

25 CENT

V E R S L A G

VAN HET TWINTIGSTE (BUITENGE-
WOON) CONGRES DER S. D. A. P.,
GEHOUDEN OP ZATERDAG 9 EN
ZONDAG 10 AUGUSTUS 1913 IN DE
BUITEN-SOCIETEIT TE ZWOLLE

V E R S L A G

**VAN HET TWINTIGSTE (BUITENGE-
WOON) CONGRES DER S. D. A. P.,
GEHOUDEN OP ZATERDAG 9 EN
ZONDAG 10 AUGUSTUS 1913 IN DE
BUITEN-SOCIETEIT TE ZWOLLE**

INHOUD:

- I. CONGRESVERSLAG.
- II. BIJLAGEN.

VERSLAG VAN HET TWINTIGSTE (BUITENGEWOON) CONGRES DER S. D. A. P., GEHOUDEN OP ZATERDAG 9 EN ZONDAG 10 AUGUSTUS 1913 IN DE BUITEN-SOCIETEIT TE ZWOLLE

Eerste dag.

Klokke acht, op het vastgestelde uur, opent de voorzitter van het Partijbestuur, VLIËGEN, het kongres: Hij zegt: Wij houden dit kongres hier in Zwolle op een voor de S. D. A. P. historische plaats. Hier is in 1894 onze partij gesticht, door 64 man in een klein zaaltje. Wij dachten toen niet dat wij spoedig een zoo groot deel van de arbeidersklasse zouden winnen. En thans komen wij bijeen in dit kongres, dat op zich zelf een niet heugelijk gevolg is van een wel heugelijk feit: de schitterende stembusoverwinningen van Juni. Dat waren groote dagen, vrucht van veel arbeid. Maar die overwinningen hebben onze partij geplaatst voor een van de moeilijkste en verstrekkende groei-problemen, die de sociaaldemokratie voor zich kan krijgen. Wij zijn het eerste land in de heele Internationale, dat die moeilijkheden in zoo reëlen, zoo dringenden vorm voor zich krijgt. Dat is een groote eer voor onze partij, maar een eer die ook groote verplichtingen oplegt. Noblesse oblige. Wij moeten toonen, dat onze partij in deze situatie weet te beraadslagen en te besluiten op een wijze die ons zonder schade door de moeilijkheden heen helpt. Dat is van het grootste belang ook voor de Internationale. Als meerderheid en minderheid zich meer als zoodanig voelen, dan als sociaaldemokraten en partijgenooten met een gemeenschappelijke taak, dan zou dat wel schade brengen.

Wij verkeerden in een groote groei periode. Een greep daaruit; het ledental der S. D. A. P. bedroeg op 31 Dec. 15.667, op 31 Maart 17.431 en op 30 Juni 20.717. (Luid applaus). Daaruit blijkt welk een werfkracht onze partij in dit jaar heeft ontplooid. Het aantal afdelingen is ook sedert 31 Dec. van 284 op 366 gestegen.

Wij moeten ons allen bewust zijn, dat wij in het verleden een groot werk te zamen tot stand hebben gebracht en dat het onze taak is te zorgen dat geen strijdblokken aan onzen verderen vooruitgang in den weg worden gelegd.

Wij hebben tot dit kongres geen buitenlandsche partijen tot vertegenwoordiging uitgenoodigd. Op ons verzoek heeft echter het Internationaal Bureau een vertegenwoordiger gezonden: Anseele is in ons midden, ik heet hem hartelijk welkom. (Luid applaus.)

Dit kongres heeft den schijn vooruitgeworpen van groote oneenigheid. Laat het niettemin een goed kongres zijn, laten wij als strijdmakers samen beraadslagen, en laat ons zorgen dat onze eenheid na afloop hechter zal zijn dan ooit te voren. (Luid applaus.)

ANSEELE, met applaus ontvangen, brengt een broedergroet namens het Internationaal Bureau en de Belgische partij. Hij roept het kongres toe:

eenheid, eenheid en nog eens eenheid, dat blijft de groote kracht van het proletariaat. (Luid applaus). In België was de partij het vorig jaar ook verdeeld: voor en tegen de algemeene werkstaking. Maar pas was de stemming bekend of de minderheid sprak: er is geen minderheid meer, wij sluiten ons bij de meerderheid aan, vooruit voor het algemeen stemrecht door de algemeene werkstaking. Door die eenheid is de werkstaking zoo grootsch geweest. Als gij ook zoo de eenheid in stand houdt, dan hebt gij niets te vreezen, wat gij ook besluit. (Applaus).

DE VOORZITTER deelt mede dat het Kamerlid v. Leeuwen wegens ongesteldheid het kongres niet kan bijwonen. Ook Helsdingen heeft bericht niet te kunnen komen. Hij heeft verder een open brief gekregen van de S. D. P., waarin de leden der S. D. A. P. tegen hunne leiders worden gewaarschuwd en verder een en ander staat wat al meer in de „Tribune” gestaan heeft. Verlangt iemand wellicht lezing? (Gelach en geroep: neen, neen!) Voorts is een derde motie ingekomen, van Amsterdam III afkomstig • en in „Het Volk” van Zaterdag onder de rubriek „Uit de Partij” gepubliceerd.

Dit kongres is bijeen om één punt te behandelen: de portefeuillekwestie. Niet aan de orde is dus de verantwoordiging van het partijbestuur, niet aan de orde zijn organisatiekwesties als de bevoegdheid der Partijkonferentie enz.: dat zijn punten die op het gewone Paaschkongres aan de orde kunnen komen.

KROP-Weidum: Is het niet geoorloofd kritiek te oefenen op de partijleiding?

DE VOORZITTER: Dat zal, zij het kortelijk, niet te vermijden zijn. Maar overigens moeten wij al onzen tijd aan de hoofzaak geven. Is men het daarmee eens? (Applaus.) Dan heeft de voorzitter de opdracht om alle uitwijdingen over andere punten af te snijden.

Het Partijbestuur stelt voor, dat namens de meerderheid uit de partijkonferentie Schaper, namens de minderheid Wibaut een inleiding zal houden, terwijl daarna nog de motie van Amsterdam III kortelijk ingeleid kan worden. Dan kunnen wij om 11 uur stoppen. Dan morgenochtend beginnen om 8 $\frac{1}{4}$ uur (gelach en applaus) tot 1 uur. In dien tijd moet het debat plaats hebben, waarin een zoo groot mogelijk deel van het kongres zich moet kunnen uiten, waartoe ieder slechts 10 minuten zal krijgen. Is men het daarmee eens?

DUIJS: Is het niet beter, hedenavond niet zooveel tijd aan inleidingen te besteden? Laat ieder inleider slechts een half uur nemen. (Applaus.) De zaak is in „Het Volk” toch reeds zeer breed behandeld.

DE VOORZITTER: Als ieder inleider een uur spreekt, is de avond al om eu dat is voor ons

doen kort. Intusschen zal mij niets liever zijn dan wanneer de inleiders korter zijn. Kan men mijn voorstel goedkeuren?

Het voorstel wordt goedgekeurd.

DE VOORZITTER: De derde kongreszitting moet om 2 uur beginnen en uiterlijk tot 5 uur duren.

In het P. B. is overwogen, hoe het zou moeten gaan om vast te stellen, of een meerderheid voor de meerderheidsresolutie groot genoeg is. Het Parijsche kongres eischt een groote partijmeerderheid voor een aanvaarding van minister-portefeuilles. Als er dus twijfel is, of de meerderheid groot genoeg is, zal het kongres over die vraag moeten stemmen. Dit stelt het P. B. thans reeds voor, opdat niet na de beslissing het opwerpen dier vraag beschouwd wordt als een middelje om van de zaak af te komen.

VAN DER WAERDEN stelt namens Amsterdam V voor te eischen, dat de meerderheid tweederden der stemmen moet bedragen.

DE VOORZITTER: Die vraag is ook in het P. B. overwogen. Het is echter overbodig die vraag thans te beslissen. Ieder kan voor zich zelf later vaststellen, hoe groot hij de meerderheid wenscht. Laat het over aan het geweten en het inzicht van het kongres en laat men geen cijfer vaststellen dat, als het dicht benaderd wordt, toch weer ontevredenheid zou wekken.

Het voorstel van het P. B. wordt met overgrootte meerderheid aangenomen.

De

eerste inleiding

wordt nu gehouden door SCHAPER. Hij zegt:

Op het allerlaatste oogenblik werd mij deze inleiding opgedragen. Het zal zoo kort en sober mogelijk zijn, omdat het vooral noodzakelijk is, dat het kongres zelf zich uitspreekt. Maar het is toch noodig, om precies vast te stellen, waarom het gaat en om verwarring en misverstanden af te snijden.

Laat mij beginnen met, in aansluiting met hetgeen de Voorzitter zeide, het Kautsky na te zeggen, dat wij ons bevinden in de moeilijkste positie, waarin eenige partij in de Internationale sedert lang gesteld is. Ik zeg dit, omdat er door sommigen geschreven is, alsof er heelemaal geen moeilijkheid was. Wij moeten zonder dogma of vooroordeel besluiten. Er zijn mensen, die meenen dat wij maar steeds langs dezelfde lijn door kunnen groeien, zonder voor verwikkelingen en consequenties als deze gesteld te worden. Er zijn er die zeggen: geen algemeen kiesrecht, geen staatspensioen misschien, maar nooit ministers! Zulk een standpunt kan een kleine sekte als de S. D. P. met 1300 stemmen innemen, maar wij niet. Onze groote kracht in verkiezingsdagen is niet slechts ons socialistisch einddoel, maar ook ons betoog, dat wij de groote stuwkracht zijn voor hervormingen ook reeds binnen het kapitalisme, en dus ook niet alleen een schrikbeeld voor de bourgeoisie.

Het is hier ook niet de vraag: voor of tegen revisionisme. Wij staan hier met deze kwestie op internationaal standpunt, op den grondslag van de resolutie van Kautsky van 1900. Het Parijsche kongres heeft vastgesteld dat er uitzonderingen zijn, waarin minister-portefeuilles aanvaard kunnen worden. Kautsky heeft ons geschreven: hoe gij ook besluit, gij blijft in de internationale lijn, en als gij aanvaardt, gij zijt geen aterlingen. In het „Weekblad“ is geschreven van „het schandekleed des ministers“. Dit „schandekleed“ is dan door de Internationale gegeven. Dit moet gezegd om

vooroordeelen te overwinnen, zooals er ook in 1894 vooroordeelen te overwinnen waren, toen wij opkwamen voor de parlementaire aktie en dientengevolge door kleine zielen werden uitgemaakt voor hengelaaars naar een kamerzetel.

Deze zaak is onpartijdig en rustig te beoordeelen. Toch hebben er afdelingen bindende mandaten meegegeven. Wenschen die afdelingen een paradevertoonning? Willen zij niet overtuigd worden? Wij hebben hier noodig mannen, die luisteren en beraadslagen willen. Waarom anders niet louter een referendum aangevraagd, doch gehunkerd naar een kongres? (A p p l a u s.)

Hoe staat de zaak?

Wij hebben een groote verkiezingskampagne gevoerd, voornamelijk op de programpunten: algemeen kiesrecht en staatspensioen. Wij hebben herhaaldelijk gezegd tot de vrijzinnigen: wij zullen zorgen dat er van uw program nog iets terecht komt. Wij hebben den kiezers daarom gezegd, niet op slappe liberalen, maar op ons te stemmen. Daarom hebben de kiezers na zooveel jaren van treuzelarij en gesukkel op ons gestemd om die beide groote dingen, kiesrecht en staatspensioen, tot stand te brengen. Hadden de 144.000 niet op ons gestemd, maar hadden wij bijv. 10 zetels gehad en de liberalen 46 zetels, dan hadden de vrijzinnigen een kabinet met onzen steun gevormd en er was algemeen kiesrecht en staatspensioen gekomen. Met andere woorden: als het kongres niet de meerderheidsresolutie aanneemt, dan zullen de kiezers zeggen: waren er maar minder sociaaldemokraten gekozen, dan hadden wij kiesrecht en pensioen gekregen. Is dat niet de zuivere waarheid?

Hadden de vrijzinnigen recht te eischen dat wij ministerszetels aanvaardden? Ik geef toe: neen! uit onze verkiezingskampagne kunnen zij dat recht niet afleiden. Maar wat geeft dat? Het gaat niet om onrecht of recht der vrijzinnigen, maar om kiesrecht en staatspensioen. Kan men verwachten dat de liberalen zooveel liefde voor het kiesrecht hebben dat zij daarom een offer aan ons zullen brengen en dat wij met onze grootere liefde geen offer moeten brengen? Zij zeggen nu: als gij het er niet voor over hebt, wij ook niet. Is dat niet duidelijk? Denkt gij dat hun liefde voor het algemeen kiesrecht is toegenomen door onze 18 zetels? Maar het gaat hierom, of wij de mensen, die ons om kiesrecht en staatspensioen hebben gestemd, in den steek mogen laten.

Bij de tweede Partijkonferentie was het nog niet zeker of de vrijzinnigen zouden weigeren een eigen ministerie te vormen, wat iedereen in de partij als de allerbeste manier beschouwt. De heer Roodhuijzen zegt nu in zijn blad: op 2 Juli hadden de vrijzinnigen reeds besloten het niet te doen. Dat heeft echter toen in geen enkele krant gestaan. Er zijn hier krantenmensen, die bevestigen dat ook met hun gebaren. Al lieten zij het ook doorschemeren, het zijn nu eenmaal liberalen, wankele mensen, zooals bleek bij de herstemmingseischen, zoodat er alle redenen was om te verwachten dat zij toch nog wel een eigen ministerie zouden vormen.

Maar toen kwam de definitieve weigering der vrijzinnigen. Toen zijn Vliegen en ik naar Dr. Bos gegaan en hebben gevraagd: is er nog kans op een vrijzinnig kiesrechtministerie, en toen dat niet het geval bleek te zijn, is met hulp van Troelstra en anderen dit kongres bijeengeroepen.

Maar, zal men zeggen, Cort v. d. Linden, de nieuwe kabinetsformateur, is toch ook een vrijzinnig man. Troelstra heeft een oogenblik gemeend, dat

in den staart van het vrijzinnig communiqué nog de mogelijkheid van een zuiver vrijzinnig kabinet zat, dat het concentratieprogram toch zal uitvoeren. Hij denkt dat niet meer. Cort zal steun bij rechts moeten zoeken. Hij is de man van de Hogerhuiszaak en van de verscherping der strafwet. Hij is blijkens zijn grondwetsnota tegen vrouwenkiesrecht. Aangenomen al dat hij ook onder den invloed van den tijd staat, hij moet steun van de kerkelijken hebben en die geven geen vrouwenkiesrecht. De vrouw wordt de dupe, ook wat het staatspensioen betreft, omdat Talma haast alle vrouwen uitsluit en de uitbreiding van Talma's pensioen ook aan de vrouwen pensioen brengen moet. Zal Cort het kiesrecht als een urgentie-zaak beschouwen? Het „Hblid.“ zegt reeds: er is geen haast met het kiesrecht, er kan heel wat goeds voorgaan, en het blad smaalt op staatspensioen en algemeen kiesrecht.

Hadden wij nu tegenover zulk gedoe nog maar het recht van kritiek! Maar als wij niet de meerderheidsresolutie aannemen, zullen wij dat recht missen. Als wij kritiseeren, zal men zeggen: hebt niet zoo'n groot woord en lamenteert niet, gij zelve had hier toch kunnen zitten. Wat moeten wij arme Kamerleden dan doen? Er zullen Kamerleden misschien zijn, die daartegen een groot woord willen voeren, maar moreel zullen wij met den mond vol tanden staan.

Men zegt dat er onder een kabinet met socialistinnen, troebelen en arbeiderskonflikten kunnen komen. Maar als men de minderheidsresolutie aanneemt, en zulke konflikten komen, zal men ons zeggen: gij hadt toch hier kunnen zitten om het ergste te keeren. Als de oorlogsbegroting omhoog gaat en wij daartegen te keer gaan, zal men zeggen: gij hadt voor ministerzetels uw voorwaarden kunnen stellen. Dito als de matrozen geringeloorde worden. Een zaken-kabinet zal zeggen: ja, dat zijn nou onze zaken! (Gelach.) Dr. Bos zet de verhooging der onderwijzers-salarissen en de verhooging van het onderwijspeil mede op zijn program. Maar een zakenkabinet zal de Zuiderzee willen droog maken en voorts komma's en punten uit de strafwet gaan halen. Kunnen wij daar met vrucht tegen opkomen? Neen, wij hadden er zelf kunnen zitten om het beter te doen en in zulke omstandigheden zullen wij met den mond vol tanden staan. (Protesten en luid applaus.)

Ik durf niets voorspellen, en het kan geen conditio sine qua non zijn, maar daar ligt onze tienurenwet. Dr. Bos zei: gij kunt nader over uwe voorwaarden spreken. Het ligt voor de hand dat wij sympathie tegenover onze eigen tienurenwet zouden kunnen vragen. Maar Cort zal zeggen: ik heb er niets mee te maken. Wat moeten wij dan zeggen? Wij hadden toch in het kabinet voor vriendelijker ontvangst kunnen zorgen.

Er zijn bezwaren. Wie zou het ontkennen? Ik weet niet wat er in het hart van menig afgevaardigde omgaat. Ik acht het kongres zeer hoog. Maar ik weet toch, dat het zeer verleidelijk is, om evenals in 1894 gesmaald werd op een Kamerzetel, nu evenzoo te smalen op ministerzetels. Maar als men zelf tot de personen behoort die, wie weet, in aanmerking kunnen komen, dan stelt men zich de bezwaren zeer ernstig voor oogen. Doch daarom mag men er niet voor terugdeinzen! Wij kunnen misschieten, maar is dat een reden om niet te schieten? Als men voor verwatering vreest, kan men toch terecht zeggen: wat zijn uwe voormannen dan voor kerels?

Men heeft gezegd: de ministers zullen de gevangenen van de meerderheid zijn. Och, de vrijzinnigen zijn evengoed de gevangenen van ons! Zij

hebben er ook belang bij om ons tevreden te houden. Zij hebben er belang bij dat onze ministers niet weer uit het kabinet treden, bv. om een arbeidskonflikt. Zij zullen natuurlijk ook uittreden, als er dingen gebeuren die niet door den beugel kunnen. De ministers zullen toch ook onder de kontrole van de partij en van het kongres staan, zij blijven socialistische ministers.

Zaandam wil absolute zelfstandigheid voor de socialistische ministers. Dat kan niet. Maar de ministers Borgesius en Lely, die tevens Kamerleden waren, hebben soms tegen de regeering ingestemd. Zoo bij een motie-Troelstra voor algemeen kiesrecht. Er bestaat dus een groote zelfstandigheid voor elk minister.

Men zegt: de socialistische ministers zullen anti-socialistische daden moeten doen. Maar zijn algemeen kiesrecht en staatspensioen dan niet te beschouwen als socialistische daden? Daarenboven gaat zoo'n redeneering tegen de resolutie-Kautsky in, die socialistische ministers in een burgerlijk kabinet mogelijk acht.

Er zal geen strijd meer gevoerd kunnen worden onder socialistische ministers, zegt men. Dwaasheid, anders niets. Wij houden toch onze heele groote partij met al haar aktie. Ieder onzer organen zal ook de menschen kunnen uitleggen, wat van deze ministers in de gegeven omstandigheden is te wachten en wat niet. Maar bovendien, de heele Kamerfraktie heeft zich toch ook nu reeds bereid verklaard vóór de oorlogsbegroting te stemmen. Is dat soms een socialistische daad? Neen, maar v. d. Goes zegt toch immers: dat moeten wij over hebben voor het algemeen kiesrecht. (Applaus.)

Als er socialistinnen zouden zijn, die na de verovering van het kiesrecht ministers zouden willen blijven, royeert hen! Maar hebben wij het kiesrecht, dan ontstaat een geheel nieuwe toestand, een nieuwen grondslag voor den klassenstrijd en gelooft maar, dat de burgerpartijen er niet happig op zullen zijn, om nog eens weer socialistinnen als ministers te nemen. Een paar jaren ballingschap voor enkelen der onzen in een ministerie en dan gaan wij met frisschen moed onze eigen taktiek weer volgen. Voor 't algemeen kiesrecht is het zeker toch de moeite waard en het staatspensioen is ook een bizondere zaak, alleen tot stand te brengen door de wetgeving. Daarna hebben de arbeiders gezien, dat het met zulk een gemengd ministerie toch niet alles is, terwijl ze het nu niet ondervinden.

Zijn er ook niet bezwaren bij een vrijzinnig kabinet zonder socialistische ministers? Tegenover zoo'n kiesrecht-kabinet zullen wij ook niet vrij zijn. Wij zullen allerlei dingen moeten steunen, die wij niet zelf in de keuken hebben kunnen helpen klaarmaken. Onze positie wordt zoo veel zwakker.

Een paar grepen uit de minderheidsmotie om te doen zien hoe zwak zij staat. Er staat in: Onze partij is nog te zwak. Maar maakt het dan iets uit voor onze verantwoordelijkheid voor anti-socialistische daden of wij 18 zetels hebben of 36? Zijn wij met 36 Kamerleden ook niet nog in de minderheid in de Kamer. Als men zoo redeneert, dan moet men zeggen: geen ministers, nooit, zonder socialistische Kamermeerderheid.

Of er nu nog een vrijzinnig-socialistisch kabinet zal komen? Ik vrees dat het te laat is. Maar als wij morgen tot aanvaarding besluiten en Cort gaat door met ministers te zoeken, dan zullen zij als eerlijke liberalen (gelach) moeten zeggen: dat mag niet meer. Men lacht om de woorden: eerlijke liberalen, maar wij beschouwen toch alle liberalen niet

als schurken? Als zóó de politiek was, dan zouden wij beter doen, maar mannen af te vaardigen die elken dag den tegenstanders toeroepen: gij zijt schavuiten! Zóó voert men geen politiek! (Instemming.) Als ons kongres voor aanvaarding stemt, dan zullen de vrijzinnigen niet de vorming van een kabinet-Cort, dat geen kiesrecht en pensioen brengt, kunnen steunen, zonder zich straks in de Kamer aan onze rechtmatige, hevige kritiek bloot te stellen. Maar geeft ons dan ook het recht tot die kritiek, redt onze positie in het parlement en in het land. O natuurlijk, men zal nog kiesrecht dagen kunnen beleggen, maar denkende luisteraars zullen zeggen: gij scheldt op de bourgeoisie, maar gij hebt het alleen van de bourgeoisie willen hebben en het niet zelf willen doen. Gij hebt gedaan als het hondje, dat alleen iets wil aannemen uit de rechterhand van den baas.

Hoogezand en Rotterdam I zijn nu verloren. Ik wil geen konklusies trekken. Maar over een paar jaren komt pas de terugslag en als er nu geen algemeen kiesrecht en staatspensioen komt, dan zal de moedeloosheid sterk om zich heen grijpen. Nu reeds blijven de menschen van de stembus weg, omdat ze zeggen: Het geeft toch niets. De vakleiders, zegt men, zijn er zoo tegen, maar er zullen ook vakarbeiders zijn die zeggen: wat kerels, die hun dierbare huid niet durven wagen om ons de hervormingen te brengen die zoo noodig zijn. En denkt er maar om: de klerikalen liggen als aasgieren op de loer om voordeel van onze weigering te trekken. Kuyper is al bij Bos geweest op den dag van de weigering door de concentratie. De doodbidder bij het lijk! (Gelach.) Let op het spel der kerkelijken! Door ons tegen de vrijzinnigen te steunen maakten zij juist het totstandkomen van algemeen kiesrecht en staatspensioen onmogelijk en zijn zij des te eerder weer aan 't roer. Men moet de zaak niet zoo eenvoudig opvatten en enkel op zijn gevoel afgaan. Dat zooveel partijgenooten zich tegen het ministerschap verklaren, zegt niets. Ik heb het weer het gevoel als in 1894, toen ook de heele partij tegen ons was, tegen het parlementarisme. Een paar jaren daarna bleken wij toch gelijk te hebben. De menschen, die nu zoo tegen ons voorstel zijn, moeten blijkbaar eerst weer eens jaren van teleurstelling hebben. (Instemming.) Wij bedoelen geen verzoek aan Dr. Bos, maar een eisch.

Geeft ons weer het recht om de bourgeoisie vrij in de oogen te zien en te kunnen zeggen: wij hebben alle offers over gehad voor algemeen kiesrecht en staatspensioen. (Luid applaus.)

De

tweede inleiding

houdt WIBAUT. Hij zegt: Schaper meent dat het om een dogma gaat en dat daarvoor de minderheid kiesrecht en staatspensioen in gevaar wil brengen. Ik stel er prijs op, terstond vast te stellen, dat er niemand is in onze partij, die nooit en onder geen omstandigheden ministerszetels wil in een burgerlijke regeering. Trouwens de minderheidsresolutie wijst het reeds ten duidelijkste uit en uit de voortreffelijke artikelen van voor veertien dagen in „Het Volk“ en uit „Het Weekblad“ blijkt het ook. De minderheidsresolutie begint terecht te zeggen: wij zijn nog niet sterk genoeg om ministerszetels te aanvaarden, wij hebben pas 18 pCt. van de kiezers, 16 pCt. van de Kamerzetels. Met 3 ministers in het kabinet, allicht de beste mannen die wij hebben, zouden die verantwoordelijkheden moeten dragen voor de daden van een burgerlijke regeering, die zij niet zouden kunnen dragen. Zeker,

sommigen meenen dat de ministers voorwaarden kunnen stellen van volkomen onafhankelijk te staan van hun kollega's, dat de socialistische ministers den eisch zouden moeten stellen dat hun departementen socialistisch zouden moeten worden beheerd. (Gelach.) Dat is een utopie. Op kleinigheden zouden de socialistische ministers vrijheid van handelen kunnen krijgen, evenals dat in burgerlijke ministeries ook voorkwam. Maar als levensbeschouwingen en beginselen tegenover elkander staan, zelfs in rustige tijden, dan zouden socialistische ministers nimmer hun zin kunnen doen, nimmer in overeenstemming met hun beghinsel kunnen handelen, zij zouden voortdurend gebonden zijn.

Men zegt: het zou maar kort duren, enkel tot kiesrecht en pensioen in orde zijn. Maar intusschen verloop en enkele jaren en zullen door het kapitalistisch gebeuren van elken dag, socialistische en burgerlijke ministers voortdurend in strijd met elkaar kunnen komen. Er kunnen werkstakingen voorkomen, ook wanneer er drie socialisten in het ministerie zijn getreden, omdat ook dan het kapitalisme zijn gang gaat. Dan schijnt het wel, alsof de sociaaldemokraten regeermacht hebben, maar de kapitalistische verhoudingen maken dat het een schijnmacht is. Als er conflicten komen in de haven of elders, dan zullen de socialistische ministers niet kunnen handelen, zooals zij moeten, maar zooals de burgerlijke regeermacht het eischt. (Interruptions.) Dan zegt Schaper: dan gaan de socialisten uit het ministerie, maar ligt het dan niet voor de hand om te zeggen: dan moeten zij er niet in (applaus). Het is toch geen spelletje, wij willen er toch geen duiventil van maken? (Een stem: Dan ook nooit!) Ja, wel wanneer wij zoo sterk zijn, dat wij kunnen beletten dat een burgerlijk ministerie verkeerd handelt, dan kunnen wij er in een uitzonderingsgeval zitting in nemen.

Men zegt: laat ons de proef eens nemen, om het den menschen eens te laten zien. Ja, over zulk een ietwat homöopathische proefuening ware te praten, als er door die socialistische ministerportefeuilles intusschen geen kwaad gebeurde. Maar er zal een groote vertroebeling in de arbeidershoofden komen. De arbeiders hebben altijd van ons gehoord: het gaat om de zelfstandige machtsvorming. En dan zien zij onze ministers eensklaps, daartoe genoodzaakt, solidair optreden met de bourgeoisie. Niet om een dogma willen wij dat niet, maar omdat wij er als zeker gevolg van zien: de verzwakking van den klassensirijd.

Maar het algemeen kiesrecht dan. Gesteld eens dat het waar is, dat kiesrecht en pensioen daar gereed liggen en dat de zekerste manier om het te krijgen, is socialistische ministers in het ministerie te zenden, dan blijft toch altijd dit, dat wij steeds gezegd hebben: het belang van het kiesrecht ligt in de wijze waarop de arbeidersklasse het zal weten te gebruiken. Hoe sterker, hoe eensgezinder de arbeidersklasse is op het oogenblik waarop zij het kiesrecht krijgt, des te grooter zal de waarde van het algemeen kiesrecht zijn. Nu zullen wij dan met socialistische ministers binnen enkele jaren het algemeen kiesrecht hebben verworven. Maar in die jaren is er door de burgerlijke daden van socialistische ministers zooveel onheil gesticht, dat de arbeidersklasse aanzienlijk is verzwakt. Wij hebben dan het algemeen kiesrecht, maar een klasse die moedeloos geworden is, omdat haar voorgangers den socialistischen koers hebben verlaten. De eenige waarborg dat het algemeen kiesrecht doeltreffend zal worden gebruikt, is

dat niet splitsing in onze rijen zal zijn gebracht doordat ministers van ons de afhankelijk van de liberalen geworden zijn.

Maar door aanvaarding van ministerszetels zal niet eens de komst van het algemeen kiesrecht bespoedigd worden. Het zal alleen kunnen komen door een ministerie met eenigen levensduur. Maar gij hebt het in het verslag van de Partijkonferentie en in „Het Volk” herhaaldelijk kunnen lezen: er is geen zwakker ministerie denkbaar dan een oneenig vrijzinnig-socialistisch ministerie. Zoo heeft Troelstra het ook tegenover dr. Bos en de koningin gesteld. Daarom gaat het niet aan te zeggen: met socialistische ministers krijgen wij algemeen kiesrecht. En wij weten immers, dat een vrijzinnig-kiesrecht-ministerie volstrekt niet uitgesloten is; ook het blad „De Wereld“ zegt het ons.

Nu de Parijsche resolutie. Schaper zegt dat volgens die resolutie nu het uitzonderingsgeval aanwezig is. De minderheid meent dat het geheel anders staat. Zij meent dat het hier eigenlijk niet meer betreft dan een soort parlementaire kansrekening. Het is mogelijk dat door socialistische ministers kiesrecht en staatspensioenen kan worden verkregen, maar het is evenzeer mogelijk van niet. Zekerheid van de voordeelen hebben wij volstrekt niet, zekerheid van de nadeelen wel. Daarom kan onmogelijk beweerd worden dat het geval aanwezig is, dat dwingt over de gevaren heen te stappen. De Parijsche resolutie had het oog op het afwenden van groote gevaren als een oorlog, een schadelijke verandering van regeeringsvorm, een toestand waarbij niet veel wikkelen en wegen mogelijk is, maar toetasten noodig is. Hier echter wordt geen gevaar afgewend, doch begeven we ons in een gevaar: het groote gevaar van socialistische ministers in een burgerlijke regeering. Bovendien wordt wellicht de kans op kiesrecht met zulke ministers zelfs kleiner dan zonder. Dat is geen vertrouwen in Cort, zooals Vliegen daar achter mij onderstelt, (gelach), maar dat is het vertrouwen in ieder staatsman, dat hij de ondubbelzinnige uitspraak der Juni-stembus zal inzien. (R u m o e r) Ik zeg dat niet omdat ik het persoonlijk zoo zeker weet, maar ik zeg het op gezag van de meerderheid der Partijkonferentie.

Door Vliegen vooral wordt gemeend dat het de minderheid ontbreekt aan moed om de verantwoordelijkheid der politieke situatie te aanvaarden. Ik kom daartegen op met allen nadruk. Wij aanvaarden ten volle de verantwoordelijkheid, die voortspuit uit onzen strijd, voor kiesrecht en staatspensioenen. Omdat wij die verantwoordelijkheid erkennen, verklaren wij ons bereid een burgerlijke regeering die de herstemmingseischen als program aanvaardt, loyaal te steunen. Zoo noodig zelfs door te stemmen voor eene oorlogsbegroting, met den zeer bescheiden eisch dat de uitgaven niet zullen stijgen. Dat doen sociaaldemocraten niet gaarne. Maar zoover gaan wij, omdat wij volkomen de noodzakelijkheid der situatie aanvaarden. Is dat dan ook niet een anti-socialistische daad?, vraagt Schaper. Het groote verschil is, dat, als wij niet mee-regeeren, wij buiten die punten geheel vrij staan van de regeering, dat wij niet gebonden zijn, dat wij ons strijdstandpunt handhaven. Door onze concessie geven wij aan de concentratie de volledige regeermacht om tot stand te brengen datgene waartoe zij zich tegenover ons verplicht heeft.

Nu heeft Troelstra den brief van Kautsky gepubliceerd. In dien brief zegt Kautsky zoo terecht, dat het zoo verwonderlijk is, dat de vrijzinnigen met loyalen steun van ons niet tevreden zijn.

Uit het feit, dat zij de verantwoordelijkheid met socialistischen willen deelen, blijkt dat zij behoefte hebben om de schuld van mislukking op de socialistischen te schuiven. Zeker zullen er onder de vrijzinnigen zijn, wien het met ernst er om te doen is om het algemeen kiesrecht tot stand te brengen. Maar het wekt toch bij mij sterken twijfel als wij zien dat zij onzen steun niet voldoende vinden. Schaper vindt dat zij, goed beschouwd, gelijk hebben. Hoe kan men dat nu toch zeggen? Wij hebben toch altijd gezegd, dat wij niet met de liberalen samen willen regeeren. Zij zelf hebben gezegd: wij willen niet op de socialistischen steunen. En nu willen zij ineens met ons samen regeeren! Dat is vuur en water, zuur en zoet, tegelijk. Het is best mogelijk dat de vrijzinnigen er precies evenzoo over denken als de minderheid in de partijkonferentie, n.l. dat het mederegeeren in deze situatie onze partij zou verzwakken.

Door Schaper is de tienurenwet genoemd. Onderstel nu dat er een socialistisch minister van arbeid komt. Zal die dan verlangen dat daarin, zooals in Schaper's ontwerp, de overgang tot den achturendag blijft staan? Dan zullen zijn mede-ministers dat niet met hem eens zijn. Meent men, dat een burgerlijke regeering zal gedoogen, dat dat zal tot stand komen? Zal dan een socialistisch minister van arbeid niet gedwongen zijn den achturendag er uit te nemen?

EEN STEM: Maar het zal een eer voor hem zijn, den tienurendag gebracht te hebben.

WIBAUT: Zeer zeker, maar welk een indruk zal het maken, als een socialistisch minister den achturendag uit het eigen ontwerp zijner Kamerfractie wegneemt. Dan zullen van katholieke zijde de voorstellen komen om den negen-uren-dag er in te brengen. (Teekenen van ongelooft). Maar dan zal een socialistisch minister dat moeten afwijzen. (Luid geroep: Och wel neen!) Dat zal hij krachtens de ministerieele homogeniteit moeten doen en dat zal ontzaglijke verwarring onder de arbeiders brengen.

Schaper meent dat onze kiesrechtbeweging verzwakt zal worden, als wij het kiesrecht niet genomen hebben, toen wij het konden nemen. Neen, wij zullen tot de arbeiders zeggen, dat wij alles hebben willen doen wat een proletarische partij kon doen, alles wat niet verzwaking van het proletariaat moet zijn, alles wat niet verdeeldheid onder de arbeiders zou brengen, alles wat niet den arm van het proletariaat, die het kiesrecht als wapen moet hanteren, ik zeg niet machteloos maken, maar belangrijk verzwakken zou. (Applaus.)

Er is iets wat ons nader aan het hart moet liggen dan de mogelijkheid, zooals Schaper zeide, de bourgeoisie weer recht uit in de oogen te zien. Er zullen natuurlijk heel veel geschillen in het parlement volgen, maar daarvoor ben ik niet bang, omdat het gemakkelijk zal zijn om aan te toonen dat alle schuld bij de vrijzinnigen ligt. Maar dat is voor ons het voornaamste niet. Hoofdzak is, dat wij geen macht begeeren waarvoor wij nog te zwak zijn. En al zouden wij dan zelfs het kiesrecht een paar jaar later

krijgen, dan zou het althans een sterk-gebleven partij zijn die het kreeg. De arbeiders zelve, die moeten wij in de oogen kunnen blijven zien. (Applaus.)

Onze minderheidsresolutie is geen dogma. Zij wil regeeringsverantwoordelijkheid aanvaarden, maar eerst wanneer de macht der arbeiders veel grooter geworden is en daardoor de gevaren veel kleiner geworden zijn. De strijdwijze der partij was de laatste jaren voortreffelijk, haar werfkracht daardoor groot. Laten wij zoo zelfstandig blijven. Dan zullen wij misschien tijdelijk wat tegenspœed onder vinden, maar het kiesrecht zal een veel krachtiger, een veel klassebewuster partij vinden om het te hanteeren. (Luid applaus.)

De VOORZITTER deelt mede dat aanwezig zijn 287 afdelingen, vertegenwoordigd door 415 afgevaardigden.

Het woord wordt,

ter inleiding

van de motie van Amsterdam III, gegeven aan DE ROODE. Hij verklaart het standpunt van Wibaut in te nemen, maar te meenen dat diens resolutie niet beantwoordt aan de belangrĳheid van het oogenblik. De geschiedenis van de laatste weken was aldus: Op den dag der herstemmingen zag ik als zeer waarschijnlijk binnenkort kiesrecht en staatspensioen voor mij, als de vrijzinnigen de houding wilden aannemen die in deze buitengewoon moeilĳke politieke omstandigheden de eenig mogelĳke was, n.l. de vorming van een sterk kabinet, dat tegen de rechtsche meerderheid der Eerste Kamer, gerugsteund door de Provinciale Staten, op kon. Ook hierom moest die nieuwe regeering in zich zelve sterk zijn, omdat zij in de Tweede Kamer moest steunen op een meerderheid, die de groote tegengestelde machten dezer maatschappij, kapitaal en arbeid, vertegenwoordigen. Dit maakt het noodig, dat die beiden in het Parlement veel vrijheid van beweging hebben en niet vaster aan elkaar worden gebonden dan geëischt wordt voor de uitvoering van het gemeenschappelijk program. Zoomin als van ons kan van Tydeman gevergd worden, dat hij werkeloos toekijkt, als de klassenstrijd in het land uitbarst. Daarom kan er tusschen hen en ons alleen eendracht zijn op de enkele weinige herstemmingspunten.

De concentratie echter manoeuvreerde op de allerongelukkigste wijze. Zoodra zij met het aanbod van de ministerportefeuilles kwam, was de herstemmingspositie weg. Het bracht verwarring onder de arbeiders en het verschrikte de kiezers der vrij-liberalen, de witte dassen, de anti-papisten, de anti-Kuyperianen, de kleurlooze middenstof, de anti-Talma-kiezers. Al die kiezers is de concentratie thans kwijt. Er blijft op het oogenblik alleen over een parlementaire positie: de 54 in het parlement. De positie van de Eerste Kamer is daardoor zeer versterkt, omdat zij op het oogenblik het kabinet in handen heeft, wĳl de kiezers niet meer bijeen zijn, die op 25 Juni de 55 kozen. De positie kan alleen versterkt worden, als wij zorgen dat er voor ons evenveel tienduizenden bĳkomen als er van de vrij-liberalen afvallen. (Applaus.)

Is nu wat de meerderheid thans wil, de methode om dat te bereiken? Schaper zegt: het is geen kwestie van revisionisme en Marxisme. Neen, ik sta niet bepaald als groot Marxist

bekend. Ik heb altijd gevoeld: wij zullen ministers moeten aanvaarden, lang voordat wij de meerderheid hebben, als wij boven de 30 komen bijvoorbeeld. Ik heb altijd verdedigd de vorming van een radico-socialistisch kabinet, waarin de socialisten de leiding hebben. Maar een kabinet, waarin wij aan handen en voeten gebonden aan de vrijzinnigen zijn overgeleverd, daar pas ik voor. Denkt men soms dat wij thans nog voorwaarden te stellen hebben? Stel dat wij thans nog socialistische ministers aanboden en het lieten afspringen op de voorwaarden, welk vrouwen zouden dan de kiezers nog in ons kunnen hebben. (Applaus.) Ter beoordeeling van de vraag of de uitzonderingstoestand aanwezig is, het volgende: Een vrijzinnig-socialistisch kabinet zou slechts een ding van korten tijd mogen zijn. Gedurende de regeering van zoo'n kabinet zou de klassenstrijd moeten worden geschorst, bijv. om gauw bij wijze van proletarische filanthropen aan de oude menschen het pensioen te geven. Maar voor het kiesrecht zou de klassenstrijd zes jaar lang geschorst moeten worden. Ik zal u dat voorrekenen. Bij normaal verloop zal de Eerste Kamer de grondwetsherziening verwerpen en pas over drie jaar met succes ontbonden kunnen worden. Daarna moet het voorstel tot grondwetsherziening weer door beide Kamers heen. Dan moet de Constituanten gekozen worden, en op grond van de nieuwe grondwet de kieswet gemaakt worden. Bij die kieswet komt alles aan op de vraag, of de democratische werking van het algemeen mannenkiesrecht, door het vrouwenkiesrecht niet zal worden verzwakt. Dat kost op zijn allerminst samen zes jaar. En wanneer zes jaar lang een Kabinet-Troelstra-Tydeman moet regeeren, dan moet of Troelstra of Tydeman er onder. (Applaus.) En dan heeft in het kabinet Troelstra 3 en Tydeman 6 stemmen. (Applaus.) Dan moeten wij ons bij tal van kompromissen neerleggen en telkens zeggen: slijk het maar, het is voor het algemeen kiesrecht. (Luid Applaus.)

SCHAPER: Dat moet toch ook in uw systeem van steun aan een vrijzinnig kabinet.

DE ROODE: En dan zal de groote massa zeggen: ik wou dat je stikte met je algemeen kiesrecht. (Luid applaus.) Dat weten de vrijzinnigen ook wel en daarom is het hun juist te doen. Zij willen de sociaaldemokratie knechten. (Luid applaus.) Nu kan men van het kiesrecht nog zeggen: hoe langer wij ervoor vechten moeten, des te beter gebruik zullen wij ervan maken als het er eenmaal is. (Luid applaus.) Veel meer razend maakt het mij, dat ik het pensioen zie verdwijnen. Maar kunnen wij de ebbe zee terughouden? De concentratie is begonnen kiesrecht en staatspensioen te verraden. (Luid applaus.) Op het oogenblik moeten wij met gebalde vuisten wachten tot September. Maar dan zullen wij de vrijzinnigen rekenschap vragen en eens van hen moeten hooren, waarom zij kiesrecht en pensioen in den steek lieten. Als Tydeman en Bos er dan in slagen om aan te toonen dat hun weg zoo'n gladdere weg is en dat de succesvolle Engelsche weg voor Holland een idiote weg is, dan zullen wij ongelĳk moeten bekennen. Maar de heeren hebben geen argumenten. In hun kranten is het eenige argument: Troelstra moeten wij in het kabinet hebben als gĳzelaar voor de onbetrouwbare socialistische Kamerleden. Dan is het de tijd om de concentratie

voor de vraag te stellen: blijft gij trouw aan uw program? En laat dan het land oordeelen!

Ik achtte het noodig dat in dit oogenblik de partij het begin van verraad der concentratie met nadruk konstaterde. (Langdurig applaus.)

De VOORZITTER leest een briefje van Albert Hahn voor, mededeelende dat zijn voorplaat van de laatste „Notenkraker” ten onrechte de meening vestigt alsof hij voor minister-zetels is. (Gelach.)

De vergadering wordt geschorst.

Tweede dag.

Zwolle, 10 Aug.

Voor half negen werd het kongres reeds heropend.

De VOORZITTER deelt mede, met de meeste stiptheid zich te zullen houden aan den regel: tien minuten hoogstens voor elken spreker.

Het blijkt dat zich 47 sprekers hebben doen inschrijven, wat gelach wekt.

Op een opmerking uit het kongres wordt op voorstel van Utrecht bij meerderheid besloten dat van één afdeling slechts één spreker het woord mag voeren.

De VOORZITTER: denkt er nu om: om één uur is het uit en wie dan niet gesproken heeft, zal in vredesnaam zijn redevoering ergens anders moeten houden. (Luid gelach.)

EMMER-Zaandam is de eerste spreker. Op gevaar af van utopistisch te lijken, zal hij een amendement toelichten omtrent de niet-verantwoordelijkheid van socialistische ministers voor de daden hunner kollega's. Onze ministers moeten hun eigen socialistische inzichten volledig naar voren kunnen brengen. Dienen zij een wetsontwerp in, dan dienen zij daarvoor geheel alleen de verantwoordelijkheid te dragen. Is de socialistische minister in het kabinet in de minderheid, dan moet hij niet de marionet van de meerderheid zijn, maar zijn minderheidsmeening in het parlement kunnen voordragen. Hun principieele positie moet niet geremd zijn. Het amendement strekt om vóór de laatste alinea van de meerderheidsresolutie in te lassen:

„Verklaart echter alleen dan dit zitting nemen goed te keuren, indien aan de zitting nemende socialistische ministers de gelegenheid worde gelaten, zoo dikwijls zij dit wenschelijk achten, van hunne minderheidsinzichten te doen blijken, opdat zij, hoewel bereid te dragen de verantwoordelijkheid voor eigen daden, niet ten onrechte belast worden met verantwoordelijkheid voor een regeeringsbeleid dat principieel niet door de S.D.A.P. kan worden aangevaard.”

KROP-Baarderadeel: De beste wijze om uit het parket te komen, is om zonder aarzeling terug te treden op het standpunt, door de partij voor de verkiezingen ingenomen. (Applaus.) Troelstra heeft destijds herhaaldelijk gezegd: een ministerschap zou mijn politieke dood zijn. (Applaus.) Op andere wijze hebben wij allen hetzelfde gezegd, het wordt door niemand ontkend. In het „Friesch Volksblad” is, naar aanleiding van een uittaling van Van Santen den grootsten clown der concentratie een artikel geschreven, waarin men geheel denzelfden gedachten gang aantreft als door De Roode in zijn artikelen is gelegd. De spreker leest het stukje voor ten bewijze en

deelt mee dat Troelstra het artikel geschreven heeft. En nu is Troelstra gekeerd. Na de verkiezingen hadden wij voet bij stuk moeten houden. Er zijn partijgenooten die zeggen: dat is zoo, maar die verder redeneeren: wij zijn nu eenmaal in een positie gebracht, waarbij wij heel anders moeten handelen. Maar zoo'n redeneering beteekent dan alleen dat men de partijleiding niet durft kritiseeren. (Gefluit en luid applaus.) De eerste fout was reeds dat Troelstra in zijn interview de mogelijkheid van de aanvaarding van ministeries openliet. En de tweede fout was dat de eerste Partijkonferentie Troelstra's houding heeft gesanktionneerd. Troelstra geeft er nu een wending aan door in „Het Volk” te schrijven: ik mocht de partij niet binden omdat toch de noodtoestand waarin de partij deelneming aan de regeering zou wenschen, door verandering van situatie kon ontstaan, maar als Troelstra na den 25en Juni een beslist weigerende houding was blijven innemen, had niemand in de heele partij hem dit euvel geduid. Misschien alleen Vliegen. Vliegen is echter principieel ministerialist. Hermans lacht daarom, maar wie op de hoogte is, weet dit. Vliegen heeft indertijd geschreven, dat de proef met het ministerie-Millerand niet is mislukt. In de „Nieuwe Tijd” van 1908 schreef hij, dat de staat bezig was zijn klassekarakter te verliezen. Als men op dit standpunt staat wordt inderdaad de kwestie een rekensommetje: zooveel socialistische ministers, zooveel socialistische invloed. Dan kan men ook zeggen, dat van het tot stand brengen van hervormingen de ministers de eer hebben: de liberale ministers bij een zuiver concentratie-kabinet, de socialistische bij een vrijzinnig-socialistisch kabinet. De partij evenwel meent nog steeds dat van het tot stand komen van hervormingen zij in ieder geval, door haar machtsvorming, de eer heeft.

Geen individu is onfeilbaar, geen partij ook. Erkennen dat men zich heeft vergist, kan niemand schaden. Het zal dus ook de partij geen kwaad doen, als zij erkent een fout gemaakt te hebben. Doet zij dat, dan hebben wij binnen een half jaar onze oude mooie werfkracht terug. (Luid applaus.) Wat beteekent verder de meerderheidsresolutie? Van voorwaarden wordt daarin niet gesproken, zooals oorspronkelijk zelfs voor het verliezen van steun aan een zuiver concentratie-kabinet werden gesteld. Is zij dus een volledige overgave aan de concentratie, ook wat het militarisme betreft? Wij weten het niet, maar hoe dit ook zij, de meerderheidsresolutie is niet de laatste kans om algemeen kiesrecht te krijgen, maar de laatste kans voor de concentratie, om ons in den muizenval te krijgen.

TROELSTRA vraagt het woord voor een persoonlijk feit. Als zijn leiding gekritiseerd wordt, wenscht hij zich te verdedigen. Zijn ernstige werk wenscht hij niet met een paar frasen te zien afgemaakt (daverend applaus), nadat hij de partij tot een schitterende overwinning heeft gevoerd. (Daverend appl.)

BONGER-Amsterdam V: Ik begrijp zeer goed dat hier geen kritiek op de leiding uitgeoefend kan worden. Maar ik moet toch een vraag stellen: Is het juist dat het aanbellen van Vliegen en Schaper bij Bos in overeenstemming was met de partijleiding? Dan een opmerking: Duizenden partijgenooten heeft het onaangenaam getroffen dat herhaaldelijk partij-

genooten eerst de burgerpers inlichtten en daarna eerst „Het Volk“. Wat de Parijsche resolutie betreft, die was in 1900 zeer goed, maar zij zal niet kunnen gelden totdat wij 51 zetels hebben. Als wij 38 zetels hebben en de liberalen 16, dan kunnen wij niet langer ministers weigeren. Maar dan hebben wij ook de macht om ons stempel op de regeering te drukken. Achtien percent der stemmen, dat is onze reële macht. Wij zouden thans met ministers boven onzen stand leven; wij zouden politieke parvenu's zijn. Deze vraag dient beantwoord: waarom willen de liberalen ons in het ministerie hebben: niet omdat zij ons zoo graag hebben of zich zelf onbekwaam achten. Ik zie de zaak zoo: In 1909 hebben wij de oud-liberalen laten vallen. In Juni hebben wij hen bij de herstemmingen laten betalen. Nu willen zij ons eens laten betalen met onze werfkracht. De nadeelen zijn groot, er zijn er vele genoemd en nog een nadeel is, dat de anti-these versterkt wordt en wij een staart van de liberalen worden. Men zegt: anders krijgen wij geen kiesrecht en staatspensioen. Dat moet toch nog eerst bewezen worden. Niet ieder behoeft zoo pessimistisch te zijn. De naam van Cort is als kabinetformateur al lang voor de verkiezingen genoemd. Vliegen zegt: „Aanpakken!“ in dat frissche, in menig opzicht bewonderenswaardige artikel. Maar hij was eenzijdig en oppervlakkig en het was krenkend voor velen om zich te zien voorgesteld als menschen die niet willen aanpakken. Men kan toch ook vinden dat men geen wespennest moet aanpakken. Troelstra heeft zoo prachtig uiteengezet, waarom een gemengd kabinet heel zwak zou zijn. Waarom heeft men zoo'n haast gemaakt en niet gewacht tot de feiten aantoonde dat wij ministers moesten aanvaarden. In 1903 is de partij, anders zoo goed op den weg van het juiste midden, uit het lood geslagen, toen in een anarchistisch avontuur; laten wij thans niet in een liberaal avontuur meedoen. (Applaus.)

FORTUIJN-Amsterdam VI uit een ernstig woord van protest tegen Troelstra's woorden van zoeven. Deze gooide zijn persoonlijk gezag in de vergadering en zei: ik heb u ter overwinning gevoerd. Neen, de partij ging ter overwinning. (Appl.) Wij zijn de massa, wij regeeren, ja Hugenholtz, niet gij in de Kamer. Men spreekt van onze groote verantwoordelijkheid. Maar voor het kapitalisme draagt de bourgeoisie de verantwoordelijkheid. Als de liberalen zoo laf en gemeen zijn om niet te willen regeeren in weerwil van onzen loyalen steun, dan zijn zij de verraders. Schaper heeft kiesrecht en staatspensioen als socialistische maatregelen geschetst. In Frankrijk is het algemeen kiesrecht door Napoleon, in Duitschland door Bismarck gebracht; het staatspensioen in Engeland door de liberalen.

DUIJS: Noem dan eens een socialistischen maatregel op dien wij kunnen nemen met 51 zetels.

FORTUIJN: Ja, Duisj, je bent hier niet in de Kamer. Het bezoek van Vliegen en Schaper bij Dr. Bos, achter de partijleiding om, was een staatsgreep. (Applaus.) Zij dragen daarvoor de verantwoordelijkheid voor de situatie. Als men dreigt, dat men, bij een ander kongresbesluit, de leiding niet langer zou kunnen dragen, dan had Vliegen ook, toen de Partij niet met hem mee ging, het voorzitterschap moeten neerleggen. Er is geen nood-

dwang. Zijn wij verplicht om de vuile wasch van de liberale bourgeoisie te redden? Als het stond: 38 socialisten en 16 liberalen, dan ware het wat anders, dan zouden wij misschien portefeuilles aanvaarden, thans niet. Wij hebben nu lang genoeg gevaren op de wateren der hooge politiek. Ook ik weet niet veel van politiek, maar in groote oogenblikken geldt niet de vraag, of wij van alle kleine politieke zaakjes verstand hebben, maar of de massa haar inzicht zal volgen. De groote anti-these is: kapitaal en arbeid. De meerderheidsresolutie gaat in kapitalistische richting. Onze eenige socialistische daden bestaan in de voortdurende aanvuring der massa. Leve de klassenstrijd en weg met de minister-porteuvres!

VAN DE KIEFT-Bussum heeft opdracht van zijn afdeling om te zeggen, dat het aflasten van het eerst uitgeschreven kongres groot misnoegen heeft gewekt. De zaak beschouwende onder het licht der Parijsche resolutie hebben wij deze drie vragen: 1o. is de noodstand aanwezig, 2o. zullen door ministerzetels staatspensioen en kiesrecht te redden zijn en 3o. is de opoffering de nadeelen waard? Op de eerste vraag heeft Schaper geen al te duidelijk antwoord gegeven. Spr. vraagt een nadere uiteenzetting of werkelijk de noodstand aanwezig is. In zijn eersten prachtigen brief aan Dr. Bos heeft Troelstra dit ontkend. Dat staatspensioen en kiesrecht te redden zou zijn door socialistische ministers, moet bewezen worden, niet enkel maar beweerd. Bij de uiteenzetting daarvan moet elke twijfel buitengesloten zijn. De concentratie heeft gewerd zelf een kabinet te vormen. Had zij werkelijk groote hervormingsdrift, dan had zij nu moeten „aanpakken“. Maar de vrijzinnigen hebben zich slap en onbetrouwbaar getoond. Zouden zij direkt betrouwbaar en vurig worden met drie socialisten in hun ministerie? Dat moet toch eerst aannemelijk worden gemaakt. Dan blijft nog de vraag of de nadeelen niet grooter zijn dan de voordeelen. Het groote nadeel is, dat onze ministers de daden der burgerlijke ministers zouden moeten verdedigen. De liberalen willen het roode beest eerst de tanden uittrekken, voordat zij er mee uit wandelen gaan. (Applaus.)

MANSHOLT-Ulrum: Ik onderschrijf de volkomen logische artikelen van Vliegen. Ik leef dagelijks onder de landarbeiders. Er heerscht een ongekende beroering, zelfs onder de christelijke arbeiders en zelfs die waren diep verslagen, toen het bleek dat de S.D.A.P. waarschijnlijk geen portefeuilles zou aanvaarden. (Stemmen: Zeer juist!) Wij stooten die arbeiders van ons af. De aanvaarding der portefeuilles zou onze werfkracht zeer versterken en die werfkracht zou verlammen, als wij ons terugtrekken op het oogenblik dat wij iets goeds doen kunnen. (Luid appl.) Neemt dus de meerderheidsresolutie aan, gij die geen bindend mandaat hebt, gij die u niet als kwajongens met een bevel hierheen hebt laten sturen. (Luid applaus en gefluit.)

VAN BRAAMBEEK-Zuifen: Uit Schaper's inleiding krijgt men den indruk: als onze menschen in het parlement maar gedekt zijn, dan is de zaak gered. Maar laat ons liever op het land zelf letten. De vele stakingen wijzen op verscherping, niet op verslapping van den klassenstrijd. Dat is al reden genoeg om te weigeren

den klassenstrijd op te schorten, zooals de meerderheid wil. De eensgezindheid en geslotenheid der arbeidersbeweging is onze groote kracht. Als men aan den kop der beweging den strijd gaat verslappen, dan zal dat ook in de vakbonden, in de gemeenteraden enz. moeten gebeuren. Daarom zijn wij zoo bang voor de wegen van diplomatie, die nu gevolgd zijn. De overgrootste meerderheid gevoelt dat wij niet terug moeten. Over de partijleiding heen zal het proletarisch bewustzijn het „Voorwaarts!” doen hooren: (Applaus.)

VERSTEGEN-Helder: Ik was tot op het laatst een voorstander van de meerderheidsresolutie. Maar ik heb geen bindend mandaat en daarom ben ik blij, want De Roode heeft mij door nieuwe gezichtspunten tot andere meening gebracht. (Applaus.) Wat Mansholt en Schaper zeiden, daar is praktisch niets tegen in te brengen en Wibaut was niet gelukkig. Van onze 144.000 kiezers heeft de overgrootste meerderheid op ons gestemd, omdat zij van ons verwachten dat er pensioen en kiesrecht zal komen. Dien aandrang voelen wij zeer sterk. Maar per slot: weegt dat voordeel op tegen de groote offers, die wij als ministers zouden brengen? Echter wil spr. wel van de minderheid hooren: hebben wij geen verantwoordelijkheid als wij een vrijzinnig kiesrecht-kabinet steunen? Dan zullen wij ook veel moeten „slikken” ter wille van het kiesrecht en het pensioen. Op die vraag moet ik een voldoende antwoord hebben; dan stem ik voor de minderheidsresolutie.

KROONEMAN-Hattem wil als zeer jong partijgenoot zijn meening zeggen: de meening van vele pas-toegetreden. Zijn meening uit hij met diep ontzag voor de partijleiders, verrijst in dienst van het proletariaat, die ons inderdaad tot de overwinning hebben geleid. (Applaus.) Het is echter een politieke kwestie, die nuchter aanvaard moet worden. Het valt niet te ontkennen: niet alleen de liberalen, maar ook wij hebben verantwoordelijkheid voor den afloop der verkiezingen. Nu de liberalen zeggen: wij doen het niet zonder u, moeten wij dan blijven zeggen: en wij doen het niet met u? Diep getroffen heeft mij dat De Roode zei: ja, het slaatspensioen gaat verloren. Moeten wij dat dan maar aanzien? Er zijn zeker bezwaren tegen de aanvaarding van portefeuilles, maar Wibaut zegt toch: het is geen dogma. Als de reactie straks opnieuw den kop opsteekt, gaat de meerderheid voor kiesrecht en pensioen weer verloren. Laten wij dus thans toetasten. Heel zwak was Wibaut toen hij het als iets gerings voorstelde, als een socialistisch minister den tienurendag bracht. Dat zou een groote overwinning zijn.

VAN DER GOES: Ik heb maar één argument, waarmee ik de houding wil verdedigen die de partij moet aannemen. Eerst echter iets over het incident aan het begin der vergadering, toen na een geoorloofde en gematigde opmerking van Krop, Troelstra antwoordde op een manier die niet de juiste was om het debat in de goede richting te houden. Ongetwijfeld is Troelstra allereerst de man geweest die de partij tot de overwinning gevoerd heeft. (Applaus.) Maar Troelstra moet toch ook overtuigd zijn, dat evenzeer vele partijgenooten thans meenen dat Troelstra niet de man geweest is die de partij geplaatst heeft in de positie,

waarin zij de vruchten der overwinning kon plukken.

KLEERKOPER: Dat heeft de heele Partij-konferentie toch gedaan, v. d. Goes.

VAN DER GOES: Mijn eenig argument is dan: de aanvaarding der portefeuilles is slecht voor de sociaaldemokratie. Dat moet genoeg zijn voor de partij.

TROELSTRA: Wij moeten niet alleen de partij overtuigen, maar ook het land.

VAN DER GOES: Stel, dat de kerkelijken zouden zeggen: dit of dat kunnen wij niet doen, want dat is slecht voor den Godsdienst. Dan zou ieder toch moeten zeggen: dan hebt gij gelijk het niet te doen. Zoo zal ook ieder moeten erkennen: gij hebt gelijk dat gij geen ministerzetels aanvaardt als dat slecht is voor het socialisme. Men zegt: als wij 35 Kamerzetels hebben, aanvaarden wij ministerportefeuilles. Och, dan worden ons geen portefeuilles meer aangeboden. (Applaus.) Want tegen dien tijd is het andere deel der Kamer steeds meer een reaktionaire kapitalistische massa geworden. Deze twee dingen heeft onze propaganda steeds gezegd: het regeeren van het socialisme beteekent voor u de afschaffing van het kapitalisme. Onze overwinningen beteekenen voor de massa het naderen dier idealen. Wij hebben ook steeds gezegd: de staatsmacht moeten wij hebben, om het socialisme te verwezenlijken. Als wij drie onzer beste mannen in het burgerlijk kabinet zenden, dan zal de groote massa de vruchten der overwinning van de sociaaldemokratie willen plukken, zij zal verwachten dat de sociaaldemokratie het begin harer groote taak ter hand zal nemen, dat men voortaan de staatsmacht zal aanwenden tegen het kapitalisme. En nu is het groote ongeluk van het ontijdig aanvaarden van ministerzetels, dat de staatsmacht dan tegen het socialisme gebruikt zal worden door Socialisten. Het leven van iederen dag van ieder minister zal zijn: handelen tegen het socialisme. Bloedige stakingen zullen waarschijnlijk uitgelokt worden (applaus) om onze ministers te diskrediteeren. De maatschappelijke inrichting heeft niet alleen hier of daar eenig bijzonder sprekend onrecht ten gevolge, maar men kan onder het kapitalisme geen uur de orde handhaven anders dan ten nadeele van de massa. En de vijanden van het socialisme zullen zeggen: ziedaar de proef op de som dat het socialisme bedrog is. (Luid langdurig applaus.)

DUIJS: Ik voel mij verplicht om van mijn afwijkend standpunt rekenschap te geven. Voor mij is de heele kwestie afhankelijk van de voorwaarden waarop wij minister zullen worden; zullen wij in het kabinet de gevangenen van Tijdeman zijn, dan zeg ik: nooit! Als men zegt: gij durft de verantwoordelijkheid niet aan, dan antwoord ik: wel voor mijn eigen daden, niet voor de uwe. De vrijzinnige persorganen, bijv. in het distrikt Hoogezand, geven dat toe als een juist en eisch. Maar laten wij de liberalen reëel voor de kwestie stellen. Wij stellen toch ook in de gemeenteraden vaak dingen voor, die wij weten dat verworpen zullen worden, maar dan kunnen wij tot de arbeiders zeggen: ziedaar, wat voor kerels! Wibaut en v. d. Goes kunnen alleen de ministerzetels bestrijden door er eerst een belachelijke karikatuur van te maken. Zoodra zij van de exklamatie tot de voorbeelden overgaan

wordt het mis. Zoodra Wibaut het eene voorbeeld van den tienurendag noemde, was het heelemaal mis. (Applaus.) Zijn wij dan zulke kinderen, dat wij niet in het land kunnen zeggen: dat wij den achturendag nog niet hebben kunnen krijgen, dat ligt aan de beroerdheid der kiezers die ons geen meerderheid vormden. Wibaut en v. d. Goes willen nu wel met de liberalen een blokpolitiek voeren, opzitten en pootjesgeven voor vrijzinnige ministers, — dat is veel erger. (Luid appl.) De arbeiders verwachten van drie socialistische ministers niet dat zij zullen handelen alsof er negen socialistische ministers zijn. Ansele zei zoo terecht: als mij een ministerzetel wordt aangeboden, dan vraag ik: wanneer de tweede. (Luid applaus.) Het is natuurlijk heel goed mogelijk dat wij ook met socialistische ministers nog geen kiesrecht krijgen (Geroep: O! o!), maar dan hebben wij ten minste gedaan wat wij konden. (Luid applaus.) De Parijsche resolutie aanvaard ik niet, maar Wibaut en v. d. Goes ook niet. (Luid appl.) want zooals die argumenteeren, moeten we nooit ministerszetels aanvaarden (Luid appl.) Van Vliegen en Schaper echter was het tactisch zeer gevaarlijk om te zeggen dat wij de schuld zouden hebben dat het kiesrecht er niet kwam, als wij geen portefeuilles aanvaardden. Daar is niets van aan. (Applaus.) Ik heb in Zaandam een wethouderszetel aanvaard toen wij nog minderheid waren. Maar toen had Wibaut precies dezelfde bezwaren. Toen zei hij ook: het kollege van B. en W. heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Toen zei ik: daar zal je eens wat van beleven. (Luid gelach.) Zoo moet het nu met de ministerkwestie net precies gaan. Wij moeten eischen, dat de socialistische ministers geen verantwoordelijkheid zullen hebben voor de daden van de andere ministers. Zeggen de liberalen dan: dat doen wij niet, dan zeggen wij: aha, daar heb je de kerels, ze wilden ons alleen als ministers hebben, om ons anti-socialistisch te doen handelen. Wil het kongres dat niet, laat ons dan ook met verpletterende meerderheid zeggen: stik met je minister-portefeuilles. (Daverend applaus.)

MENDELS: Als men enige dagen weg is geweest en dan van de gansch veranderde opvattingen kennis neemt, en hoort hoe Vliegen en Schaper naar Bos zijn gegaan, dan vraag ik: in welk een vreemde wereld leven wij toch. Toen ons de portefeuilles werden aangeboden, zeiden wij: neen!, en wilden wij geen kongres. En nu ze ons niet worden aangeboden, willen wij ze wel aannemen en wel een kongres. De arbeiders verwachten van ons volstrekt niet dat wij portefeuilles zullen aanvaarden. In den verkiezings-tijd hebben wij altijd in debat met vrijzinnigen, die ons verweten geen regeeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden, gezegd: als opstandige klasse kunnen wij de macht niet deelen met de handhavers van den klassenstaat. En toch hebben de 144.000 ons gestemd. Als er concessies gegeven moeten worden, moet de bourgeoisie concessies doen aan het proletariaat, maar niet omgekeerd. (Appl.) Als deze verkiezingen ons iets gezegd hebben, is het een votum voor ons om niet in het ministerie te zijn. En nu wil men ons als een dief in den nacht een geheel nieuwe tactiek op den nek binden. Troelstra heeft tegenover Bos uiteengezet: het zou schadelijk zijn voor de arbeiders-

dersklasse en schadelijk voor het kiesrecht. Maar de liberalen willen, dat als wij het kabinet bestrijden, wij onze eigen ministers zullen bestrijden, en dat wij onze eigen programatische die verder reiken dan het concentratie-program, zullen laten liggen, zoo niet zullen laten varen. Dat is het groote verschil, Verstegen, tusschen het hebben van socialistische ministers en het steunen van een vrijzinnig kabinet. Zitten wij in het kabinet, dan zijn wij de regeering mede, dan zijn wij mede de handhavers van het kapitalisme. Dujs zegt eerlijk: wij moeten principieel ministerieel zijn, maar hij verbindt er voorwaarden aan die volkomen utopie zijn. Het is toch geen kinderspel. De liberalen zullen u zien aankomen om den liberalen eenheidsstaat te verbreken. De negen departementen zijn negen vingers aan één hand. (Luid gelach.) Gij weet wat ik bedoel: het Nederlandsche staatsgezag is één en ondeelbaar. Maar als onze ministers onafhankelijk zouden zijn, dan zouden de liberale ministers ook zelfstandig moeten zijn om ons samen met de rechterzijde te bestrijden. Dat is een paskwil. (Applaus.) Met Goethe's Valentin zeg ik: als je dan een hoer wilt zijn, wees het dan goed. Er is geen noodtoestand. De liberalen willen den eenig mogelijken weg niet op, den eenigen weg die goed is voor de arbeiders. De noodtoestand kan niet liggen in den onwil der liberalen. (Applaus.) Moeten wij ons daarom laten „ontmannen”, daarom „ons hoofd in den strik steken”? (Geroep: Neen! neen!) Wij hebben tot de arbeiders gezegd: volgt ons om de liberalen te dwingen te doen wat goed is. Maar als het 't beste is om in het kabinet te gaan, dan hadden wij dat vooruit tot de arbeiders moeten zeggen. (Applaus.) Er is al veel goed te maken. Helaas hebben sommigen van ons zich al zoover laten suggereeren, dat zij zeggen, zooals Schaper: wij staan met den mond vol tanden, de liberalen hebben gelijk. Neen, zij hebben geen gelijk. (Daverend applaus.) Laten wij onze organisatie, onze pers versterken. De verkiezing in Hoogezand is gevoerd onder het meest krasse antiministerialisme.

K. TER LAAN: Geen woord van waar:

MENDELS: En het resultaat: 45 nieuwe leden in een plattelandsplaats. Ik zeg: wij moeten ons niet laten ringelooeren om te doen wat wij zelf verderfelijk achten, maar op den ouden weg voortgaan. De arbeiders zullen ons begrijpen, en, zoo niet, dan moeten wij tot hen gaan om hen te leeren het socialisme te verstaan en te begrijpen. (Donderend appl.) Van de galerij wordt de Internationale aangeheven.)

VLIEGEN: Het zou geen kwaad ding zijn, als wij moeilijke kwesties met zingen konden oplossen. (Applaus.) Wij hieven op onze kongressen op een groot moment wel eens een onzer strijdliederen aan, maar tot nu toe zongen wij ze niet tegen elkaar. (Luid applaus.) Eerst een paar persoonlijke feiten. Fortuijn zegt, dat ik het voorzitterschap der partij had moeten neerleggen. Als het de gewoonte werd in de partij, om te eischen dat wie in der minderheid blijft, zijn funkties moet neerleggen, dan zou het een onmogelijkheid worden om samen in de partij te blijven. Dan wordt het afwisselend regeeren over elkaar. Als ik het gedaan had, zou de partij zeggen: gij zijt een dienstweigeraar. Ik zou het

nooit doen. (Luid applaus.) Wil men mij kwijt als voorzitter, de partijbestuursverkiezingen bieden er de gelegenheid toe.

Nu de gang met Schaper naar Bos. Onze bedoeling was een Partijbestuursvergadering te beleggen, om tot een buitengewoon kongres te komen. Daartoe moesten wij weten of er nog wat te doen was, en zoo mogelijk of ook de conditio sine qua non, de onmisbare voorwaarde voor de uitvoering van onze herstemmingseischen er was. Daarom zijn wij naar Bos gegaan. En meer is er niet besproken. Er is zelfs gezegd, dat wij ons waren gaan aanbieden als ministers. Nota bene, nadat de heer Bos als kabinetsformateur zijn taak had neergelegd. Daarna zijn wij direkt naar Troelstra gegaan. Wij hebben dus niets gedaan dan wat ons recht was. (Ontkenningen.) Er zijn oogenblikken dat men zelf uitmaakt wat zijn recht is. Voor de verantwoordelijkheid van wat wij deden, staan wij.

Nu de zaak zelf. De redevoeringen loopen altijd weer over hetzelfde. Het heet dat wij in verkiezingstijd altijd zeiden: geen portefeuilles. Wij spraken in de verkiezingen over heel andere dingen. Wij zeiden: stem met socialisten, want zoo stemt gij de partij van de krachtige daad. In dat vertrouwen stemden de menschen ons en zij noch wij hebben ons verdiept in de ministerkwesitie, die wij niet verwacht hadden. Men moet de kracht hebben om een nieuwe situatie uit te buiten.

Hoe staat het nu met de twee hoofdpunten uit den verkiezingsstrijd, met kiesrecht en staatspensioen? De Roodde geeft ze op, vooral het pensioen. Hij spreekt van de wegvlietende zee, die wij niet vast kunnen houden. Is die wanhoop het resultaat van onzen geweldigen groei? En is het een toestand voor sociaaldemokraten, dat angstig staren naar Cort v. d. Linden, naar een tegenstander, in de hoop dat die onze zaken zal redden. De noodtoestand is er: 99 kansen op de 100 dat wij alleen door portefeuilles te aanvaarden kiesrecht en pensioen zullen krijgen. Wibaut en Goes willen een bourgeois-ministerie met oorlogsbegrooting en al steunen. Waarom? Omdat er een dwangtoestand is. (Applaus.) Als men over zoo'n reusachtigen hond komt, kom dan ook over den staart. Men vraagt naar de zekerheid van het resultaat als wij in het ministerie treden. Wij hebben zwart-op-wit het program van Bos en wij weten dat Bos, die zeer anti-socialistisch denkt, het gemengd kabinet zoo kort mogelijk wil doen duren. In twee jaar staat de grondwetsherziening voor de Eerste Kamer. Gesteld dat zij die verwerpt, dan moet tegen de Eerste Kamer losgetrokken. Is dat een ramp? (Applaus.) Wij zouden er in groeien. Wellicht eindigde het met verzwakking of geheel vervallen van de Eerste Kamer. Brengen dan de Staten-verkiezingen een nieuwe Eerste Kamer, dan is het afgelopen en zijn wij er af. De Roodde komt tot zijn zes jaar, door ook voor de kieswet de samenwerking te doen duren. Die kieswet kan mij niets schelen, als eenmaal in de Grondwet staat dat het kiesrecht algemeen moet zijn. Wat geeft het of wij van mislukken aan de liberalen de schuld kunnen geven, — de kerkelijken zullen ervan profiteeren en zeer spoedig weer de meerderheid zijn. De vraag is niet wat wij tegen de liberalen kunnen zeggen, de vraag is wat zullen de arbeiders van ons zeggen? (Applaus.) Twin-

lig jaar lang hebben wij hun van algemeen kiesrecht en staatspensioen gesproken en toen wij het verwezenlijken konden, hebben wij het niet gedaan. Dat is een verantwoordelijkheid, die ik mee zal dragen als de Partij er toe besluit, maar ik zou voor mij zelf niet verantwoord zijn, als ik de Partij niet tot rede trachtte te brengen. Wij zullen nu een grooten terugslag krijgen in land, dan gaan wij weer hard werken, wij halen weer op, eindelijk behalen wij weer een groote overwinning en dan... zingen wij weer de Internationale en gaan weer op den loop voor de gevaren. Sinds wanneer is het een sociaaldemokratische eigenschap op den loop te gaan voor gevaren? Sinds wanneer leggen 3 sociaaldemokraten het tegen 6 burgerlijken af. Staren wij ons niet blind op het partijbelang, zoodat de arbeiders het gelag hebben te betalen (protesten). Past toch op, dat er geen tegenstelling komt tusschen het arbeidersbelang en het partijbelang. (Luid applaus.) Als onze drie ministers tot stand gebracht zullen hebben wat wij beloofd hebben en niets meer, dan vrees ik het oordeel der geschiedenis niet. (Applaus.)

Mej. LADENIUS-Almelo: Dujs heeft gesproken over de wethouderskwesitie. Daarover zal op het volgend kongres nog wel gesproken moeten worden. Te Ambt-Almelo kregen wij een wethouder. De vrijzinnigen bleken onbetrouwbaar. En toen hebben wij, op advies van Schaper en Wibaut, het wethouderschap neergelegd.

Een woord over het vrouwenkiesrecht. Op straffe van door „Het Volk” te worden gekipteld, wil ik hier openlijk verklaren, dat ik mij schaar aan de zijde der minderheid. Schaper heeft gezegd, dat van de afwijzing het vrouwenkiesrecht de dupe zal worden. Nu verheug ik mij er in, dat Schaper zoo'n sterk voorstander van algemeen vrouwenkiesrecht blijkt. Maar wat zal er gebeuren als wij ministerszetels aannemen? Dan zullen de vrijzinnigen het alg. vrouwenkiesrecht verknoeien door een beperkt vrouwenkiesrecht en wij zullen daarvan mede de verantwoordelijkheid dragen.

VLIEGEN: Dat belet het program-Bos.

Mej. LADENIUS: Wij zullen aan handen en voeten gebonden zijn. En ik ben er zeker van te spreken namens de meerderheid onzer vrouwen als ik zeg: liever het vrouwenkiesrecht nog wat uitgesteld, dan een verkapt dameskiesrecht van een lib.-soc. kabinet. Laat ons doorwerken. De beste wijze om het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen te krijgen, is onverzwakte voortzetting van den klassenstrijd, het gieten van het socialisme in de hoofden der arbeiders. Tegen het ministerie-Cort v. d. Linden zullen wij de arbeiders oproepen en zij zullen ons volgen. Het beste blijft strijd en verheldering. (Applaus.)

LASONDER-Lonneker: Er zijn eenige zaken niet genoeg naar voren gebracht. Er is gezegd, dat als er socialisten in het kabinet zitten en er komt een konflikt, dan zitten wij in de misère. Nu spreek ik namens arbeiders, die iederen dag lijden onder het liberaal-kapitalisme der Van Heeks en anderen. Wij hebben onzen vriend Albarda met man en macht naar de Kamer gebracht om er te strijden niet alleen voor het socialisme, maar ook voor algemeen kiesrecht, staatspensioen, 10-uren-dag.

STEMMEN: Juist!

ALBARDA: Zeker!

LASONDER: Als er een konflikt komt waarbij geslagen, geschoten wordt, dan gaan onze mannen uit het ministerie, omdat de regeering dan partijdig, dus voor het kapitaal en tegen den arbeiders is opgetreden. Maar zoolang onze mannen in het kabinet zitten, kunnen zij de vrijzinnigen op de vingers zien, opdat zoo spoedig mogelijk de verbeteringen er komen waarvoor wij ook in het distrikt Enschedé hebben gestreden. (Applaus.)

SCHEVENINGEN: Ik heb bindend mandaat, omdat wij meenden, dat er geen nieuwe gezichtspunten zouden worden geopend. Zijn die wel te openen dan hebben onze leiders ons niet voldoende ingelicht. Wij zullen het algemeen kiesrecht alleen krijgen door strijd. (Applaus.)

HUGENHOLTZ: Ik begrijp de gemoedstemming van het kongres. Het afwijzen der portefeuilles is het direkt gevolg van onze propaganda, waarvan steeds de konklusie was: zoolang wij een minderheid zijn, gaan wij niet in de regeering. Ik begrijp deze stemming, maar keur haar niet goed. Men maakt van het socialisme een heilig huisje, een plant onder een stolp. Maar zoo zal het socialisme verschrompelen. Zoo doen wij als de christelijken, die hun volgelingen waarschuwen tegen aanraking met andersgezinden.

Niemand kan nu ontkennen dat de situatie veranderd is. Tasten wij niet toe, dan is het Staatspensioen en algemeen kiesrecht verloren. Ik zou, stemde ik tegen de meerderheids-resolutie, niet meer voor mijn kiezers durven verschijnen. (Luid applaus en beweging.)

MENDELS: Dan heb je treurige propaganda gevoerd. Ik durf het wel. (Applaus.)

HUGENHOLTZ: Denk er maar eens aan, hoe na uw verkiezing, Mendels, in Hepkema's Courant een uwer kiezers schreef: Schoterland is niet voor goed rood. Gij moet ons algemeen kiesrecht en staatspensioen helpen brengen of gij ligt er over 4 jaren weer uit. (Applaus en tegenspraak.) Aanvaardden wij de portefeuilles niet dan is het algemeen kiesrecht verloren. (Tegenspraak.) Niet alleen voor het oogeblik; maar ook de beweging voor het algemeen kiesrecht zal voor jaren lamgeslagen zijn. Dan gaat het precies als in 1885 en als in 1894, toen Tak van Poortvliet op het beslissende oogenblik den steun der arbeiders miste. Twee keer was de vrucht van het kiesrecht rijp en werd hij niet geplukt. Zal het nu weer zoo gaan? (Tegenspraak.) Men hoopt nu, dat het nog wel in orde zal komen. Men zegt: die 55 voorstanders zijn er nog. Maar men vergeet iets. Men vergeet, dat onze herstemmingseischen geen praktische betekenis hebben als er geen concentratie-regeering komt. (Hartstochtelijke ontkenning van alle zijden.)

TROELSTRA: Je weet niet wat je zegt; het is onjuist, onjuist.

MENDELS: Je spreekt als een gewone liberaal.

HUGENHOLTZ: Ik meen, dat 't zoo staat. ¹⁾ Het algemeen kiesrecht en het staatspensioen

¹⁾ Hugenholtz gaf, daags na het kongres, de volgende toelichting:

Mijn bedoeling met de opmerking omtrent de 55 (54) door onze herstemmingseischen ge-

loopen ernstig gevaar. Spoedig krijgen wij weer een kerkelijk kabinet. Ik kan daar niet zoo cynisch over denken als Michels blijkens zijn stuk in „Het Volk”. Michels is administrateur van den Matrozenbond. Heeft hij er wel aan gedacht, dat het gevolg van ons optreden zou kunnen zijn, dat de gehate Colijn blijft zitten, dat er een zware druk op het volk zal worden gelegd door de marine-militie. (Tegenspraak.)

Mej. Ladenius grondt haar meening op een onjuistheid. Volgens het program-Bos is verpakt dameskiesrecht onmogelijk.

Anderen zeggen: wij moeten niet willen regeeren zoolang wij niet socialistisch regeeren kunnen. Dat kunnen wij met 51 zetels ook niet. De consequentie is dat wij dan langs parlementairen weg het algemeen kiesrecht nooit zullen krijgen. Van den Tempel heeft zich beklagd dat wij, buiten de vakbeweging om, allerlei besluiten nemen en de vakarbeiders voor de consequenties daarvan stellen. Welnu, laat het kongres bedenken dat wij nu op het punt staan de vakarbeiders te dwingen het algemeen kiesrecht voor de bajonetten van de soldaten weg te halen.

Het schrikbeeld van de werkstaking heeft evenveel kracht bij steun van als bij intreding in de regeering. Ook dan zullen wij met De Roode moeten zeggen: Slik het maar, 't is voor het algemeen kiesrecht. (Applaus.)

Wij hebben in de verkiezingen de concentratie vooruitgedreven. Wij waren als de boer die een varken naar de markt moet brengen. De concentratie is het varken. (Luid applaus en langdurige beweging en gelach.) Wij hebben het varken bijna ter markt gebracht, moeten wij het nu weer laten wegloopen? Ik durf dat niet aan.

TROELSTRA: Ik wensch een korte verklaring af te leggen. Wij mogen ons er niet toe laten verleiden, om ons standpunt te verdedigen met argumenten die de schuld der concentratie verlichten.

STEMMEN: Juist.

TROELSTRA: Wij hebben bij de herstemmingen aan de concentratiekandidaten onze vragen gesteld nopens algemeen kiesrecht en het staatspensioen. En zij hebben op onze vragen geantwoord, zonder naar bij-omstandigheden te verwijzen. Zij zijn juridisch, politiek en moreel verbonden voor heel het Ned. Volk. (Daverend applaus.) Dat heb ik steeds gezegd en zeg het nog. De concentratie heeft

bonden Kamerleden, is door het kongres niet begrepen en daar ik van mijn kant op dat oogenblik de protesten daartegen niet recht begreep, heb ik mijn gedachtengang niet duidelijker kunnen maken. Deze was: dat bij mislukking van het program-Bos en het optreden van een zakenkabinet, de praktische betekenis van onze herstemmingseischen zeer gering was. Vandaar dat ik er aanstonds op liet volgen, dat het recht van initiatief in dat geval weinig vrucht zou kunnen dragen. Immers, tegenover een onwillige regeering, die het algemeen kiesrecht niet op haar program had, zou eventueele aanneming in de Tweede Kamer niet baten, waar zij toch later weigeren zou de Eerste Kamer, bij verwerping, te ontbinden.

Mijn bedoeling is dus allerminst geweest de concentratie-mannen van hunne verantwoordelijkheid te ontlasten.

haar plicht verzaakt. Wij hebben alles gedaan om onze verantwoordelijkheid te dekken. Wij hebben steun toegezegd. Bitter is ons dat gevallen, maar het zou de beste weg zijn geweest. Ik konstater, dat de concentratie zich reeds heeft geblameerd en verantwoordelijk is voor wat er gebeuren zal.

VLEMING-Zwolle: Ik had willen protesteeren tegen de woorden van Hugenholtz. Het doet mij echter genoegen, dat een ander kopstuk der partij (luid gelach) het reeds heeft gedaan.

De oud-liberalen hebben hun buit binnen. Kuyper heeft de Tariefwet ten hunnen believe opgeborgen. De oud-liberalen willen van algemeen kiesrecht en staatspensioen niets weten. Zij moesten wel wegens de Tariefwet. Rotterdam I heeft bewezen, wat die oud-liberalen ons willen leveren. (Applaus.) Zij zullen ons telkens weer strikken zetten. Wat moeten onze ministers dan doen? Schaper zegt: het komt terecht. Wibaut en v. d. Goes vellen een tegengesteld oordeel. Duijs zegt, dat de soc.-dem. ministers van zich af kunnen spreken en tegen hun kollega's kunnen stemmen. Heeft Duijs zijn amendement niet in de partij-konferentie voorgesteld? Zoo ja, wat is hem dan geantwoord? Dat is van het grootste belang.

DUIJS: Men zei daar, dat het onmogelijk was.

VLEMING: Dan moeten wij Duijs als voorstander schrappen.

DUIJS: Als het onmogelijk is, dan moet ik ook geschrapt worden.

TROELSTRA: Duijs heeft twee antwoorden gekregen. Het eene deel zeide: Het is onmogelijk. Een ander deel: Het spreekt vanzelf. Vandaar dan ook, dat er verwezen wordt naar de Parijsche resolutie.

VLEMING: Men ziet dus hoeveel verwarving er is. (Tegenspraak.)

Er klonk zoeven een donderende Internationale door de zaal. Dat ging niet tegen een deel der partij, maar was uiting van het verlangen om den strijd onverzwakt voort te zetten. (Luid applaus.)

SPIEKMAN: Ik neem aan, dat deze verklaring juist is. Ik neem aan dat de meerderheid daardoor niet heeft willen manifesteeren tegen mannen als Vliegen, Schaper, Troelstra.

ALGEMEEN GEROEP: Welneen!

SPIEKMAN: Het was dus niet anders dan een blijk van strijdlust.

Nu over de zaak zelf. Ik heb de laatste vergadering van P. B. en partijleiding niet kunnen bijwonen, maar ik zou niet geaarzeld hebben de meerderheidsresolutie te onderteeke-

nen. Ik heb fel gevochten tegen de liberalen en 3 zetels op hen veroverd. (Luid applaus.) Maar het gaat nu niet aan om alleen eischen te stellen aan de liberalen en niet aan ons zelf. Het is duidelijk, dat in dit kongres geen meerderheid is te vinden voor het aanvaarden van portefeuilles. Dat voelt ieder. Moeten wij dan vasthouden aan de twee resoluties? Wij moeten zoeken naar overeenstemming. Gij moet van ons afnemen die onmogelijkheid om door te vechten, die ons gisteravond beetpakte, ons vannacht gevangen hield en ons nu nog niet loslaat. Niemand moet hier vandaan gaan met het gevoel, dat hij gewonnen heeft of overwonnen is.

STEMMEN: Juist.

SPIEKMAN: Anders kan het een ramp voor de partij worden. (Ontkenningen.) Laat ons bijeenblijven in de partij, scheidt de mogelijkheid om den strijd voort te zetten. (Luid applaus.)

HEYKOOP-Rotterdam I: Is deze uiting meer dan een persoonlijke? Heeft Spiekman als Partijbestuurder gesproken? Zoo ja, dan betekent dat het retireeren van de meerderheid.

De VOORZITTER: Het is een persoonlijke uiting. Ik weet, dat er besprekingen gaande zijn, maar ik heb er niet aan deelgenomen en weet er dus niets van. In Spiekman's woorden heb ik de vraag gehoord om genadig behandeld te worden.

SPIEKMAN: Onjuist.

VLEIEN: Ik heb het er in gehoord. Maar ik doe daar niet aan mee. Als op deze wijze het debat eindigt, dan kunnen evengoed de resoluties in stemming komen. Er is iets gaande. Als er iets van komt, zal het eerst na de pauze kunnen zijn.

STENHUIS: Ik stel dan voor om nu te pauzeeren.

De VOORZITTER: In elk geval moet Troelstra na de pauze nog spreken. Hij moet zijn stappen kunnen rechtvaardigen. (Toestemming.)

Met bijna algemeene stemmen werd besloten de pauze te doen ingaan, opdat de partijkonferentie gelegenheid hebbe om te vergaderen.

Middag-zitting.

Zwolle, 10 Aug.

Bij de heropening wordt een telegram voorgelezen van het kongres van den Bond in de Kleeding-industrie, de hoop uitsprekende, dat, welk besluit het kongres ook neme, de eenheid worde bewaard.

De VOORZITTER deelt mede dat de Partijkonferentie tot de meening is gekomen, dat het beter is geen eenheidsmotie voor te stellen, maar helder en eerlijk een uitspraak van het kongres te geven. (Applaus.) Er is een weg gevonden om het amendement-Zaandam in de meerderheidsresolutie over te nemen en de moties van de minderheid en van Amsterdam III zullen worden samengesmolten.

VAN DER WAERDEN-Amsterdam V meent dat nu nog enkele vakvereenigingsmannen aan het woord moeten komen, bijv. Stenhuis en Heijkoop.

DE VOORZITTER: Dan zou ook Moltmaker, die een voorstander van de meerderheidsresolutie is, het woord moeten krijgen. Laat ons blijven bij wat gisteren bepaald is. Troelstra krijgt nu nog het woord, dan de beide inleiders, en dan gaan wij stemmen.

Aldus wordt besloten.

TROELSTRA: In haar veelbewogen leven zijn aan de Partij nederlagen niet bespaard gebleven, maar wij hebben de nederlagen steeds in overwinningen weten om te zetten, omdat wij uit de nederlagen lessen hebben weten te putten. Thans staau wij voor een groot oogenblik in de Partij. Een groote taktische vraag heeft ons overrompeld en daardoor is een gevoel van onzekerheid over ons gekomen. Toch laat het mij gegeven zijn als den man wien gij wel het meest uw vertrouwen gegeven hebt, om een juichkreet aan te heffen en u geluk te wenschen met den grooten stap voorwaarts dien wij gedaan hebben. (Applaus.) Maar laat ons overpassen dat de Partij hare overwinning niet maakt tot een nederlaag. Evenwel laten wij den toestand niet al te tragisch opvatten. De partijkrisis is er niet

eene van inwendige principieele geschillen, maar eene van feitelijken en taktischen aard. Onze Partij is blijkens de gehouden redevoeringen van voor- en tegenstanders nog niet in staat om met volledige kennis van zaken een bezonken oordeel over de groote vraag van het ministerialisme uit te spreken. Daarvoor zal eerst nog diepe studie noodig zijn. De vraag heeft ons overrompeld. Het is een groote taktische zet geweest van onze tegenstanders om op het oogenblik, dat wij vol waren van onze overwinning, oneenigheid in onze rijen te zaaien door een twistvraag in onze gelederen te werpen, die in elke buitenlandsche partij groote tweedracht heeft gebracht.

Wij konden het stellen van de vraag niet voorzien. De vrijzinnigen zeiden steeds vóór de verkiezingen: stemt niet op de sociaal-demokraten, want zij willen geen ministerszetels aanvaarden. Wij hebben daarop geantwoord: zoo is het, wij zijn nog niet zoo sterk dat wij portefeuilles aanvaarden kunnen. Opmogelijk was dus te voorzien dat na de verkiezingen de vrijzinnigen zouden zeggen: wij willen alleen een regeering vormen met u.

De vraag heeft ons zoozeer overrompeld, wij moeten zoo haastig beslissen, dat het niet te verwonderen is dat er geen eenstemmig oordeel is. Temperameut en de funktie die men in de partij bekleedt, treden dan op den voorgrond. Zoo sta ik dan in de niet alledaagsehe positie, dan mijn oordeel in deze vraag mij zal brengen voor de kwestie, of ik wel zal kunnen blijven voorzitter van de soc.-dem. Kamerfraktie. Of mijn oordeel voldoende vast moet worden genoemd? — ik weet van wel. Ik meen mij zeer zeker te gevoelen. Ik kwam in geschil met de groote socialistische kern der partij. Daarom heb ik des te ernstiger mijn standpunt overwogen. Welnu, ik kan niet anders: wil ik mijn verantwoordelijkheid voor mijn partijwerk kunnen dragen, wil ik innerlijke rust hebben, dan mag ik u niet aanraden tegen de meerderheidsresolutie te stemmen.

Verwacht echter van mij geen poging tot overreden. Al zou hier ook een betrekkelijk groote meerderheid gevonden worden voor de meerderheidsresolutie, toch is er een zoo sterke en elementaire tegenstand van de belangrijkste strijd-afdeelingen der partij, dat de partij niet verantwoord zou zijn om de portefeuilles te aanvaarden. Dat op den voorgrond stellende ben ik, zooals bij al mijn werken na de verkiezingen, niet steeds door u allen begrepen, ook thans overtuigd: wat de Partij ook beslisse, hare beslissing moet steeds zoo zijn, dat de Partij zich verantwoord kan voor de Internationale.

Mijn taak nu is alleen, mijn eigen standpunt te ontvouwen, om mijn verantwoordelijkheid te dekken voor de Partij en voor mijn verder werken in de Partij.

Er waren de laatste dagen twee zielen in mijn borst. Eenerzijds heb ik de meerderheidsresolutie noodig om den strijd voor kiesrecht en pensioen voort te kunnen zetten. Anderzijds zag ik die verpletterende meerderheden in de groote stads-afdeelingen; ze waren tegen mij zelf gericht, ze schenen te zeggen: we hebben maling aan u; en er is iets warm in mij geworden en ik moest zeggen: het is toch mooi. (Luid applaus.) Van het standpunt van den parlementarier en den politikus zult gij een fout begaan, maar de bron van die fout is uw sterk proletarisch bewustzijn en uit die bron zal ook de kracht moeten komen die de fout te overwinnen heeft. (Luid applaus.) Zal ik ook al na de stemming tot de treurende behoren, dan kan ik toch zeggen als de christenen bij sterfgeval:

ik treur, maar niet als degenen die zonder hope zijn. (Gelach.) Ik krijg nu last van uw proletarisch sentiment, maar dat sentiment bewonder ik.

Straks zal ik in de Kamer weer voor u moeten vechten. Maar stuur ons niet, als vroeger de al te zuinige Staten van Holland, uit vechten met onstrijdwaardige schepen. Als gij mij uit vechten stuurt, stel de zaak dan met uw beslissing ten minste zoo, dat ik verder vechten kan.

De betekenis der vraag die nu aan ons oordeel is onderworpen, dient nog even besproken. Er wordt telkens geredeneerd, alsof wij hier spreken over het aanvaarden van een aanbod van ministerzetels. Maar zulk een aanbod bestaat op dit oogenblik niet. Wij beslissen dan ook niet over een aanbod, wij doen geen aanbod, maar voor het geval dat de eenige weg voor kiesrecht en staatspensioen de intrede van socialisten in het kabinet zal zijn, welke eischen moeten wij dan stellen. Er is hoogstens nog een kleine kans, dat er weer een vraag van de vrijzinnigen komt of wij in hun ministerie willen treden. Het is mijn overtuiging, dat een groot deel der liberalen ons het aanbod alleen gedaan heeft in de zekerheid dat wij het weigeren zouden. Sinds wij het aanbod geweigerd hebben, is de liefhebberij voor socialistische ministers er niet grooter op geworden onder de liberalen. Het is ook mijne meening, dat nog slechts in het alleruiterste geval socialistische ministers aanvaard zouden worden.

Waarom hecht ik nu aan de meerderheidsresolutie? De eventualiteit van als uitersten noodmaatregel intrede in een kabinet, vloeit logisch voort uit de geheele kiesrechtaktie der partij. De Tribuunisten hebben ons steeds verweten dat wij die aktie niet voerden tegen de liberalen, maar zoo dat wij hen om het kiesrecht zouden steunen. Ik heb nooit blokpolitiek met de liberalen gewild, maar ik heb nu algemeen kiesrecht willen hebben en was altijd bereid daarvoor alles te aanvaarden. Toen Bos echter bij ons kwam met zijn aanbod, bestond de noodtoestand niet en moest ik het weigeren. Maar al zeg ik niet dat door onze weigering het algemeen kiesrecht te loor zal gaan, ik zeg wel: dat te loor gaan mag nooit mede onze schuld zijn.

De liberalen zijn innerlijk geen vurige voorstanders van kiesrecht en pensioen. Voor ons is het een ding dat uit onzen heelen klasse-aard voorkomt, voor hen niet. Daarom dragen wij grooter verantwoordelijkheid dan de liberalen. Al zou het te loor gaan de schuld der liberalen zijn, dat wascht mij niet schoon, want het is mijn zaak en ik moest er voor staan, al was het ten doode toe.

Ons is het gelukt van een vaag-burgerlijk program er een te maken dat mooi was voor ons. En nu wij zoover zijn gekomen, eischt dan niet de noodzakelijkheid verder te gaan? Wijkoop zal zeggen: de heele vorige lijn was fout, want daardoor is het revolutionaire bewustzijn der S. D. A. P. verzwakt. Ach ja, zie maar naar de uitspraken onzer grotestads-afdeelingen. (Gelach en applaus.)

Wat zal Cort ons brengen? Wij weten het niet. Hij heeft zich met de concentratie in verbinding gesteld en het is aan te nemen dat ze bezig zijn te formeeren een kabinet, dat wel niet een concentratie-kabinet is, maar toch een vrijzinnig kabinet dat de hoofdpunten van het program-Bos overneemt. Dat is het gunstigste geval thans. Maar om te maken dat dat slaagt, om te maken dat Cort niet bij rechts steun zoekt en daardoor vooral aan de klasse-zaak van het vrouwenkiesrecht schade brengt, daarvoor is juist onze meerderheidsmotie noodig. Als Cort het vrouwenkiesrecht toelaat zonder de nadere beperkingen der herstemmingseischen,

dan wordt de mogelijkheid van dameskiesrecht geopend. En de uitbreiding van het staatspensioen zal Cort alleen kunnen brengen als de concentratie het eischt en dat zal zij alleen verplicht zijn te doen, als wij ook die zaak niet van de genade der vrijzinnigen laten afhangen, maar wij zorgen den toestand te beheerschen.

Den toestand zullen wij weer beheerschen, als wij de meerderheidsresolutie aannemen. Het kabinet-Cort zal wellicht het program-Bos aanvaarden, maar niet met urgentie voor het kiesrecht. Hoe langer nu zoo'n kabinet duurt, hoe meer mogelijkheid voor konflikten, hoe meer gevaar voor kiesrecht en pensioen. Trekt nu uw neus niet zoo op voor parlementaire situaties, want in het parlement moeten wij uw proletarisch sentiment in daden omzetten. Glijdt dus niet af naar geringschatting van het parlement, waarheen gij uw beste mannen stuurt, en waardoor gij toont te meenen dat het werk daar mede tot het beste werk behoort.

Op ons laatste Paaschkongres zei ik: hoe grooter de machtsontwikkeling der S. D. A. P., hoe meer de bourgeoisie zal zoeken naar middelen om van het algemeen kiesrecht af te komen. Het kabinet-Cort kan het kabinet van uitstel zijn. Gaat een deel van de liberalen met rechts mee, omdat de democratische hervormingen naderen, dan zullen de konflikten vruchtbaar zijn. Dan komt er een rechtse meerderheid van liberale overloopers en teleurgestelde rechtse arbeiders, teleurgesteld omdat de S. D. A. P. de zee zag wijken en dichtelijk zei: goeden avond, goede reis! (G e l a c h). Dat zie ik als mogelijkheid. Ben ik dan verantwoord met een filosofische houding als van De Roode? Dan zit ik in de Kamer, dan moet ik werken. Dan kan ik het liberale verraad niet voorkomen. Ik kon het voorkomen, als ik Kamer-ontbinding kon ontkomen, doordat een ministerie-Cort vervangen kon worden door een ander ministerie. (A p p l.) Dan zouden wij in de Kamer meester zijn van den toestand en anders niet. Dat is de groote betekenis van de aanneming der meerderheidsresolutie. Het eskader dat gij in zee stuurt, wil ik niet ten prooi zien aan wind en golven, aan liberaal verraad. Maar ik wil het noodige kompas en zeilen hebben om te kunnen zorgen, dat ik ook de liberale bij-eskaders zal kunnen dwingen om koers te houden naar de haven van het algemeen kiesrecht en het staatspensioen. (Luid a p p l a u s.)

Maakt gij nu uit, of hier het geval van uiterste noodzakelijkheid aanwezig is. Men is tegen het deelnemen in een burgerlijk ministerie, ik ook. Gelukkig bleef het bij besprekingen met mijn positie mogelijk dat ik in elk geval buiten het ministerie bleef, om in de Kamer de politiek te blijven beheerschen, ook bij een kabinet met socialistische ministers. Dat zou een moeilijke positie zijn, maar als het niet anders kon, zou ik haar aanvaarden. Nu kom ik echter in de Kamer in een positie, die de Partij geweigerd heeft zekerder te maken, uit proletarisch sentiment zeker, maar toch zoo, dat de Partij desnoods om het proletarisch sentiment kiesrecht en pensioen in den steek zal laten. (A p p l a u s.) De blaam mag ons niet treffen die Kuyper trof, toen hij huichelachtig voor het pensioen bad: Heere mijn God, zij kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht, en toen toch het pensioen in den steek liet uit partij-beginsel-overwegingen. (A p p l a u s.) Het naieve vertrouwen der arbeiders hebben wij gewonnen, doordat onze partij een proletarische partij is, waarin de arbeidersklasse

haar politieke uitdrukking vindt. En thans hooren wij helaas: ook het feit dat men de politieke partij van het proletariaat is, zelfs dat feit stempelt die partij nog niet tot de partij die alles doet om de groote machtseischen van het proletariaat tot stand te brengen, maar die partij kan, helaas! in haar eigen wezen elementen vinden, waardoor zij die eischen praktisch in den steek moet laten. En het zijn juist de flinkste klassenstrijd-elementen der partij die dat standpunt innemen, Maar wij moeten dat naieve vertrouwen der arbeiders behouden. Dat zijn geen socialisten, zegt men. Maar vecht gij voor de socialisten of voor de arbeiders en meent gij hen tot socialisten te maken, als gij om het socialisme de arbeidersbelangen in den steek laat, zooals de politieke christenen om het Christendom de arbeidersbelangen in den steek laten. (D o n d e r e n d a p p l a u s.)

De kern van het geding is deze: kan een socialistische arbeiderspartij zich ter wille van haar principieel wezen op een gegeven oogenblik insolvent verklaren? Zijn dat krachtige argumenten, waarmee wij ons verantwoord kunnen voor de arbeiders?

De Partij heeft deze zaken nog niet voldoende doordacht, menigeen in de Partij ook niet. Mijn proletarisch sentiment wijst mij den weg dien ik u geschetst heb. Voor mij is dat proletarisch sentiment een en ondeelbaar. Welke gevaren er ook komen, terwille van de arbeidersbelangen aanvaard ik ze. Het socialisme is geen kunstmatig ding, dat door parlementaire gevaren zoo licht geschaad wordt, het komt uit den ondergrond der maatschappij zelve. (A p p l a u s.)

Ziedaar mijn standpunt. Er zijn er die dachten: Troelstra heeft zijn draai genomen en is bewerkt. Als ik zoo'n zwakkeling ben, vertrouw mij dan ook niet als de leider in het parlement. De bezwaren ken ik zoo goed als gij; ze staan in mijn brief aan Bos en ik denk er nog evenzoo over. Maar er moet een lijn zijn in de aktie die men voert en men moet niet voor de konsekwenties zijner politiek terugdeinzen. Ook van mijn lijn in deze parlementaire krisis is mijn thans ontwikkeld standpunt de konsekwentie. Krop schreef al direkt in het „Friesch Volksblad“: daar zet Troelstra nu de deur open voor ministerportefeuilles. Voelt men wel hoe ondemokratisch dat optreden van Krop was! Ik had niet persoonlijk tot Bos en de koningin te spreken, ik ben niet diktator der Partij; ik mocht, toen de Partij een zeer verantwoordelijke periode inging, het woord „nooit“ niet spreken; ik mocht den boel niet zoo vastleggen dat er geenerlei uitweg was. De Partij had zich nog niet uitgesproken. De Parijsche resolutie kan mijn eenig richtsnoer zijn en Kautsky schreef in de „Nene Zeit“ van 1900 dat de ministerkwestie een vraag van taktiek was, waarover hij het niet waagde zich onvoorwaardelijk te uiten. En nu vraag ik aan die achterafkomende krisis-oplossers in de Partij, die als paddestoelen uit den grond oprijzen: zou ik door een absoluut afwijzende houding aan te nemen, niet in strijd komen met de Parijsche resolutie? Zou ik mij dan later tegenover de Internationale hebben kunnen verantwoorden? Wel heb ik alle mogelijke bezwaren opgeworpen om een aanbod van Bos zoo-veel mogelijk te verhinderen.

Nu zegt v. d. Goes: gij hebt de overwinning van Juni niet goed weten uit te buiten. Gij zelf zoudt gezegd hebben, v. d. Goes, dat wij thans in geen geval portefeuilles moesten aanvaarden. Zou er dan soms wel een concentratie-kabinet gekomen

zijn? Geen sprake van. Hoe zoudt gij, v. d. Goes, de vrucht van Juni dan geplukt hebben? Zeg dat eens even! Het is gemakkelijk zoo te spreken, maar laat ons elkaar zoo niet kritiseeren.

Wat ik zeg is dit: Wij zijn op dit oogenblik nog steeds bezig de vrucht te plukken. De kous is bijna afgebreid, laat het kongres de laatste steek leggen en niet de breipennen er uit trekken en de kous gedeeltelijk weer afrafelen. Ik heb geen profetische gaven en ik kan mij in de politieke toekomst vergissen, maar tot dusver loopen de zaken in de lijn die ik geteekend heb. De blokverhouding is reeds in principe aanvaard door v. d. Goes; de bereid-verklaring tot portefeuille-aanvaarden is slechts een vraag van graad meer. Het kongres zou op de hoogte van zijn politieke taak zijn, als het ons thans niet overleverde aan de genade onzer politieke tegenstanders. (Luid, langdurig applaus.)

SCHAPER kan door Troelstra's meesterlijke rede afzien van de taak der verdediging van de meerderheidsresolutie. Hij heeft dus slechts eenige kleine punten te behandelen. Voor den „staatsgreep" neemt hij de volle verantwoordelijkheid op zich; zou hij als tweede voorzitter van partij en fractie geen onderhoud mogen hebben met een ander Kamerlid, geen kabinetsformateur meer? Het is ook niet dankbaar om mij dat te verwijten, want, wie weet, zonder dat onderhoud ware wellicht dit heele kongres niet gehouden, waarop zoo schoone redevoeringen gehouden zijn. In ieder geval, dr. Bos werd louter bezocht om informatie, juist om wellicht naar aanleiding daarvan zich bij alles neer te leggen, en terstond daarna hebben wij Troelstra bezocht. Dat recht zal spreker zich blijven vindiceeren.

Mendels heeft opgemerkt dat spr.'s communiqué van 2 Aug. niet in „Het Volk" gestaan heeft. Welnu, laat het voor de geschiedenis dan nog in „Het Volk" of het kongresverslag staan. Ik geef het hierbij aan de pers. 1)

Voorts moet ik rechtzetten de bewering van sommige sprekers, als zou ik voor minister in aanmerking zijn gekomen. Dat is alles fantasie; er is geen enkele aanwijzing van eenigszins ernstigen aard geweest, volgens welke ik juist zou zijn geroepen geworden.

Ter tegemoetkoming aan Duijs' rechtmatige bezwaren voegt spr. nog aan de resolutie toe, dat de portefeuilles zouden kunnen worden aanvaard „met in-acht-neming van nader overeen te komen voorwaarden." Natuurlijk zouden dan de voorwaarden niet zoo gesteld moeten worden, om de zaak er noodzakelijk op te laten afspringen. Maar het zou zoo moeten worden, dat wij bleven: socialistische ministers. (Duijs: Juist.)

KUYPER: Wie zou die voorwaarden stellen, het kongres of het Partijbestuur?

SCHAPER: De Kamerfractie, meen ik, met het Partijbestuur, waarin toch mannen zitten, aan wie gij de zaak kunt overlaten, immers tal van leden der minderheid.

Aan Troelstra's rede zal spr. niets toevoegen. Hij heeft een warme verdediging van de meerderheidsresolutie gegeven. De omstandigheden zijn ons ongunstig, omdat er menigeen onder ons is, die voor argumenten evenzeer ontvankelijk is als de ijzeren palen in deze zaal. Ik doe, als zij nog bekeerd zijn, een beroep op hun mannelijk karakter. (Een stem: Een man houdt zijn woord.) Er is ook mannenmoed nodig om een afwijkende stem te verdedigen voor de afdeeling. Ik respekteer in-tusschen hen, die het beschouwen als een eisch

van — m. i. verkeerde — democratie, om nu overeenkomstig hun mandaat te stemmen; doch laten dan in ieder geval zij die vrij zijn, stemmen naar hun volle overtuiging. Dan kunnen wij nog zien of de meerderheid groot genoeg is. (A p p l.)

VAN LANGEN-Den Haag vraagt het woord voor een persoonlijk feit, omdat Schaper bij zijn uitingen over het bindend mandaat vele afgevaardigden beleedigd heeft. (A p p l a u s.)

DE VOORZITTER: Schaper heeft geen persoon met name genoemd. Het is gekheid om dat een persoonlijk feit te noemen. (A p p l a u s.)

Nu vraagt ook De Roode nog het woord. De resolutie-De Roode is met die der minderheid samengesmolten.

DE ROODE: Daar weet ik op dit oogenblik niets van.

DE VOORZITTER: Wibaut deelt mij mede, dat de minderheid de resolutie-Amsterdam III overneemt. Een der twee, De Roode of Wibaut, of een ander moet dus spreken, maar niet allebei.

MENDELS zou, waar Troelstra als voorzitter der Kamerfractie over de gevechtswaarde der fractie gesproken heeft, daarover als Kamerlid iets zeggen. (A p p l a u s en o u t k e n n i n g e n.)

DUIJS: Dan vragen wij allemaal het woord.

DE VOORZITTER: Wij zijn met z'n zestien in de Kamer en het is een onredelijke eisch, dat één Kamerlid...

MENDELS: Namens de minderheid.

DE VOORZITTER: Dat kan niet waar wezen. Er is nog geen sprake van meerderheid en minderheid in de fractie.

WIBAUT: Wij hadden Troelstra's rede als inleiding moeten hebben, zoodat zij bestreden had kunnen worden. (A p p l a u s), welke gelegenheid ons thans ontnomen is. Ik zeg dat, omdat het einde van het kongres nader en geen langer redevoeringen meer gehouden kunnen worden. Daarom gaat het niet aan, dat Troelstra op het eind van het kongres een inleiding houdt, waarnit ik nu slechts een enkelen greep kan doen. Uit Troelstra's rede blijkt dat de meerderheidsresolutie een blankoresolutie, een blanco-mandaat is, een machtiging van het kongres aan de Kamerfractie om niet vandaag, want nu zijn ze er niet, maar om op ieder oogenblik, dat zij meent te moeten kiezen te kunnen zeggen: hier die portefeuilles. Ik zeg niet dat dit voor de gevechtspositie in de kamer niet zijn betekenis zal hebben, maar ik zeg dat dit het kongres zou plaatsen buiten de beslissing over de vraag, of op een gegeven moment de aanvaarding der portefeuilles noodzakelijk is. Dit is zeer stellig in strijd met den geest der Parijsche resolutie.

Wat nu het staatspensioen betreft, zegt Troelstra: dat is voor ons een levenskwestie en dat wil de minderheid opofferen aan wat zij als het partijbelang beschouwt; zoo staat het evenwel niet. Bij ons en bij hem is de liefde voor het staatspensioen dezelfde. Wat ons hier verdeelt is een vraag van doelmatigheid, of wij onbeperkt vertrouwen moeten stellen in de liberalen, zooals Troelstra het wil (L u i d e o u t k e n n i n g e n), of dat wij, eenigszins wantrouwend zeker niet in het kabinet moeten gaan. Troelstra wil, ook na alles wat de liberalen in deze crisis gedaan hebben nog op die liberalen bouwen om de hervormingen tot stand te brengen.

TROELSTRA: Precies het tegenovergestelde; ik wil de liberalen kunnen vasthouden.

WIBAUT: Het is de vraag, of zij ons niet zouden vasthouden. Bovendien herinner ik eraan, dat het beginsel van staatspensioen heel in het klein toegepast er al is en dit begin ons niet ontnomen kan worden. Het is onjuist om het voor te stellen,

1) Het communiqué is in de bijlagen opgenomen.

alsof wij ons niet zouden bekommeren om die oude menschen. Er is tusschen meerderheid en minderheid geen verschil ten opzichte van de begeerlijkheid van hervormingen. Maar wij zijn ons ieder oogenblik bewust van den slotzin van het door Troelstra opgestelde Leidsche program, dat wij de hervormingen willen op een wijze, dat zij het klassebewustzijn der arbeiders versterken. (Applaus.) Wanneer wij onze mannen zenden als bannelingen in het ministerie, dan is het de vraag of wij het kiesrecht krügende, niet zoodanig zouden zijn verzwakt, dat wij met het kiesrecht niet meer goed zouden kunnen vechten. (Luid applaus.) Wij zeggen: in de huidige machtsverhoudingen laden socialisten in een ministerie een verantwoordelijkheid op zich die de macht der arbeiders zou verzwakken. Wij willen het algemeen kiesrecht, maar niet verzwakt, doch versterkt door onze strijdpositie.

Troelstra verheugde zich in de oplaaiingen van het proletarisch sentiment, vooral in de groote-stadsafdeelingen. Maar Troelstra meende dat die uiting de gevechtspositie in het parlement in gevaar zou kunnen brengen. Dat is een vraag die wij ons bij elke gedraging moeten stellen. Maar hebt gij dan in het parlement ook niet te overwegen of gij bij het kiezen eener gevechtspositie in het parlement wel voldoende rekening houdt met het revolutionaire karakter en het sentiment in de partij.

Er is door Troelstra over Kautsky's toelichting van de Parijsche resolutie gesproken. Niet velen zullen het artikel kennen, maar Troelstra zal toestemmen dat het slot van het artikel zegt, dat, wanneer aan socialisten minister-zetels worden aangehouden, dit een bewijs is niet van de sterkte, maar van de zwakte der socialistische beweging, omdat het geschiedt als de socialisten nog door de burgerlijke partijen kunnen worden gebruikt. (Applaus.) Daarom, wij zijn nog te zwak om aan toetreden in een burgerlijke regeering te kunnen denken. Wanneer wij er sterk genoeg toe zullen zijn, zullen de liberalen het wel niet meer vragen. Doch dan kan een omstandigheid zich voordoen, dat wij het zullen kunnen doen, zonder overwegend gevaar, omdat het dan niet de verantwoordelijkheid van burgerlijke regeerders, maar onze eigen verantwoordelijkheid zal zijn die wij dan zullen dragen. Dan pas komt de tijd van socialistische ministers.

Tot een eenheidsresolutie is het niet gekomen, hoewel ik daartoe gaarne zou hebben meegewerkt. Maar de toestand was er te ingewikkeld voor. Wij hebben echter in de conferentie gehoord: er is bezwaar tegen de minderheidsresolutie, omdat die onze gevechtspositie schaadt; veel minder bezwaar hebben wij tegen de resolutie van Amsterdam III (Troelstra: Juist!) Daarom trekken wij de minderheidsresolutie in ten gunste van die van Amsterdam III waaraan achter de derde alinea wordt toegevoegd:

„en wier positie buiten en in het parlement niet sterk genoeg is om deelneming aan een regeering mogelijk te maken zonder het burgerlijk karakter dier regeering te aanvaarden en belast te worden met de mede-verantwoordelijkheid voor alle daden van het bewind”;

en verder achter alinea 7 een nieuwe, luidende:

„In de machtsverhoudingen en in de politieke situatie van thans zou derhalve het toetreden van sociaaldemocraten tot een burgerlijke regeering in strijd zijn met het belang van het proletariaat.”

De aldus aangevulde resolutie-Amsterdam III wordt dus door de minderheid aanvaard. In het belang der machtsvorming van het proletariaat

verzoek ik het Kongres deze resolutie aan te nemen. Troelstra maakte een tegenstelling tusschen de belangen van partij en arbeiders. Die tegenstelling zie ik niet en kan ik niet aanvaarden. In de partij zie ik de krachtigste voorvechter van de arbeidersbelangen. In naam van de werkelijke, duurzame belangen van het proletariaat, stemt voor onze resolutie. (Applaus.)

DUYS is niet tevreden met Schapers wijziging der meerderheidsmotie. Zijn amendement handhaaft hij, omdat hij tot de liberalen zegt: wij laten ons niet gebruiken door u. Wordt zijn amendement verworpen, dan stemt hij voor de minderheidsresolutie.

SCHAPER is teleurgesteld door Duys. Is dat de manier van zaken te doen? Maar ik zal de zaak niet nog meer ingewikkeld maken en ik neem, daartoe aangespoord door andere onderteekenaren, onder protest het amendement-Duys over.

DE VOORZITTER: Verschillende delegaties zijn verdeeld en wenschen deels tegen, deels voor te stemmen. Dat kan echter statuair niet. Men stemt als delegatie. Een tweeledige delegatie, die verdeeld is, houdt zich buiten stemming.

Er wordt vijf minuten gepauzeerd tot overleg in de delegatie en dan gaat men over tot

stemming.

Eerst komt de meerderheids-resolutie, de resolutie-Ankersmit c.s. in stemming. Wordt die verworpen dan is de geamendeerde resolutie-Amsterdam III aangenomen, konstateert de VOORZITTER.

De geamendeerde resolutie-Ankersmit c.s. wordt met 317 tegen 376 stemmen en 15 blanko's verworpen.

Vóórstemmen Aalten, Aardenburg, Achtkarspelen, Aduard, Aengwirden, Akkerwoude, Akkrum, Alfen, Anna-Paulowna, Appingdam, Arnhem, Ter Apel, Baarn, Barneveld, Beetgum, Bergum, De Bildt, Blijham, Bolsward, Breda, Brielle, Bakkeveen, Balk, Delfzijl, Dirksland, Doesburg, Doetinchem, Dokkum, Drachten, Dragster Compagnie, Dronrijp, Dubbel-dam, Dirkshorn, Dreischor, Drouwen, Eindhoven, Enkhuizen, Enschede, Engelum, Franeker, Franekeradeel, Goor, Gorinchem, Grouw, Grijskerk, Giet-hoorn, Haaksbergen, Halfweg, Harderwijk, Harlingen, Harkstede, Hattem, Heerenveen, Heerlen, Hengelo, 's-Hertegenbosch, Hillegom, Holwerd, Huizum, Huizen, Hoek v. Holland, Irnsum, Jelsum, Joure, Den Ijp, IJpendam, Kaalheide, Kampen, Kapelle-Krimpen, Kimsward, Knijpe, Kollum, Kostverloren, Kollumerzwaag, Koudum, Koedijk, Kuollendam, Landsmeer, Langendijk, Langezwaag, Leeuwarden, Lekkum, Lemmer, Lonneker I, II, III, IV en V, Lijnden, Maastricht, Marssum, Menaldum, Midwolda, Neede, Nieuw-Dordrecht, Nieuwenhoorn, Noordwolde, Nieuwebrug, Nieuw-Buinen, Nieuwenhage, Nieuw-Buinen-West, Oldeboorn, Oosterboek, Oostzaan, Oudega, Oude-Pekela, Ouwkerk, Overdinkel, Oudenhoorn, Peperga, Pietersburen, Rauwerd, Roordahuizum, De Rijp, Ruinerwold, Scheemda, Schellingwoude, Scherpenzeel, Schiedam, Siddeburen, Sneeck, Steenwijk, Steenwijkerwold, Stiens, Surhuisterveen, Sandpoort-Meerenberg, Sluis, Terborg, Terzool, Texel, Tiel, Tilburg, Tjummarum, Trijnwalden, Uithuizen, Uitgeest, Ulrum, Utrecht, Veendam, Velzeroord, Vlieland, Vierpolders, Voorburg, Warga, Westerbroek, Winkel, Winschoten, Winssum, Winterswijk, Wormerveer, Wijnaldum, Westzaan, Wieringen, Wijs, Wadenoyen, Watergang, Woerden, Woudrichem, IJlst, IJmuiden, Zaandam, Zeist, Zuidhorn, Zwaag-Westeinde, Zwijndrecht, 't Zandt, Zuidbroek, Zandvoort, Maartensdijk.

Blanko stemden Zalt-Bommel, Pancras, Rotterdam III, Ureterp, Hoogeveen, Apeldoorn, Assen.

Tegen stemden: Aalsmeer, Abbenbroek, Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Amsterdam I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, Anna Parochie, Assendelft, Avenhorn, Aartszwoud, Alteveer, Baarderadeel, Beerta, Beesterzwaag, Beverwijk, Brummen, Bussum, Buiksloot, Bodegraven, Boskoop, Coevorden, Culemborg, Delft, Deventer, Doodewaard, Donkerbroek, Dordrecht, Drouwenermond, Diemen, Edam, Emmen, Eygelshoven, Eibergen, Gouda, Groningen, Gasselternyeveen, Geldermalsen, Den Haag, Haarlem, Hardenberg, Den Helder, Hellevoetsluis, Helpman, Hilversum, Hoogezand, Hoogkerk, Hoorn, Heemstede, Hardegarijp, Ierseke, St. Jacobi, Jubbega, Juliana-dorp, Kinderdijk, Koog-Zaandijk, Laren-Blaricum, Leerdam, Leiden, Lippenhuizen, Losser, Meppel, Middelburg, Middelharnis, Marienberg-Vroomshoop, Nieuw-Amsterdam, Nieuweschans, Noordhorn, Nijmegen, Nijverdal, Nieuw-Beyerland, Nunspeet, Noord-Gouwe, Oldeberkoop, Oosterwoide, Oostvoorne, Overschie, Purmerend, Rhenen, Rotterdam I, II, IVa, IVb, V, Rockanje, Sappemeer, Schagen, Scheveningen, Schoonhoven, Schoten, Slochteren, Stadskanaal I en II, Suameer, Tijnje, Twisk, Veenendaal, Velp, Vlaardingen, Vlissingen, Vriesseveen, Venhuizen, Wageningen, Watergraafsmeer, Weesp, Wirdum, Wolvega, Waddinxveen, Wildervank, Westeremden, Zutphen, Zwolle.

De resolutie-Amsterdam III is dus aangenomen.

De tweede helft van alinea 2, aanvangende met „en wier positie...” en alinea 7 zijn overgenomen van de motie Albarda c.s.

Zij luidt aldus:

„Het kongres verklaart:

Het feit, dat de S. D. A. P. erin is geslaagd, een meerderheid in de Tweede Kamer te brengen voor hervormingen, door haar gepropageerd, brengt voor haar niet mede de verplichting, om zitting te nemen in een ministerie; deze verplichting bestaat niet voor een partij, die zich krachtens haar oorsprong, wezen en doel, richt tegen de geheele heerschappij der bourgeoisie, op politiek zoowel als op economisch gebied, en wier positie buiten en in het parlement niet sterk genoeg is om deelneming aan een regering mogelijk te maken, zonder het burgerlijk karakter dier regering te aanvaarden en belast te worden met de mede-verantwoordelijkheid voor alle daden van dit bewind;

de S. D. A. P. heeft in de gegeven omstandigheden haar verantwoordelijkheid voor het Algemeen Kiesrecht en het staatspensioen ten volle betracht door haar steun aan te bieden aan een regering, die zich de invoering dezer hervormingen ten doel stelt.

Daarentegen heeft de vrijzinnige concentratie, door als eenige oplossing te aanvaarden de vorming van een vrijzinnig-socialistisch kabinet, dat in zichzelf verdeeld, bovendien de meeste aanvalspunten zou bieden aan de klerikale reactie, het tot stand komen dier hervormingen in hooge mate bemoeilijkt.

Het kongres ziet in de weigering der vrijzinnigen, om het vormen van een regering met steun van de socialisten zelfs maar in overweging te nemen, een teeken van hun onwil om hun woord, gegeven bij de herstemmingen, gestand te doen.

Waar uit deze weigering spreekt onwil en niet onmacht, is niet aanwezig het uitzonderingsgeval, bedoeld in de resolutie van het

Internationaal Socialistisch Kongres van 1900.

In de machtsverhouding en in de politieke situatie van thans zou derhalve het toetreden van sociaaldemokraten tot een burgerlijke regering in strijd zijn met het belang van het proletariaat.

Het kongres kan deze houding der concentratie niet anders verklaren dan als een poging, om het klassekarakter aan de S. D. A. P. te ontnemen, en haar te vervormen tot een liberale arbeiderspartij, aangezien bij de bestaande parlementaire machtsverhoudingen in de Tweede en in de Eerste Kamer de samenwerking, van de S. D. A. P. geëischt, zoowel in als buiten het Parlement, zich zou uitstrekken over een lange reeks van jaren, gedurende welken tijd de partij haar taak als aanvoester van de arbeiders in den klassenstrijd niet naar behooren zou kunnen vervullen.

De partij blijft zich van haar verantwoordelijkheid voor het Algemeen Kiesrecht en het staatspensioen ten volle bewust. Zij eischt de invoering ervan van elke regering die optreedt, en verklaart iedere regering die ze verdedigt, te zullen steunen. Daarentegen zal zij iedere regering die ze verwerpt of verwaarloost, ten sterkste bestrijden, en beschouwt zij elken steun, door de vrijzinnigen aan zulk een regering verleend als verraad aan hun houding, aangenomen bij de herstemmingen, waaraan zij den steun der sociaaldemokratie hadden te danken.

Het kongres constateert, dat het stadium, waarin de strijd voor het Algemeen Kiesrecht en het staatspensioen is gekomen, het resultaat is van den jarenlangen, zelfstandigen strijd, door de S. D. A. P. gevoerd tegen alle burgerlijke partijen,

en roept met aandrang de arbeidersklasse op, dien strijd met nog grooter inspanning en volharding dan tot nog toe is geschied, voort te zetten, als het eenige middel, om de doorvoering dezer hervormingen binnen den kortst mogelijken tijd te verzekeren”.

Volgens art. 22 van het Huishoudelijk Reglement, brengt iedere afdeling met 6 tot 25 leden 1 stem uit, van 26 tot 50 leden 2 stemmen, van 51 tot 100 leden 3 stemmen, en verder voor iedere 50 leden of gedeelte daarvan, één stem meer.

Van de afdelingen, ingedeeld volgens het aantal stemmen, dat zij uitbrengen, stemden:

vóór	Aantal afdelingen		met 1 stem
	tegen	blanco	
88	49	1	1 stem
45	29	3	2 stemmen
21	10	1	3
6	11	1	4
3	5	—	5
1	1	—	6
1	5	—	7
3	4	—	8

Verder waren tegen 5 afdelingen met resp. 9, 16, 22, 23 en 27 stemmen.

Gerekend naar het aantal leden en afdelingen, waren:

	stemmen	afdelingen	leden
vóór	317	168	6905
tegen	376	119	12224
blanko	15	7	371

Vertegenwoordigd, maar bij de stemming afwezig. tenminste niet opgenomen onder het stemmen, waren 5 afdeelingen met 8 stemmen en 148 leden, nl. van de afdeelingen: Appelscha, Lochum, Marum, Rijswijk, en Usquert.

Niet vertegenwoordigd waren de volgende 66 afdeelingen met 77 stemmen en 1080 leden:

Ammerstol, Arum, Augustinusga, Bergen op Zoom, Borculo, Bellingwolde, Boornbergen, Berlicum, Bourtange, Brouwershaven, Burgh, Callants-oog, Cappelle Kralingsche Veer, Drieborg, Dalen, Echten, 2e Exloërmond, Ferwerd, Finsterwolde, Gorredijk, Gorrssel, 's-Gravendeel, Goes, Heerjansdam, Houtigetage, Hekelingen, Henaarderadeel, Kerkrade, Kloosterbosch, Kloosterburen, Kolborn, Krimpen a.d. IJssel, Krommenie, Limmen, Lonnerker VI, Makkinga, Niehorn, Nieuwesluis, Noordwijk, Naarden, Oldeholpade, Oranjedorp, Oude Tonge, Oldeouwer, Petten, Pingjum, Poortugaal, Rolde, Rieuwijk, Rottevalle, Ruinen, Sliedrecht, Steenderen, Scherpenzeel (Fr.), Soest, Ten Boer, Venlo, Warffum, 't Waar, Woldendorp, Wijdenes, Zelhem, Zevenhuizen, Zierikzee, Zuidzijpe, Zwartewaal.

TROELSTRA krijgt het woord. Hij zegt: De beslissing is gevallen na een debat dat den toets der kritiek glansrijk kan doorstaan. Hoe men ook over de beslissing denkt, het kongres heeft ons doen zien een vergadering, volkomen berekend om deze vraag, voor het gansche volk van zoo groot belang, vol ernst en waar- digheid tot een einde te brengen. Voor ons allen was het een eer en een geluk aan deze grootsche beraadslaging deel te nemen. Onze vijanden, de liberalen, zitten in de knel. Zij hebben den greep der partij gevoeld. De parlementariërs uwer partij hadden een andere beslissing gewild. Maar ik weet te spreken namens alle overwonnenen, wanneer ik zeg, dat wij deze beslissing met volle overtuiging eerbiedigen. (Luid applaus.) Van oppositie daartegen kan geen sprake zijn. (Luid applaus.) Met volle vuur en kracht gaan wij in den strijd. Als sociaaldemokraat wil men slechts door één ding gaarne verslagen worden, door het krachtige klassebewustzijn van het proletariaat. (Luid applaus.) In dien zin is de overwinning der meerderheid een overwinning van het revolutionaire socialisme. (Luid applaus.) Gij hebt gemeend ons niet de machtsmiddelen in het parlement ter beschikking te moeten stellen die wij wenschten. Aan u thans de taak, om den strijd buiten het parlement zoo krachtig te voeren, dat onze gevechtspositie weer versterkt, nog sterker wordt. (Donderend applaus.) Mannen der vakbeweging, overweegt dat gij zeer groote verplichtingen door deze beslissing op u hebt geladen. Deze beslissing beteekent dat nog veel langer een ontzaglijke strijd om het kiesrecht gevoerd zal worden. Zorgt dan dat gij aanstormt buiten het parlement, welke regeering daar moge zijn. (Donderend applaus.) Laat ons niet uiteengaan zonder dat wij het gevoel dat ons thans bezielt, in een enkel woord hebben samengevat. Laat de vrijzinnigen het weten: de valsche streek, om onze eenheid te breken, is op u afgestuit. Ik stel de volgende motie voor:

(Wij laten de motie hier volgen in den vorm, waarin zij tenslotte eenigszins gewijzigd is aangenomen.)

„Het kongres, konstateerende dat de pogingen van burgerlijke zijde, om na de schitterende overwinning der partij bij de verkiezingen de eendracht en het klassebewustzijn van het strijdend proletariaat te breken, zijn afgestuit op de eenheid der partij;

overwegende dat de groei der S. D. A. P. beslissend is voor de geestelijke en stoffelijke verheffing van het Nederlandsche proletariaat;

verklaart den strijd voor algemeen kiesrecht, staatspensioen, 10-uren-dag en andere hervormingen te zullen voortzetten met de uiterste inspanning van alle krachten;

en roept allen arbeiders van Nederland op zich voor den strijd om hunne bevrijding uit de banden van het kapitalisme te scharen rondom het vaandel der Internationale Sociaal-Demokratie.

VAN DER GOES verklaart deze motie te steunen. Het verheugt hem dat door het gevallen besluit een eind wordt gemaakt aan onze bemoeiingen met de parlementaire crisis op een wijze die wij de beste achten. De allerjongste crisis-oplosser is de S. D. A. P. Door uw besluit is verstikt, laat ons hopen voor altijd ver-smoord, een kiem van tweedracht, die noodlot-tigerwijze gelegd ware als het besluit anders uitgevallen ware. (Luid protesten.) Wij hebben gearzeld het te zeggen, voordat de beslissing gevallen ware. Maar nu ware het dwaasheid niet te zeggen: ministerieel en anti-ministerieel waren op den duur niet te vereenigen in één partij.

DUIJS: Spreekt u namens de heele minderheid.

De VOORZITTER: Neen, zelfs vraagt De Roode mij te zeggen, dat het woord van v. d. Goes zijn instemming niet heeft. (Luid applaus.)

Uit de woorden van Troelstra's motie, waarin wordt gezegd dat de poging om de eenheid in de partij te verstoren is afgestuit op het klassebewustzijn van de meerderheid, zou gelezen kunnen worden, dat het klassebewustzijn der minderheid niet in orde is. Dat kan de minderheid nimmer aanvaarden. Troelstra brengt dus een wijziging in de motie.

TROELSTRA verandert nu in de oorspronkelijke tekst de woorden dat de toelag der liberalen is afgestuit op het klassebewustzijn der partij, hierin dat die toelag „de eenheid der partij niet heeft kunnen breken”. Een enkel woord. Van der Goes schijnt als het konstateeren der overwinning eener richting te zijn opgevat. Maar v. d. Goes verklaart mij dat zulk een bedoeling hem volkomen vreemd is. Laat ons dit laatste moment van dezen grooten dag vrij doen zijn van alle kleinheid. Laat mij de eenheid aller richtingen in de partij weergeven in een handdruk aan v. d. Goes.

ANSEELE, met daverend gejuich ontvangen, krijgt het woord. Hij zegt: Dat het kongres na zulk een zware beslissing in zoo groote geestdrift verkeert, zal een uitstekenden indruk maken op het gansche proletariaat. Mijn oprechte gelukwenschen voor uw prachtige eenheid. Leve de Internationale. (Het kongres rijst op en dondert de Internationale eruit, gevolgd door een kiesrechtlied.)

De resolutie-Troelstra wordt met algemeene stemmen aangenomen.

De VOORZITTER: Ik zal geen slotwoord spreken. Het kongres is gesloten. Leve de S. D. A. P.!

BIJLAGEN.

VOOR DE VERKIEZINGEN.

Verkiezingsresolutie

met algemeene stemmen aangenomen op het 19de Congres te Utrecht op 23, 24 en 25 Maart 1913 gehouden.

Het Kongres der S. D. A. P.,
stelling nemende ten opzichte der Kamerverkiezingen van 1913;

overwegende,
dat zoowel de maatschappelijke verschijnselen van onzen tijd als de wijze, waarop de bourgeoisie in alle moderne landen de staatsmacht gebruikt, steeds meer de juistheid van het soc.-dem. program en de noodzakelijkheid van den strijd der arbeidersklasse ter verovering der staatsmacht bewijzen;

dat toch aanhoudende duurte der eerste levensbenodigdheden, oorlog en steeds dreigend oorlogsgevaar als gevolg van het imperialisme, ondragelijke opdrijving der militaire lasten, een steeds meer op de werkende klasse drukkend belastingstelsel, totaal onvoldoende volksonderwijs en het uitblijven van hoog noodige sociale hervormingen tegenover de stijgende levenseischen der arbeidersklasse, de onhoudbaarheid van het kapitalisme en van het burgerlijke regeerstelsel in steeds ruimer kring doen gevoelen;

acht het noodig in het belang der arbeidersklasse en van allen, wien in het huidige maatschappelijke stelsel de kans op een voldoende mate van welstand en op vrije ontwikkeling hunner geestelijke vermogens wordt onthouden, dat uit deze verkiezingen de S. D. A. P. zeer versterkt in de Kamer terugkeere, om daar met te meer kracht haar strijd tegen kapitalisme en militarisme en haar arbeid aan de politieke ontvoogding der arbeiders en de totstandkoming van werkelijke sociale hervormingen te kunnen voortzetten.

Het kongres verklaart, dat het eerste doel dezer verkiezingen moet zijn de verkrijging van het onvervalschte algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen, zonder verzwakking der Tweede en versterking der Eerste Kamer;

dat verder het vrijhandelsstelsel en de positie der Openbare Volksschool tegen alle aanvallen moeten worden verdedigd en dat er naar gestreefd dient te worden, reeds op 1 Januari 1914, met uitbreiding van het door de Tweede Kamer bereids aangenomen begin van ouderdomspensioen en met intrekking van het ontwerp-Talma, als noodmaatregel een staatspensioen voor de ouden, die het noodig hebben, in te voeren.

Het Kongres acht overigens, met handhaving van ons strijdprogram en onder voortzetting met name van de aktie voor den wettelijken tienurendag, geen enkele regeering en Kamer bevoegd, nu eenmaal met de aanhangige grondwetsherziening het Kiesrechtvraagstuk aan de orde is gesteld, vóór de oplossing daarvan belangrijke wetten te behandelen.

In overeenstemming hiermede besluit het Kongres, bij de herstemmingen aan geene burgerlijke kandidaten steun te verleen, dan die:

1e. als eisch van urgentie invoering bij de Grondwet van het algemeen kiesrecht voor mannen en opheffing van de grondwettelijke uitsluiting der vrouw van het kiesrecht aanvaard, onder bepaling, dat ook bij de Kieswet geene vrouw op grond van minderen maatschappelijken welstand mag worden uitgesloten;

2e. zich tegen elke versterking van de positie der Eerste Kamer door regresrecht of op andere wijze, zullen verzetten; en

3e. zich homogeene verklaren met bovengestelden eisch in zake staatspensioen.

Aan het P.B. wordt opgedragen, dit besluit uit te voeren op zoodanige wijze als het in het belang der arbeidersklasse en der Partij noodig zal achten. Het wordt gemachtigd, den steun der Partij aan bepaalde kandidaten, die aan bovengestelde voorwaarden voldoen, eventueel afhankelijk te stellen van de toezegging van steun, door hunne partijen te verleen aan bepaalde in herstemming zijnde kandidaten onzer partij, overal waar het dit noodig acht ter verkrijging van een einduitslag, die het meest aan het streven onzer partij beantwoordt.

Het Kongres doet een beroep op de arbeidersklasse en op alle tegenstanders van het kapitalisme, op alle werkelijke voorstanders van algemeen kiesrecht, staatspensioen en andere sociale hervormingen en op alle tegenstanders van militarisme en belastingen op de eerste levensbehoefte, om in dezen verkiezingsstrijd hunne krachten samen te trekken door zich als één man te scharen rondom de S. D. A. P.

DE VERKIEZINGSUITSLAG.

Bij eerste stemming, op 17 Juni 1913, werden op onze kandidaten uitgebracht 144.375 stemmen, tegen

82.855 (12.7 %)	in 1909
65.561 (10.8 %)	" 1905
39.066 (9.2 %)	" 1901
12.451 (2.8 %)	" 1897

Gekozen werd Mr. P. J. Troelstra in Amsterdam III, in herstemming kwamen 21 onzer kandidaten, 10 tegen een concentratie-kandidaat, 11 tegen een van de koalitie.

In de distrikten, waar we in herstemming stonden tegenover de konzentratie, werden van elke 100 stemmen uitgebracht:

	1e stemming		Herstemm.
	S. D. A. P.	Koncentr.	S. D. A. P.
Zaandam . . .	48.8	27.9	60.0
Schoterland . .	47.3	28.6	58.7
Leeuwarden . .	46.7	33.2	56.2
Veendam . . .	41.2	29.7	56.1
Weststellingwerf.	41.0	32.5	54.5
Hoogezand . . .	40.5	33.4	55.0

In de minderheid tegenover een concentratiekandidaat bleven we in:

Winschoten . . .	40.0	41.9	44.4
Amsterdam V. . .	31.2	41.4	37.8
Den Helder . . .	29.6	37.8	41.8
Groningen . . .	28.0	42.9	44.3

In alle districten, waar we in herstemming stonden met een koalitiiekandidaat veroverden of behielden we den zetel. De uitslag was in:

	1e stemming		Herstemm.
	S. D. A. P.	Koalitie	S. D. A. P.
Amsterdam II . . .	47.5	26.5	64.4
Amsterdam IX . . .	46.8	31.4	64.2
Den Haag I . . .	45.3	34.5	60.6
Franeker	40.8	38.4	57.7
Rotterdam I . . .	38.5	37.0	55.1
Appingedam . . .	34.5	29.5	58.9
Utrecht II	34.0	45.6	52.3
Amsterdam VIII . .	33.4	34.8	53.7
Rotterdam V . . .	31.2	37.9	56.0
Enschedeé	31.2	47.1	51.1
Rotterdam II . . .	30.3	39.6	53.5

De herstemming leverde dus nog 17 zetels, zoodat de Partij in de nieuwe Kamer een fractie van 18 man telt.

Van de concentratie werden bij eerste stemming elf kandidaten gekozen; in 10 distrikten kwam een harer kandidaten in herstemming met een onzer mannen, waarover zij in vier distrikten zegevierden; in 24 distrikten kwam zij bij herstemming tegenover een kandidaat der koalitie te staan, waarvan de concentratie er op 25 Juni 22 veroverde. Alleen Apeldoorn en Kampen bleven de koalitie trouw. In totaal beschikten de geconcentreerde partijen in de nieuwe Kamer dus over 37 zetels.

Van rechts werden bij enkele kandidaatstelling gekozen 5 kandidaten; bij eerste stemming 35 plus een dissidente kandidaat van rechts; uit de 11 herstemmingen met een soc.-dem., de 24 met een concentratiekandidaat en de 2 met dissidente rechtschen, redde de koalitie alleen Apeldoorn en Kampen.

De samenstelling der Kamer was	vóór op	
	25 Juni:	
Katholieken	26	25
Anti-revolutionairen	20	11
Christelijk Historischen . . .	13	7
Dissid. Chr. Hist.	—	2
Totaal rechts	59	45
Unie-liberalen	21	20
Vrij-liberalen	4	10
Vrijzinnig-demokraten. . . .	9	7
Totaal concentratie	34	37
Sociaal-demokraten	7	18

De 7 districten, waar een soc.-dem. aftrad, bleven dus behouden; 11 nieuwe werden veroverd: 7 op de concentratie, 4 op de koalitie. Daarvan zijn er vijf reeds eerder in ons bezit geweest: Veendam, Hoogezand, Leeuwarden, Schoterland en Enschedé.

In 1897 telde de Kamer 2 Soc.-dem.
" 1901 " " " 6 "
" 1905 " " " 6 "
en v. d. Zwaag in '97, '01 en '05.

In 1909 telde de Kamer 7 Soc.-dem.
" 1913 " " " 18 (16) "

Bij de naverkiezingen gingen weer verloren Rotterdam I aan de koalitie en Hoogezand aan de concentratie; Amsterdam II en III bleven behouden; de liberalen handhaafden zich in Groningen en Amsterdam VI, zoodat de nieuwe Kamer, die in September bijeenkomt, telt: 25 Katholieken, 11 Anti-rev., 8 Chr. Hist. en 2 dissid. van rechts; 21 Unie-lib., 10 Vrij-lib., 7 Vrijz.-dem. en 16 Soc.-dem.

Onze gekozenen zijn:

Franeker	W. P. G. Helsdingen.
Leeuwarden	P. J. Troelstra.
Weststellingwerf.	F. W. N. Hugenholtz.
Schoterland	M. Mendels.
Appingedam	J. H. Schaper.
Veendam	G. W. Sannes.
Enschedeé	J. W. Albarda.
Utrecht II	J. van Leeuwen.
Amsterdam II.	A. H. Gerhard.
" III.	H. Polak.
" VIII.	A. B. Kleerekoper.
" IX.	W. H. Vliegen.
Zaandam	J. E. W. Duijs.
Den Haag I	K. ter Laan.
Rotterdam II	H. Spiekman.
" V	J. ter Laan.

TUSSCHEN 17 EN 25 JUNI.

Na den uitslag van 17 Juni.

In een hoofdartikel „Leve het Algemeen Kiesrecht”, juicht de redactie van „Het Volk” over onze honderd vijf en veertig duizend stemmen, „een getal, dat voor duizenden en nogmaals duizenden een schitterend teeken is van nieuwe hoop en nieuw vertrouwen”, waarna zij den vollen nadruk legt op de beteekenis van onze overwinning voor het Algemeen Kiesrecht.

Voor den herstemmingsstrijd wordt deze eisch onverzwaakt en ten volle gehandhaafd in het volgende slot:

„Laten alle openlijke en verdeckte vijanden van het Algemeen Kiesrecht, van de democratie, het weten: het doel der sociaaldemokratie, gesteld bij den aanvang van dezen strijd, blijft ook in de herstemmingsdagen onverzwaakt gehandhaafd. Wij strijken niet de roode kiesrechtvlag, om — de blauwe vaan van het anti-klerikalisme of welke andere ook er voor in de plaats te hijschen. Wie met ons wil strijden voor het Algemeen Kiesrecht, onverzwaakt, kan bij deze herstemmingen rekenen op onzen steun; wie daartoe niet is te vinden, spekulere niet op den verkiezingshartstocht, telle de roode stemmen niet naar zich toe.

Want de zaak staat thans zoo, dat veel meer dan voor of tegen het A. K., de stembus van Woensdag een uitspraak zal doen voor of tegen de vervalsching van het Algemeen Kiesrecht, voor of tegen versterking der Eerste Kamer. En in dezen strijd doen wij een dringend beroep op alle demokraten in den lande.

Onze kiesrechtstrijd draagt thans een dubbel karakter: dat van aanval op de klassebevoorzichting, maar tevens dat van verweer. Principieel, in theorie, heeft de zaak van het Algemeen Kiesrecht overwonnen. Maar in de praktijk trekken de vijanden van het A. K. thans hun krachten samen op versterking der Eerste Kamer, hetzij door het recht van regres, hetzij door het recht van amendement. Arbeiders van Nederland, democraten, christelijke arbeiders en democraten niet minder dan de anderen, sluit u aaneen om dat gevaar te keeren. Vormt een onoverwinnelijken phalanx, waartegen alle geweld en alle list van het mammonistisch behoud den kop te pletter loopt. De democratie is op marsch, uw eenheid slechts, en niets kan haar meer tegenhouden! Juicht om de nadering van den dag, dat het stembiljet in de handen zal worden gedrukt aan allen die gebukt gaan onder de looden heerschappij van het kapitalisme; — maar zorgt met alle beslistheid van hen, voor wie de politieke strijd niet is een spel van harts-tocht, maar een strijd om het leven zelf ervoor, dat dat stembiljet is wat het moet zijn, een m a c h t s m i d d e l!

Leve het Algemeen Kiesrecht,
onvervalscht!"

(„Het Volk", 18 Juni.)

Onze herstemmingsvoorwaarden.

Het volgende schrijven werd 19 Juni verzonden:

Den Weledelgestrengen heer mr.
L. N. Roodenburg, Sekretaris
der Vrijzinnige Concentratie, te
's-Gravenhage.

Geachte Heer,

Wij hebben de eer, met toezending van bijgaande resolutie van ons Paaschkongres, u mede te deelen, dat aan de in herstemming komende vrijzinnige kandidaten door ons de volgende vragen zijn gesteld:

1e. Erkent gij als eisch van urgentie invoering van het algemeen kiesrecht voor mannen en opheffing van de grondwettelijke uitsluiting der vrouw van het kiesrecht, onder bepaling, dat geene vrouw op grond van minderen maatschappelijken welstand mag worden uitgesloten?

2e. Zijt gij bereid u tegen elke versterking van de positie der Eerste Kamer, door regresrecht of andere wijze, te verzetten?

3e. Zijt gij genegen mede te werken tot onverwijld in werking treding van art. 369 der Invaliditeitswet-Talma en tot uitbreiding daarvan tot alle 70-jarigen, die een pensioen noodig hebben?

4e. Zijt gij er vóór, dat de wet-Talma met behoud van art. 369 wordt ingetrokken of in elk geval niet wordt uitgevoerd?

Aannemende, dat door de vrijzinnige partijen de kandidaten onzer Partij, die voor de Tweede Kamer in herstemming komen met kandidaten der koalitie, zullen worden aanbevolen, is het ons voornemen de vrijzinnige kandidaten, die bovenstaande vragen in bevestigenden zin beantwoorden, bij herstemming tegenover kandidaten der koalitie openlijk aan te bevelen.

Voor het Partijbestuur der S. D. A. P.
J. G. VAN KUIJKHOF,
Sekretaris.

Hierbij merkt de redaktie van „Het Volk" het volgende op:

„De vraag omtrent het Vrouwenkiesrecht bevat een geringe afwijking van de kongres-resolutie. De bepaling, dat eischen omtrent maatschappelijken welstand niet mogen worden opgenomen in de kieswet, heeft tot misverstand aanleiding gegeven. Deze woorden zijn overbodig, en dus weggelaten.

De vragen omtrent het pensioen hebben een driedelig doel:

1. te voorkomen, dat het pensioen voor de 70-jarige loonarbeiders, vervat in art. 369 van Talma's wet, zou worden vernietigd of opgeschort;

2. te bewerken dat het wordt uitgebreid tot alle behoeftige ouden, en

3. wordt de strijd tegen de Invaliditeitswet voortgezet; maar de wijze waarop wordt in het midden gelaten. De vragen worden gesteld aan kandidaten, niet aan een regering, van hen kan alleen worden verlangd, dat zij bereid zijn, ertoe mede te werken, dat de wet onuitgevoerd blijft. In welken vorm dat echter moet geschieden, is op het oogenblik niet uit te maken. Alleen moet vast staan, dat de intrekking of niet-uitvoering der Invaliditeitswet niet mag tengevolge hebben, dat het op 3 December ingaand pensioen in het gedrang zou komen. Aan dit verkregen recht houden wij vast met alle energie. Het is de motie-Troelstra, waarvoor de heele arbeidersklasse in het geweer is geweest. Daarentegen behoort, in afwachting van de beslissing, hoe het verder met de pensioneer, speciaal ook van de invaliden, zal gaan, art. 369 zoodanig te worden uitgebreid, dat het niet blijft wat het nu is: een karikatuur van staatspensioen, maar dat het, voorzoover een noodmaatregel dat kan, bevrediging schenkt.

De kandidaten, die onze vragen bevestigend beantwoorden, krijgen bij de herstemmingen onzen steun. Daarbij is vooropgesteld, dat ook onze kandidaten, voorzoover zij met mannen van rechts in herstemming staan, door de concentratie worden aanbevolen. Deze voorwaarde is reeds in vervulling gegaan; bij bevestigende beantwoording onzer vragen wordt dus de concentratie-kandidaat van onzentwege aanbevolen. Wij nemen voor zijn verkiezing de verantwoordelijkheid op ons.

Hetzelfde kunnen wij niet doen bij kandidaten wier antwoord onbevredigend is. Voor hun verkiezing kan onze partij de verantwoordelijkheid niet aanvaarden.

Er is, ten slotte, overwogen, of gebruik moest worden gemaakt van de bevoegdheid, om in bepaalde distrikten den steun der vrijzinnigen te eischen als voorwaarde voor steun, door ons in andere distrikten aan hen te verleenen. Die bevoegdheid is aan het Partijbestuur gegeven als een wapen van verweer tegen eventueele neigingen van vrijzinnigen, om tegenover ons den christelijk-historische te steunen. Daar op het oogenblik hiervan geen sprake is, heeft het P. B. van zijn bevoegdheid geen gebruik gemaakt. Mocht het onverhoopt gebeuren, dan kan het P. B. nog altijd het

wapen, hem door het kongres gegeven, uit de scheede trekken.

Het wachten is nu op de antwoorden der kandidaten. Het Partijbestuur zal na de ontvangst zoo spoedig mogelijk zijn beslissing nemen; dan zij de trouwe, gedisciplineerde uitvoering ervan het parool voor elken partijgenoot!"

„Het Volk" 19 Juni 1913.

Geen steun aan de Koalitie.

In een hoofdartikel „Onze herstemmingstaktiek" geeft de redaktie van „Het Volk" de volgende toelichting tot het besluit van het P. B. inzake de herstemmingen:

„Om te kunnen beoordeelen, welke kandidaten door ons behooren te worden gesteund, zendt het P.B. eenige vragen, betrekking hebbende op het kiesrecht en het ouderdomspensioen, aan alle kandidaten die met een koalitie-man in herstemming komen. Niet aan de kandidaten der koalitie, omdat van hen het antwoord van te voren vaststaat. Zij zijn gekandideerd op het elektoraal akkoord, dat handhaving der Invaliditeitswet, doorzetting van Kolkman's Tarief, en van Heemskerk's grondwetsherziening omvat, dus geen Algemeen Kiesrecht zou brengen, geen mogelijkheid van Vrouwenkiesrecht, maar wel het recht van regres voor de Eerste Kamer, en bovendien de vernietiging der openbare school. Daar in onzen strijd, ook bij deze herstemmingen, de zaak van het Algemeen Kiesrecht onze houding blijft beheerschen, is overeenstemming met koalitie-kandidaten van te voren uitgesloten: een stem van een sociaaldemokraat voor een koalitie-man in den strijd van deze dagen zou verraad aan het kiesrecht, verraad aan eigen zaak beteekenen.

Het verwondert ons, dat men aan de rechterzijde dit niet ten volle beseft, dat men daar althans de waardigheid niet weet te bewaren. De „Residentiebode" gaat zoo ver, het openlijk sluiten van een tijdelijk stembusakkoord tusschen de koalitie en de sociaaldemokratie te... overwegen. Hierop past onzerzijds maar één antwoord: zulk een stembusakkoord kan de sociaaldemokratie eerst overwegen, als het streven der koalitie niet in lijnrechte reaktie tegen onze heele beweging ingaat, maar althans ten deele met het streven der sociaaldemokratie tijdelijk evenwijdig loopt. Zoo hebben eenige jaren geleden onze partijgenooten in Beieren met de katholieken een stembusakkoord gesloten voor de verovering van het Algemeen Kiesrecht. Maar wij begripen niet, hoe in een koalitie, waar alle streven is gericht op vervalsching van het Algemeen Kiesrecht, en op verlamming van zijn democratische werking, naar steun wordt omgezien bij de vurigste en energiekste kiesrechtpartij.

Aan de koalitieskandidaten worden onze vragen dus niet gezonden. Maar overigens aan alle burgerlijke kandidaten die niet met sociaaldemokraten in herstemming staan. Dus ook aan den heer Juten in Bergen-op-Zoom, en den heer Bichon van IJselmonde in Ommen."

Het antwoord der Vrijzinnige Koncentratie.

Vrijdag 20 Juni ontving het P.B. van het Centraal Komitee der Vrijzinnige Koncentratie het volgende schrijven:

Rotterdam, 20 Juni.

Mijne Heeren!

Uw geacht schrijven van 18 dezer, dat in den namiddag van 19 dezer in ons bezit kwam, geeft ons aanleiding het volgende onder uwe aandacht te brengen.

In het manifest der Vrijzinnige Concentratie is het standpunt ontvouwd dat de concentratie inneemt omtrent de onderwerpen, waarop uwe beide eerste vragen betrekking hebben. Duidelijk is uitgedrukt dat de volksinvloed door het algemeen kiesrecht tot volle ontwikkeling moet worden gebracht. De beide laatste vragen betreffen de wijze waarop de concentratie onder de komende staatkundige verhoudingen hare beginselen omtrent de daarin behandelde onderwerpen zal trachten te verwezenlijken.

Het antwoord op deze vragen is afhankelijk van nog niet bekende omstandigheden. Wij adviseeren den kandidaten der concentratie voor antwoord te volstaan met te verwijzen naar dit schrijven.

L. N. ROODENBURG, sekret.

Hierop werd door het Partijbestuur d.d. 22 Juni telegrafisch geantwoord:

ROODENBURG.

Den Haag.

Onze vragen zijn bevestigend beantwoord door 16 concentratiekandidaten. Met verwijzing naar uw advies zonder meer door Beaufort, Hubrecht, IJzendoorn en Terspill. Wij zijn in korrespondentie met Knobel, Hubrecht, Heeres en Terspill. Foreest heeft niet geantwoord.

Wijl ons advies morgenvroeg moet gepubliceerd, meenen wij u in de gelegenheid te moeten stellen desgewenscht nadere verklaringen van Beaufort, IJzendoorn, Drion en Foreest te doen toekomen.

VAN KUIJKHOF.

Een kink in den kabel.

Onmiddellijk wijst de (*) medewerker in zijn artikel, getiteld „Een kink in den Kabel" in „Het Volk" van 21 Juni op de ernstige gevolgen, die het opvolgen van dit advies voor de concentratiekandidaten na zich moet sleepen. Hij konstateert, dat in dit advies zich wreekt de struisvogelpolitiek door de vrijzinnige bladen van meet af gevolgd voor onze Paaschresolutie, waarvoor zij niets over gehad hebben dan een honend geblaar. Na eenige opmerkingen over de noodig geworden verandering in den vorm onzer op het Paaschkongres aangenomen herstemmingseischen, volgt:

„Op den vorm, op de techniek komt het in dezen niet aan; daaromtrent moet natuurlijk vrijheid van handelen worden gelaten; wat daaromtrent in het advies van het Centraal Komitee wordt gezegd is juist, mits maar één zaak vaststa: dat men het verkregen recht der pensioentrekkers vol-

gens art. 369 handhaaft en dit in den zin van het amendement-Borgesius wil uitbreiden. Dat is de strekking onzer vraag; in den verkiezingsstrijd hebben wij honderden malen onder jubelende instemming onzer hoorders verklaard, dien eisch aan de concentratie te zullen stellen; daaromtrent moet elk hunner zekerheid kunnen verschaffen.

Die zekerheid ontbreekt nog steeds. En evenmin bestaat zij ten opzichte van eenige herstemmingskandidaten omtrent die andere kardinale vraag, die voor onze kiezers het belang dezer verkiezingen bepaalde, de vraag omtrent de versterking der Eerste Kamer. Het Centraal Komitee brengt dat punt weer terug in den nevel van het concentratie-program. Het is er echter juist om te doen, dien nevel opgeklaard te krijgen en te weten, welke kandidaat vóór-, welke kandidaat tegenstander is van regresrecht enz. Er komt geen concentratie-reëering; daarmede is het concentratie-program als grondslag van te wachten vrijzinnig regeeringsbeleid vervallen; verwijzing naar dat program heeft dus geen zin meer: de afspraken omtrent de Eerste Kamer tusschen de concentratiegenooten gemaakt, binden thans niemand.

Reeds om die reden is het onverklaarbaar, hoe het Centraal Komitee er toe komen kon, voor de hand liggende vragen om licht aan zijne kandidaten af te wijzen met een beroep op dat program. „De Nieuwe Courant” juicht die onverklaarbare houding toe, omdat zij die enkele kandidaten die de vragen niet bevredigend kunnen beantwoorden, gelegenheid geeft zich in den nevel te blijven hullen. Maar daardoor schuilen ook die kandidaten in den nevel weg, die gerust door ons zouden kunnen worden aanbevolen, indien zij slechts onze vragen beantwoorden naar eigen inzicht. Wij zullen dus, door het advies van het Komitee, indien dit n.l. door de kandidaten wordt opgevolgd, verhindert worden onzen steun te verleenen aan menig vrijzinnig kandidaat, omdat hij ter wille van een paar meer behoudenden zijn eigen meening achterhoudt.

Wat van de opvolging van dat advies door de kandidaten het gevolg zal zijn, ligt vóór de hand. Het P.-B. kan hen niet aanbevelen. De Partij kan het niet steunen. Maar de socialistische, democratische, ja vele vrijzinnige kiezers zullen deze weigering, om klaarheid te verschaffen omtrent eigen bedoelen, opvatten als een sterke bevestiging van het wantrouwen van velen in de eerlijke uitvoering van het concentratieprogram door de concentratiemannen zelve.

Rechts echter zal profiteeren van de blamage, door dit optreden veroorzaakt. Wat voor ons is: een kink in den kabel, dat is voor recht de ster der hope. De vrijzinnigen zullen in plaats van de regeering, hoon en spot oogsten. En dat waarom?

Ons P.-B. zal natuurlijk het mandaat van het Kongres eerlijk en getrouw uitvoeren. De verantwoordelijkheid voor deze dwaze en noodlottige geschiedenis valt terug op het Komitee. Daarom twijfelen wij ook niet, of de vrijzinnige kandidaten zullen wijzer blijken te zijn dan het Komitee en alsnog doen, wat elk demokraat gaarne doet: de kiezers eerlijk inlichten omtrent hunne bedoelingen.”

Het Herstemmingsmanifest van het Partijbestuur der S. D. A. P.

Aan de Kiezers!

De uitslag der verkiezingen van 17 Juni is een schitterend getuigenis van den groei der socialistische beweging in ons land, van den ernstigen wil eener sterke massa arbeiders en demokraten naar het onvervalscht algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen en van de begeerte eener groote meerderheid in ons volk naar handhaving en uitbreiding van het op 3 Dec. ingaande pensioen voor oude arbeiders. Hierdoor verkrijgt de nederlaag der coalitie het karakter van meer te zijn dan een negatieve uitspraak des volks tegen den geest en de machtsoefening der rechtsche meerderheid en tegen haar beraamde reactionaire aanvallen op de grondslagen onzer staatsregeling, op de openbare volksschool en op ons vrijhandelsstelsel. Zij levert, juist door de enorme aanwas van socialistische stemmen, de positieve aanwijzing, dat de tijd voor uitsluiting van een deel der arbeiders van de politieke macht voorbij is en dat geene regeering in ons land meer mogelijk is, dan die met de behoeften en wenschen der arbeidende klasse werkelijk rekening houdt.

Krachtens het besluit van ons Paaschkongres heeft thans het Partijbestuur te verklaren, welk standpunt het inneemt ten opzichte der in herstemming komende kandidaten. Volgens dat besluit wordt alleen aan die burgerlijke kandidaten de steun der Partij verleend, die de volgende, door het P.B. gestelde vragen in toestemmenden zin hebben beantwoord:

1e. Erkent gij als eisch van urgentie invoering van het algemeen kiesrecht voor mannen en opheffing van de grondwettelijke uitsluiting der vrouw van het kiesrecht, onder bepaling, dat geene vrouw op grond van minderen maatschappelijken welstand mag worden uitgesloten?

2e. Zijt gij bereid u tegen elke versterking van de positie der Eerste Kamer, door regresrecht of andere wijze, te verzetten?

3e. Zijt gij genegen mede te werken tot onverwijld in werking treding van art. 369 der Invaliditeitswet-Talma en tot uitbreiding daarvan tot alle 70-jarigen, die een pensioen noodig hebben?

4e. Zijt gij er vóór, dat de wet-Talma met behoud van art. 369 wordt ingetrokken of in elk geval niet wordt uitgevoerd?

Aan 26 kandidaten zijn deze vragen voorgelegd en wel aan kandidaten, die met de coalitie in herstemming zijn, omdat krachtens het politiek akkoord, waarop zich de coalitiepartijen hebben vereenigd, toestemmende beantwoording hunnerzijds bij voorbaat reeds was buitengesloten.

Van dezen hebben de heeren Bichon van IJsselmonde (Ommen) en Juten (Bergen-op-Zoom) een ontkennend antwoord gegeven. Een direkt bevredigend antwoord werd ontvangen van de heeren Teenstra (Zuidhorn), De Gast (Kampen), Janning (Lochem), Lief-tinck (Zutfen), Esmeyer (Apeldoorn), Eland (Arnhem), De Jong (Hoorn), Van Doorn (Gouda), Dolk (Den Haag II), Roodhuijzen (Brielle), Schim. v. d. Loeff (Dordrecht) en Van Raalte (Middelburg).

De heeren Knobel (Zwolle), Hubrecht

(Amsterdam I), Walrave Boissevain (Amsterdam VII), Ter Spill (Utrecht I), Roodenburg (Beverwijk), Heeres (Leiden), Van Vollenhoven (Rotterdam IV), Visser van IJzendoorn (Gorinchem), Drion (Ridderkerk), verwezen in hun antwoord naar het advies van het Centraal Komitee van Vrijzinnigen, doch vulden dit met zoodanige gegevens en verklaringen aan, dat het verlangde antwoord op onze vragen in bevredigenden zin werd verkregen. Alleen van den heer De Beaufort (Amersfoort), werd zoodanige aanvulling niet verkregen¹⁾, terwijl de heer Foreest (Alkmaar) geen antwoord heeft ingezonden.

In verband hiermede brengt het P. B. het volgende advies uit:

Daar de vrijzinnige concentratie hare kiesverenigingen heeft aangeraden, in alle distrikten, waar socialisten in herstemming zijn met koalitie-kandidaten, onze partijgenooten te steunen, heeft zij reeds bij voorbaat getoond, te berusten in de toekenning aan onze Partij van dien invloed in de nieuwe Kamer, waarop zij krachtens den uitslag der stemming op 17 Juni recht heeft.

Wij aanvaardden dit als een resultaat van onzen strijd, dat wij verder hopen te gebruiken in het belang van een onvervalschte invoering van het algemeen kiesrecht, zonder versterking der Eerste Kamer en voor de onverwijde invoering van een Staatspensioen voor ouden van dagen als noodmaatregel, in den geest van ons kongresbesluit.

Om deze reden hebben wij slechts aan die vrijzinnige kandidaten onzen steun te weigeren, voor wier verkiezing wij wegens hun standpunt in zake Eerste Kamer en pensioen, geene verantwoordelijkheid op ons kunnen nemen.

In dit geval verkeerden de heeren Beaufort (Amersfoort)¹⁾ en Foreest (Alkmaar), die dus, evenals de heeren Bichon van IJsselmonde (Ommen) en Juten (Bergen op Zoom) niet door ons kunnen worden aanbevolen.

Wij wekken dus onze partijgenooten en de kiezers op, met dezelfde energie en toewijding, die zij op 17 Juni voor de verkiezing onzer eigen kandidaten hebben aan den dag gelegd, op 25 Juni de verkiezing te bevorderen van de volgende vrijzinnige kandidaten:

In de distrikten:

Zuidhorn	E. M. Teenstra.
Zwolle	F. M. Knobel.
Kampen	J. C. de Gast.
Apeldoorn	E. Esmeijer.
Zutfen	F. Lief tinck.
Lochem	G. Jannink.
Arnhem	K. Eland.
Utrecht I	J. H. W. Q. ter Spill.
Amsterdam I	H. F. R. Hubrecht.
Amsterdam VII	Walrave Boissevain.
Beverwijk	L. N. Roodenburg.
Hoorn	W. de Jong.
Haarlem	D. Fock.
Leiden	J. E. Heeres.
Gouda	W. Th. C. van Doorn.
Den Haag II	W. Dolk.
Rotterdam IV	J. van Vollenhoven.
Brielle	A. Roodhuijzen.

Ridderkerk	F. J. W. Drion.
Dordrecht	M. M. Schim v. d. Loeff.
Gorinchem	A. C. Visserv. IJzendoorn.
Middelburg	E. E. van Raalte.

Ten opzichte der heeren De Beaufort (Amersfoort)¹⁾ en Foreest (Alkmaar), meenen wij de kiezers te moeten vrij laten.

HET PARTIJBESTUUR DER
S. D. A. P.

Herstemmingsbesluiten.

Het Centraal Comité der Vrijzinnigen,

overwegende, dat onder de omstandigheden van het oogenblik het landsbelang medebrengt, dat bij de herstemmingen voor de Tweede Kamer over de geheele linie de tegenstanders der rechterzijde worden gesteund,

adviseert met volledige handhaving van eigen beginselen aan de vrijzinnige Verkiezingskomitees in de verschillende distrikten de verkiezing van alle kandidaten die met koalitie-kandidaten in herstemming zijn, zoo krachtig mogelijk te bevorderen.

„Het Volk”, 19 Juni.

* * *

Het bestuur van den Algem. Bond van R. K. Kiesverenigingen in Nederland gaf het volgende advies:

Het bestuur van den Algem. Bond van R. K. Kiesverenigingen in Nederland, gezien de ergerlijke wijze, waarop de concentratiepartijen de koalitie, in het bijzonder de katholieken, hebben bestreden, heeft besloten om voor distrikten, waar op 25 Juni a.s. in herstemming komen kandidaten der concentratiepartijen met sociaaldemokraten, desgevraagd, aan de aangesloten kiesverenigingen te adviseeren hun kiezers aan te raden, zich van stemming te onthouden.

* * *

„Het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen heeft in zijn vergadering, op 18 Juni j.l. te 's-Gravenhage gehouden, besloten, de bij het komitee aangesloten kiesverenigingen beleefdelijk uit te noodigen op 25 Juni e.k., bij de alsdan plaats hebbende herstemmingen voor leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, met alle kracht te ijveren voor de verkiezing van elk antirevolutionair, roomsch-katholiek of christelijk-historisch kandidaat, die volgens het bekende akkoord gesteld of aanvaard is; maar daarentegen in distrikten, waarin twee kandidaten van de tegenpartij in herstemming kwamen, zich van alle deelneming aan de stemming te onthouden.”

* * *

(„Standaard.”)

¹⁾ Na het afdrukken van het nummer van 23 Juni, waarin dit manifest werd gepubliceerd, kwam ook bevestigend antwoord in van **W. H. de Beaufort (Amersfoort)**, die daarop in „Het Volk” van 24 Juni door het Partijbestuur aan de lijst werd toegevoegd.

Het Partijbestuur der Christen-Demokraten, gezien den uitslag der stemming voor de Tweede Kamer die, nu hij kwam ten nadeele van het zittend kabinet, slechts uitliep — zooals dezerzijds werd voorspeld — op een voor ons land beschamende vermeerdering van den invloed der sociaal-demokraten, ten gunste van den door hen gevoerden verderfelijken klassenstrijd,

van oordeel dat de volle verantwoordelijkheid van de daaruit voortvloeiende heillooze gevolgen, zoo ten aanzien van de algemeene politiek, als met betrekking tot de sociale wetgeving en wat daarmede op economisch terrein in noodzakelijk verband staat, behoort te komen ten laste van hen die opzettelijk en welbewust op dezen toestand hebben aangestuurd en bij de herstemming zullen durven blijven aansturen,

besluit:

1o. partijgenooten en geestverwanten op te roepen, ter krachtige bevordering alsnog van een, zij het dan kleine, rechtsche meerderheid, en

2o. hun met den meesten ernst te adviseeren, in alle distrikten waar vrijzinnigen en sociaal-demokraten in herstemming komen zich volstrekt en onverbiddelijk van stemmen te onthouden.

* * *

„Het Hoofdbestuur der Chr.-Hist. Unie adviseert den leden der C.-H. U. met alle kracht mede te werken, de kandidaten tot Kamerlid te doen verkiezen, die door de drie rechtsche groepen zijn voorgesteld.

Vermits de linksche groepen zich verbonden hebben eenstemmig op te treden tegen de rechtsche groepen, staan, gedurende het nu volgende tijdperk, die groepen gezamenlijk op één en dezelfde lijn tegenover de rechtsche.

Uit dat oogpunt beschouwd is het volkomen onverschillig uit hoeveel leden de concentratiegroepen en de sociaaldemokratische groep bestaat.

Maar niet onverschillig is het, dat voor elk en een ieder duidelijk blijke, hoe groot de numerieke kracht is van de beide groepen, die der concentratie en de sociaaldemokratische.

Door de concentratie kunstmatig te versterken met behulp van rechtsche stemmen ontstaat een valsche schijn. Eveneens door op den sociaaldemokraat te stemmen, met het doel om de concentratie te verzwakken of te bemoeilijken.

Alleen door den strijd der genoemde groepen door haar zelve te laten beslechten, kan er helderheid komen in den toestand.

Indien vrees gekoesterd wordt voor sociaaldemokratische overmacht, dan hebben de kiezers overvloedig gelegenheid, rechtsche Kamerleden te doen herkiezen, en alzoo het optreden der sociaaldemokraten tegen te houden.

Het is op die gronden, dat het hoofdbestuur adviseert bij stemming tusschen concentratie- en soc.-dem. kandidaten zich van stemming te onthouden, en daarvan af te wijken, indien, bij lokale afspraak, links den rechtschen kandidaat openlijk steunt”. „De Nederlander”.

* * *

De Nationale Bond van Protestantsche Kiezers besloot:

1o. vast te houden aan de van meet af gevolgde gedragslijn om noch een koalitie-kandidaat, noch een kandidaat der uiterste linkerzijde (de S. D. A. P.) te steunen;

2o. aan te bevelen de reeds bij eerste stemming aanbevolen kandidaten;

3o. in andere distrikten zich van aanbeveling te onthouden en aan de kiezers over te laten zóó te stemmen, als zij in hun geweten tegenover God en hun Vaderland kunnen verantwoorden.

* * *

Het hoofdbestuur van de Christelijk Sociale Partij deelt mede, dat het adviseert, met allen nadruk, om bij de herstemmingen voor de Tweede Kamer in geen geval op den kandidaat der koalitie zijn stem uit te brengen.

NA DE HERSTEMMINGEN.

Onze verantwoordelijkheid.

Na de herstemmingen wordt door de „Volk”-redaktie gezegd wat wij van de komende regeering vragen en in welk geval en welke mate een door ons gewenschte regeering op onzen steun kan rekenen.

Uit het hoofdartikel „Naar het Algemeen Kiesrecht” van 26 Juni citeeren wij:

„Indien er mocht optreden wat in het gewone spraakgebruik heet een zakenkabinet, een regeering, wier eenig doel is, te zorgen dat de belastinggelden binnenkomen, en weer worden uitgegeven, die nieuwe burgemeesters benoemt waar oude zijn uitgevallen, de Zuiderzee gaat droogmaken en zich wijdt aan de bevaarmaking van de Maas, dan kan zij op den steun van de sociaaldemokratie niet rekenen.

Wij eischen, als logisch gevolg van onzen jarenlangen kiesrechtsrijd, als logisch gevolg van deze verkiezingskampagne, een kiesrechtministerie!

Wordt een loyale grondwetsherziening voorgesteld, die aan de arbeidersklasse recht doet, dan is daarvoor niet alleen een meerderheid in de Kamer aanwezig, maar zelfs schijnt het ons ondenkbaar toe, dat zij zou stuiten op de noodlottige, onzedelijke eenheid eener koalitie, die niet anders bedoelt dan de herovering harer machtspositie door een heerenkliek.

Een regeering, die zulk een loyale grondwetsherziening aankondigt, en met behoorlijken spoed bevordert, kan op den steun der sociaaldemokratie rekenen. Dit zij hier openlijk en zonder voorbehoud verklaard. Over onze verantwoordelijkheid is in de pas verlopen weken en maanden duchtig geredekaveld. Wij hebben daarover niet te veel woorden vuil gemaakt. Maar dit staat onomstootbaar vast: de S. D. A. P. gevoelt diep, dieper dan eenige bourgeoispartij kan beseffen, haar verantwoordelijkheid jegens de arbeidersklasse.¹⁾

Ons heele bestaan is het streven, om de arbeidersklasse maatschappijk, verstandelijk,

¹⁾ Wij spatieeren.

moreel, te brengen op het peil waarop een klasse behoort te staan, die zich geroepen gevoelt, de leiding der beschaving te ontwringen aan de heerschende klasse van het oogeblik. Het Algemeen Kiesrecht is een onontbeerlijk middel tot dit doel.

(„Het Volk”, 26 Juni.)

* * *

Nog verder gaat de (*) medewerker in zijn artikel „Na den slag”, die een concentratie-regeering haast blanko krediet geeft voor alles, waartoe ze zich niet verbond, mits de kiesrechtbelofte snel en geheel wordt ingelost. Het slot van zijn artikel luidt:

De samenstelling dier regeering uit de burgerlijke linkerzijde ligt voor de hand; de vrijzinnigen zullen zelve de eersten zijn om dit in te zien. Dat zij bij de uitvoering van hun concentratieprogram in den geest hunner antwoorden op onze vragen den sterken steun onzer fractie zullen hebben, behoeft niet eens uitdrukkelijk te worden verzekerd. Evenmin, dat de coalitie niet moet denken, die uitvoering te kunnen tegenhouden door onze fractie te betrekken in intriges of kabalen, met dat doel tegen een vrijzinnige regeering op touw gezet.

Wij willen het Algemeen Kiesrecht — dat is ten slotte uitgangspunt en doel van ons werken geweest en al wat daarvoor moet gedaan of gelaten worden, zal door ons als middel tot dat doel worden aangevaard.

INTERVIEW van het Persbureau Vas Dias met Mr. P. J. Troelstra over den politieken toestand.

De redacteur van het persbureau stelde den heer Troelstra de vraag: in hoeverre de sociaal-demokraten de verplichting op zich denken te nemen om deel uit te maken van het nieuw te vormen kabinet.

De heer Troelstra antwoordde dat ten onrechte dit als eerste vraag gesteld werd. De sociaal-demokraten zijn niet het eerst aan bod, maar wel links. Een andere vraag is deze: zullen zij gevraagd worden om zitting te nemen in het kabinet.

Omtrent de sub 1 gestelde vraag wenschte de heer Troelstra zich wel uit te laten. Nog nooit, zeide hij, is direkt of indirekt door eenig gezaghebbend politikus van links deze vraag aan eenig verantwoordelijk sociaal-demokratisch politikus gesteld. Tijdens de verkiezingen heeft men er zich nog eens vroolijk over gemaakt als van vrijzinnige zijde allerlei beschouwingen werden vastgeknoopt omtrent het gemis van verantwoordelijkheid, aan de bij ons veronderstelde weigering van aanbod dat nooit is gedaan en zelfs naar mijne meening, na de groote versterking onzer machtspositie in de Kamer, ook thans niet zal worden gedaan.

Wat mij betreft, ging de heer Troelstra voort, ik ben niet van plan mij over de vraag of onzerzijds in de gegeven omstandigheden eenige portefeuille zou worden aangevaard, uit te laten en wel om twee redenen: ten eerste is dat een vraag waarvan de beantwoording niet aan een persoon, hoe belangrijk zijn positie in de partij ook moge zijn, kan worden opgedragen. De partij zelve, althans haar aangewezen partij-

organen, hebben hieromtrent te beslissen. Ten tweede, een dergelijke beslissing kan alleen worden uitgelokt op een konkreet voorstel. Dit voorstel kan slechts uitgaan van verantwoordelijke staatslieden of organen, die natuurlijk in het gegeven geval zich eerst zullen moeten vergewissen of een dergelijke oplossing door hun eigen geestverwanten, dat is allereerst de 37 gekozen vrijzinnigen en hun partijen, wordt gewenscht. Verder moet men niet vergeten, dat de ministers worden benoemd door de Kroon. De heeren zullen zich dus waarschijnlijk ook eerst moeten vergewissen of de Koningin er op gesteld is, om samen te werken met socialistische ministers.

Het komt mij moeilijk voor, aldus ging de heer Troelstra voort, op deze vraag een toestemmend antwoord te verwachten. En nu weet ik wel, dat de konstitutioneele positie van de Koningin medebrengt zich, indien de politieke konstellatie het noodig maakt, bij het optreden van een socialistisch ministerie neer te leggen, maar ik ken mijn vrijzinnige pappenheimers genoeg om aan te nemen dat zij zelfs het onmogelijke zouden willen beproeven om de Koningin een dergelijke beslissing te besparen. De vrijzinnigen zullen dus eerst met zichzelf moeten uitmaken of de politieke konstellatie het optreden van de socialisten in het ministerie werkelijk noodzakelijk maakt. Deze vraag is niet beantwoord door te wijzen op de moeilijkheden die uit het resultaat der verkiezingen nu eenmaal voortvloeien.

„De moeilijkheden, zei ik, waren wel te voorzien?”

Zeër zeker, hernam de heer Troelstra, ze zijn zelfs door de vrijzinnige sprekers en de vrijzinnige pers nogal overdreven. Men heeft b.v. gezegd: wij willen in geen geval regeeren onder den invloed der socialisten. Maakt het geen zonderlingen indruk dat diezelfde politici het steeds hebben doen voorkomen dat zij zonder socialisten in het Ministerie niet kunnen regeeren?

Wat de mogelijkheid van regeeren van een vrijzinnig ministerie betreft, welk punt ik thans aanroerde, in het gesprek met den heer Troelstra, zeide deze: Het komt mij voor dat de mogelijkheid grooter is zonder dan met de socialistische ministers. Immers als de vrijzinnigen zich zooals de „Nieuwe Rotterd. Cour.” doet, beroepen op onze getalsterkte in de Kamer om daaruit de noodzakelijkheid van het aanvaarden eener portefeuille onzerzijds af te leiden, dan moeten zij niet vergeten dat die getalsterkte ons niet op een, maar op drie portefeuilles recht geeft. En wanneer zij de invoering van het algemeen kiesrecht afhankelijk zouden willen stellen van ons zitting nemen in het kabinet, dan hebben zij te bedenken dat eenmaal dit beginsel aanvaard, er uit voortvloeit dat althans de portefeuille van binnenlandsche zaken aan een sociaal-demokraat zou moeten worden toegewezen. Of men het gezag over de burgemeesters enz. bij voorkeur zou willen leggen in handen van personen, van wie zwart op wit is verklaard, dat zij de grondslagen der maatschappij ondermijnen en een hersenschimmig doel najagen, komt mij alsnog eenigszins twijfelachtig voor.

Ik heb mij, zei de heer Troelstra, er voor den aanvang der verkiezingen, wat mijn persoonlijke ambitie voor een portefeuille aan-

gaat, zeer duidelijk over uitgelaten. Ik meen dat het verschil in standpunt tusschen sociaal-demokraten en vrijzinnigen vrij wat grooter is dan tusschen vrijzinnigen en kerkelijken. Hun standpunt in zake militarisme, de houding der overheid bij werkstakingen, de rechten en plichten der ambtenaren zijn van dien aard, dat in een gemengd socialistisch burgerlijk ministerie konflikten niet zouden kunnen uitblijven. Met name ben ik er van overtuigd dat vanwege de rechterzijde niet alleen in, maar ook buiten de Kamer allerlei konflikten zouden worden uitgelokt en intriges op touw worden gezet om de regeering te bemoeilijken.

Zoo b.v. heeft het onder het ministerschap van Millerand niet ontbroken aan ophitsingen bij werkstakingen, gewelddadigheden, waardoor de regeering werd gebracht tot militair ingrijpen, dat natuurlijk weer op rekening van Millerand werd gezet en tegen hem uitgespeeld werd. Waar in ons land een groot deel der christelijke arbeiders onder de ban der rechtsche partijen staat, zou men van rechts de gekste dingen kunnen verwachten. Wanneer dan ook van rechtsche zijde met Kuyper te beginnen, zoo sterk op een gemengd socialistisch ministerie wordt aangedrongen, geschiedt dit alleen om straks tegenover zich te zien een ministerie dat hun de meest mogelijke kwetsbare plekken aanbiedt. Wanneer de vrijzinnigen ons tot medewerking zouden uitnoodigen om daardoor vaster te staan, zouden zij niet moeten vergeten, dat bij uitvoering van hun program, zooals dat door de beantwoording der vragen nader is gepreciseerd, van ons hebben te verwachten de eerlijke medewerking en steun, niet ten hunnen behoeve, maar in ons eigen belang. Daarentegen is juist de rechterzijde tegen dat program gekant en zal zij elke gelegenheid gebruiken om de uitvoering daarvan te verhinderen.

Ten opzichte der punten die niet op het program staan, als militarisme, is de toestand zeker niet van geringe bezwaren ontbloot. Men overdrijve evenwel die bezwaren niet. Een vrijzinnige regeering heeft ten opzichte van het militarisme tweeerlei keuze. Zij kunnen zich voor nemen te dezen opzichte de continuïteit te betrachten, zooals trouwens verschillende harer woordvoerders, o. a. de heeren Goeman Borgesius, De Jong (Hilversum) in uitzicht hebben gesteld; tenzij een militaire begrooting wordt ingediend, die door de rechterzijde niet kan worden afgestemd, zonder dat deze zich daarbij voor het volk blameert op nog veel erger wijze dan zij zich reeds geblameerd heeft. In dit ondersteld geval hebben de vrijzinnigen de socialistische stemmen voor oorlog en marine niet noodig. De tweede mogelijkheid is, dat de vrijzinnige regeering op het punt militarisme zal trachten te bezuinigen.

Mij dunkt, dat zij zelve hiertoe zou moeten overgaan, wegens de noodzakelijkheid om voor ouderdoms-pensioen en dergelijke de noodige middelen beschikbaar te krijgen, zonder tot al te groote belastingverhoging te behoeven over te gaan. Nu hebben wij socialisten, reeds in den nacht van Staal getoond, in het geval van een poging tot bezuiniging, die in de oorlogsbegrooting is opgenomen, onze verantwoordelijkheid te gevoelen. Door ons toen terug te trekken van de stelling hebben wij den aanleg der klerikalen, om met onze hulp de begrooting te verwerpen, vrijdeld. Over den nacht

van Staal is in socialistische kringen nog al wat te doen geweest.

Er waren er, die meenden, dat wij per se altijd en onder alle omstandigheden tegen een oorlogsbegrooting moesten stemmen. Er waren er ook voor wie het stemmen tegen de oorlogsbegrooting geen doel was, maar middel. Voor hen was het doel een votum uit te brengen tegen het militarisme. Wij meenden, dat er oogenblikken konden zijn, waarop dit votum niet werd uitgebracht in den vorm van verwerping, maar van aanneming der begrooting. Als die aanneming afhankelijk is van de stemmen der socialisten, zal zonder hulp juist van militaire zijde de begrooting worden verworpen, en wel op dezen grond, dat zij niet militaristisch genoeg was; dan zal het votum der socialisten vóór beteekenen: strijd tegen het meer militaristische deel der Kamer en werken in antimilitaristische richting. Tot hen, die aldus redeneeren, heb ik steeds behoord, omdat bij mij het wezen gaat vóór den vorm en ik voor de ontwikkeling eener partij niets noodlottiger vind, dan haar taktiek vast te leggen in de schablone.

Ik kan dus tot de konklusie komen, natuurlijk is hier alleen sprake van belangrijke bezuiniging, als uitvloeiSEL van een streven, om met het oog op de behoeften des volks, aan onze klachten tegen de opdrijving van de militaire uitgaven tegemoet te komen. Wil eenige vrijzinnige regeering in deze richting werken en tevens hare handhaving voor onze fractie maken tot een begeerenswaardige omstandigheid, omdat van de handhaving de verwezenlijking der voornaamste punten van het concentratie-programma afhangt, dan zal zij zeker in mij en meerdere van mijn partijgenooten steun tegen de tegestanders en eventueele intriges van rechts kunnen ondervinden.

Om al deze redenen komt het mij voor, zeide de heer Troelstra, dat het optreden van een socialistisch minister niet noodig is, indien slechts een vrijzinnige regeering met voortvarendheid werkt aan de uitvoering van haar eigen programma, en dat integendeel het weerstandsvermogen van een dergelijke regeering zwakker zou zijn als er wel dan als er geen socialist in zou worden opgenomen. Ik heb bij dit alles alleen geredeneerd uit de politieke konstellatie van het oogenblik en de parlementaire vooruitzichten en mogelijkheden onder een vrijzinnig kabinet.

Thans trachtte de redakteur het gesprek te brengen op de meer principieele kwestie. Deze behoort, zei de heer Troelstra, thuis in onze partij, die in elk geval over zaken als deze zelf de beslissing in handen heeft te houden, zoodat ik het niet noodig vind, hierop thans nader in te gaan. Alleen wil ik verwijzen, voor wat de internationale socialistische opvatting betreft van een socialistisch minister in burgerlijke ministeries, naar de resolutie van het kongres te Parijs in 1900 vastgesteld door Kautsky, hierop neerkomende, dat zulk optreden nooit een principieel karakter kan dragen, maar slechts een zaak van taktiek betreft.

Wat nu den aard betreft van de nieuw op te treden regeering, die regeering moet, naar mijn wijze van zien, zich beschouwen als een ministerie van grondwetsherziening, dat tevens de wet-Talma in de richting van Staatspensioen heeft te likwideeren. Of dit moet geschieden door intrekking van die wet, of door haar niet uit te voeren, is een kwestie van opportuniteit.

Wij hebben hier natuurlijk te doen met de Eerste Kamer, die misschien over drie jaar gemakkelijker zal zijn te hanteeren dan thans. Toch meen ik, dat men voor een Eerste Kamer niet al te bang moet zijn. Als zij een voorstel tot 't in overweging nemen van Grondwetswijziging of een voorstel tot uitbreiding van art. 369 der wet-Talma mocht afstemmen, lokt zij een konflikt uit, en een agitatie tegen haar eigen bestaan in het volk, dat zeker én aan haar rechtsche meerderheid én aan haar konstitutioneene positie ernstige schade zou doen, en haar ontbinding zou zeker voor de hand liggen. Of Provinciale Staten ondanks hun niet onbindbaarheid haar in hare tegenwoordige samenstelling zouden handhaven, lijkt mij twijfelachtig. En wat de grondwetsherziening betreft, deze kan, dunkt mij, vrij spoedig tot stand komen.

Er liggen omtrent het hoofdstuk waar het op aan komt, voor de Staten-Generaal genoeg ontwerpen en adviezen gereed, die met vrucht door de regeering kunnen worden gebruikt, voor een wetsvoorstel in den geest van het concentratie-program. Na al hetgeen over het kiesrecht reeds is gediskussieerd, kan deze zaak voldoende rijp worden geacht. Nu de concentratiekandidaten reeds bij de herstemming hebben verklaard, tegen regèrsrecht en amendementsrecht voor de Eerste Kamer te zijn, kan ook dit punt aan de zijde der meerderheid geen moeilijkheden opleveren, terwijl ook bij de rechtsche minderheid volstrekt geen algemeene sympathie voor dat gedeelte van het voorstel-Heemskerk bestaat.

Wat denkt gij, zoo vroeg de redakteur, over het vrouwenkiesrecht?

Ik erken, zei de heer Troelstra, dat dit punt vrij wat meer discussie zal uitlokken, maar daar het hier niet de Kieswet, doch de Grondwet geldt, zal hieromtrent, dunkt mij, ook een oplossing worden verkregen. Misschien zelfs wel met den steun van een deel der rechterzijde. Ook art. 80 zal waarschijnlijk aan de rechterzijde wel eenige voorstanders vinden, tenzij de stemming, waarvan vooral het art. in „De Nederlander” een uiting was, ook „na de rust in de bergen” mocht worden gekontinueerd. In verband hiermede meen ik, dat wij van de komende regeering niet moeten verwachten een breed opgezet sociaal program. Voor ons is de handhaving en uitbreiding van art. 369 der wet-Talma niet meer dan een noodmaatregel, om hetgeen gedeeltelijk verkregen is, te konsolideeren en in den geest van het amendement-Borgesius uit te breiden.

Dat deze regeering sociale verzekering in haar geheelen grondslag ter hand zou nemen, komt mij onwaarschijnlijk voor en ook al omdat daardoor de urgentie der Grondwetsherziening zou kunnen worden opgeofferd, acht ik zulks ongewenscht. De tijd, die met behoud van die urgentie beschikbaar is voor anderen wetgevendenden arbeid, moet m. i. worden gebruikt om dergelijke maatregelen als op grond van de samenstelling der Kamer juist thans en dan wel in vrij korten tijd tot stand kunnen worden gebracht. Met name zal m. i. de herziening der subsidie-wetten in zake Bijzonder Onderwijs, ter hand kunnen worden genomen. Dit euvel van de verslechtering van ons volksonderwijs, ten gevolge van die kleine bijzondere schooltjes, eischt m. i. dringend herziening.

Verder zal de linkerzijde, als zij voor de toe-

komst ons volk onttrekken wil aan den geestelijken invloed der kerkelijke reactie, niet beter kunnen doen dan het ontwerp-Ter Laan, om uitbreiding van den leerplicht-leeftijd tot 14 jaar, zoo spoedig mogelijk tot wet te maken. Grooter weldaad dan deze, zei de heer Troelstra, kan m. i. naast het algemeen kiesrecht, en het ouderdomspensioen, aan ons volk niet worden bewezen.

Over de mogelijkheid om ook den tien-urendag in te voeren, willen wij thans, zoo eindigde de heer Troelstra het onderhoud, geen oordeel uitspreken.

„Handelsblad”, 28 Juni.

DE KRISIS.

Maandag 30 Juni stond het bericht in de bladen, dat Troelstra op Het Loo ontboden was om de koningin van advies te dienen bij de oplossing van de minister-krisis. Daarop werd 4 Juli de eerste partij-konferentie gehouden; Troelstra ging 5 Juli naar de koningin.

11 Juli werd bekend, dat Dr. Bos van de koningin de opdracht had ontvangen een kabinet samen te stellen uit de geheele linkerzijde. Het eerste schrijven van den kabinetsformateur Dr. Bos aan Troelstra is gedateerd 12 Juli; 14 Juli stond het bericht hiervan in „Het Volk”.

Den volgenden dag, 15 Juli, deelde de partij-sekretaris in „Het Volk” mede, dat tegen 26 en 27 Juli een kongres was uitgeschreven te Zwolle, waar de portefeuillekwestie zou behandeld worden. In de tweede partij-konferentie werd het houden van dit kongres nutteloos geacht, waarop het weer werd afgelast.

Intusschen schreef Vliegen in het nummer van 18 Juli zijn ondertekend artikel „Aanpakken”. De redaktiemeerderheid beantwoordde dit in het volgend nummer met „De hoofdzaak”.

Dien dag, 19 Juli, werd de tweede partij-konferentie gehouden, waarin besloten werd de portefeuilles te weigeren.

De besluiten dier tweede konferentie vindt men toegelicht in de artikelen van „Volk”- en „Weekblad”-redaktie en den (*) medewerker.

Dr. Bos verzocht na onze weigering aan de koningin van zijn opdracht ontheven te worden. Hij verklaarde zich bereid zijn politieke vrienden het voornemen der koningin mee te deelen om een kabinet te vormen uit de konzentratie alleen. In de vergadering van 30 Juli wees de konzentratie deze oplossing van de hand.

1 Augustus bevatten de bladen het bericht, dat Dr. Bos zijn opdracht had neergelegd; den dag daarop, Zaterdag 2 Augustus, dat Mr. P. W. A. Cort van der Linden een opdracht van de koningin om een extra-parlementair kabinet te vormen in beraad hield.

Dien dag werd het bekende communiqué gepubliceerd en een Partijbestuursvergadering op verzoek van Vliegen, Schaper en Troelstra uitgeschreven op Zondag 3 Augustus.

Hier werd besloten tot het houden van het Zwolsche kongres op 9 en 10 Augustus.

De meerderheids- en de, later ingetrokken, minderheidsmotie, werden door vóór- en tegenstanders van aanvaarden van ministerzetels in de derde partij-konferentie op 5 Augustus geformuleerd.

* * *

De eerste Partijconferentie

werd 4 Juli in de kooperatie „De Dageraad” te Amsterdam gehouden. Aanwezig waren de leden van het Partijbestuur en van de Kamerfractie, behalve Schaper, en voor de redactie buiten de beide „Volk”-redacteuren, die tevens partijbestuurder zijn, De Rooze.

De konferentie was bijeengeroepen naar aanleiding van de uitnodiging aan Troelstra om de koningin van advies te dienen inzake de ministerkrisis.

Met de oplossing der crisis in deze fase door Troelstra aangegeven, konden alle aanwezigen zich vereenigen. Men vindt haar weergegeven in het uittreksel van zijn advies aan de koningin door Troelstra 17 Juli aan dr. Bos meegedeeld.

De internationale resoluties.

„De kern van de twee internationale besluiten komt hierop neer: in normale omstandigheden kan van deelname van de sociaaldemokratie aan een burgerlijke regeering geen sprake zijn; in bijzondere gevallen is zij toegelaten; dan mag zij alleen geschieden georganiseerd, krachtens partijbesluit, en eerst wanneer de groote meerderheid der partij zulk een handeling goedkeurt.

Deze opvatting wordt door de overgrootte massa der Nederlandsche sociaaldemokraten gedeeld. De vraag moet dus worden beantwoord: is het uitzonderingsgeval aanwezig, waarop de motie-Kautsky doelt? Onze redactie is, met uitzondering van één lid, van oordeel, dat dit niet het geval is, en wij zijn overtuigd, dat een zeer groote meerderheid in de partij er evenzoo over denkt. Wij moeten het Algemeen Kiesrecht hebben, dat is de gedachte, die leeft in heel de partij, in heel het deel van het volk, dat wij naar de stembus hebben gebracht. Voor het bereiken van dat doel is het zitting nemen van socialisten in het kabinet niet noodig, ja zelfs niet wenschelijk. Wie ernstig het Algemeen Kiesrecht wil, moet de vorming van een kabinet niet laten ahangen van de vraag, of er socialisten in plaats nemen, maar van deze, alles afdoende vraag, of de socialistische Kamerfractie bereid is, aan een kiesrechtministerie den steun te geven, die redelijkerwijze van haar mag worden gevergd. En in dit opzicht bestaat geen twijfel.

Het is dan ook merkwaardig om te zien, hoe de organen die nu het felst aandringen op het deelnemen van onze partij in het ministerie, vrij-liberale organen zijn, geredigeerd en beïnvloed door mannen, die voor het Algemeen Kiesrecht niet de geringste geestdrift gevoelen. Speciaal „De Nieuwe Courant” werkt zich het zweet uit alle naden, om toch maar Troelstra als minister te mogen begroeten. Andere liberale kranten hebben al openlijk of zijdelings als hun meening te kennen gegeven, dat de normale weg tot oplossing van de crisis, tot het krijgen van grondwetsherziening met Algemeen Kiesrecht is, het vormen van een concentratiekabinet, dat op den steun der socialistische Kamerfractie mag rekenen. Met buitengewone gestrengheid echter is „De Nieuwe Crt.” erbij, om aan allen die zoo durven spreken, het zwijgen op te leggen; — zoo slikt gisteravond „Het Handelsblad”, op bevel van „De Nieuwe Crt.” gehoorzaam zijn verwachting weer in, dat dr. Bos na weigering

onzerzijds om portefeuilles te aanvaarden, de vorming van een concentratie-kabinet zou beproeven.

Deze felle begeerte van het blad der groot-industrieelen naar socialistische ministers is op zijn minst genomen verdacht, en is met een ernstig streven om tot de snelst mogelijke invoering van het Algemeen Kiesrecht te komen, niet in overeenstemming.

Als leiddraad heeft de partij daarbij twee resoluties van internationale kongressen: die van 1900 (Parijs), en die van 1904 (Amsterdam).”

„Het Volk”, 15 Juli.

De Parijsche resolutie.

De Parijsche resolutie is afkomstig van Kautsky, en luidt:

„Het Kongres herinnert er aan dat de klassenstrijd elk soort van verbond met eenige fractie, welke ook, van de kapitalistische klasse verbiedt.

„Aangenomen zelfs dat buitengewone omstandigheden hier en daar samenwerking noodig maken (wel te verstaan, zonder verwarring van program en taktiek), zou die samenwerking die de Partij moet trachten tot een minimum terug te brengen, ja geheel te doen verdwijnen, niet geduld kunnen worden, tenzij de noodzakelijkheid erkend wordt door de gewestelijke of landelijke organisatie, waarvan de groepen, voor wie het samenwerkingsbesluit geldt, deel uitmaken.

„In een modernen democratischen staat kan de verovering der politieke macht door het proletariaat niet het resultaat zijn van een aanslag, maar wel van een lange en moeilijke werkzaamheid van proletarische organisatie op economisch en politiek gebied, van de stoffelijke en zedelijke herschepping der arbeidersklasse en van de geleidelijke verovering der gemeentebesturen en wetgevende vergaderingen.

„Maar in elk land, waar het regeeringsgezag gecentraliseerd is, kan het niet stuksgewijs veroverd worden.

„Het binnentreden van een enkelen socialist in een burgerlijke regeering kan niet worden beschouwd als het normale begin der verovering van de politieke macht, doch slechts als voorbijgaand uitzonderingsgeval, een uitweg in een gedwongen toestand.

„Of in een bijzonder geval de politieke toestand deze gevaarlijke proefneming noodzakelijk maakt, is een vraag van taktiek en niet van beginsel; het internationaal kongres heeft zich te dien opzichte niet uit te spreken; maar in elk geval belooft het binnentreden van een socialist in een burgerlijke regeering slechts dan goede resultaten voor het strijdende proletariaat, als de socialistische partij in haar groote meerderheid zulk een handeling goedkeurt en de socialistische minister de mandataris blijft van een aaneengesloten socialistische partij.

„Als de socialistische minister onafhankelijk is van zijn partij of slechts van een deel dier partij de mandataris is, dreigt zijn lidmaatschap van een burgerlijk ministerie desorganisatie en verwarring te brengen in het strijdend proletariaat; het dreigt het te verzwakken in plaats van het te versterken en de verovering der politieke macht door het proletariaat te belemmeren in plaats van het te veroveren.

„Het Kongres verklaart dat een socialist een burgerlijk ministerie verlaten moet, als de georganiseerde partij verklaart, dat het partijdig is gebleken in een economischen strijd tusschen kapitaal en arbeid.”

De Amsterdamsche resolutie.

Op het kongres van Amsterdam brachten de Duitschers hun Dresdener resolutie, met de bedoeling, socialisten in het algemeen, en Fransen en Duitschers in het bijzonder te nopen tot een gemeenschappelijke gedragslijn. De motie, in den vorm waarin zij ten slotte werd aangenomen, luidt:

„Het kongres wijst op de meest energieke wijze het revisionistische streven terug, dat de strekking heeft, een wijziging te brengen in onze beproefde en roemrijke taktiek, gegrondvest op den klassenstrijd, en dat de verovering van de politieke macht in onverzoenlijke worsteling (haute lutte) met de bourgeoisie, wil vervangen door een politiek van concessies aan de bestaande maatschappelijke orde.

„Het gevolg van een dergelijke revisionistische taktiek zou zijn, van een partij die de snelst mogelijke omvorming beoogt van de burgerlijke in de socialistische maatschappij, — dus van een revolutionaire partij in de beste beteekenis van het woord — een partij maken die zich tevreden stelt met een hervorming der burgerlijke maatschappij.

„Daarom verklaart het kongres, overtuigd in tegenstelling tot het bestaande revisionistische streven, dat de klassetegenstellingen, wel verre van te verminderen, voortdurend scherper worden:

1e. dat de partij elke verantwoordelijkheid afwijst, zoolang wij leven onder politieke en economische omstandigheden gebaseerd op de economische omstandigheden gebaseerd op de kapitalistische voortbrengingswijze en dus geen enkel middel zou kunnen goedkeuren waardoor de macht blijft in handen der heerschende klasse;

2e. dat de sociaaldemocratie in geen enkel opzicht deel kan uitmaken van een regering in de burgerlijke maatschappij en zulks volgens de resolutie-Kautsky, aangenomen op het Internationaal Kongres te Parijs in 1900.

„Het kongres wijst bovendien iedere poging terug, gedaan om de steeds groeiende klassetegenstellingen te verbergen, ten einde een toenadering tot de burgerlijke partijen te vergemakkelijken.

„Het kongres rekent er op, dat de vertegenwoordigers der Partij in het Parlement gebruik zullen maken van hun macht, toegenomen zoowel door hun grooter aantal als door de belangrijke toename van de hoeveelheid kiezers die hen volgen, om te blijven volharden in hun propaganda voor het einddoel van het socialisme en, volgens ons program, op de meest besliste wijze de belangen der arbeidersklasse te verdedigen en de uitbreiding en bevestiging der politieke vrijheden om te komen tot gelijke rechten voor allen; om met meer kracht dan ooit te blijven strijden, tegen het militarisme, tegen de koloniale en imperialistische politiek, tegen alle vormen van onrecht, onderdrukking en uitbuiting en ten slotte zich met kracht toe te leggen op de verbetering der sociale wetgeving ten einde de arbeiders-

klasse de vervulling van haar politieke en beschavende taak mogelijk te maken.

Aanpakken.

„Ik ben vóór de aanvaarding van de aangeboden ministerportefeuilles.

Die aanvaarding zal met zich medebrengen een tijdelijke verandering in de positie der partij, van zoo'n gewicht, dat er gewis eenige inwendige strubbeling uit voort kan komen. Dat is het nadeel.

Het voordeel is: Zekerstelling van de invoering van algemeen kiesrechten staatspensioen. Twee groote dingen, waarmede de partij die ze verwezenlijkt, zich een onverwoestbare positie verzekert in het volk.

Nadeel en voordeel tegen elkaar opwegend, is naar mijn oordeel de partij verplicht te komen tot het inzicht dat het nadeel voor haar in het niet zinkt, tegenover het voordeel voor de geheele arbeidersklasse te behalen.

Tegenover deze afweging van voor- en nadeelen van de aanvaarding, dient ook plaats te hebben een afweging van de voor- en nadeelen van de weigering.

Het voordeel is: ontsnapping aan een gedeelte van de direkte verantwoordelijkheid van een korte regeeringsperiode, die zich voltrekt onder strenge socialistische controle in regeering en parlement.

Het nadeel: in het gunstigste geval, n.l. in het geval dat de vrijzinnige concentratie op konditie van steun-onzerzijds zonder ons de regeering aanvaardt, indirecte medeverantwoordelijkheid voor een regeeringsperiode die zich voltrekt zonder controle in de regeering, met wel is waar een sterke fractie in de Kamer, welke fractie evenwel ook voor taak heeft de regeering die algemeen kiesrecht en staatspensioen moet brengen, het leven mogelijk te maken. In het andere, niet-gunstige geval, een „zaken”-ministerie, dat geen algemeen kiesrecht en geen staatspensioen wil, dat misschien spoedig in konflikt komt met de Kamer, deze ontbindt. Volgt: de mogelijkheid van een rechtsche meerderheid, een rechtsch ministerie, opraving van de Heemskerksche grondwetsontwerpen, doorvoering van de Talmanische verzekeringswet, weg algemeen kiesrecht, weg staatspensioen.

De zaak zóó gesteld, zeg ik: aanvaarden.

* * *

Die gedragslijn wordt ons ook voorgeschreven door onze parlementaire positie, maar vooral door de wordingsgeschiedenis van die parlementaire positie.

De strijd bij de stembus is onzerzijds aangebonden natuurlijk in de eerste plaats om een zoo groot mogelijke sociaaldemocratische macht te vormen. Maar in de tweede plaats om ter wille van hare grondwetsherzieningsontwerpen de coalitie te doen vallen. Vandaar ook onze herstemmingsresolutie en onze herstemmingsvragen. De antwoorden op die vragen hieven den twijfel waarin het concentratieprogram ons liet, ten opzichte van de gestelde punten op. Wij kregen volledig onzen zin. De door ons gestelde en de door ons gesteunde kandidaten vormen samen de meerderheid. Doch alleen samen. De concentratie kan de regeering

aanvaarden, maar formeel verplicht is ze het niet. In elk geval missen wij elk middel haar er toe te dwingen. Zij wil het nu doen met ons. Wil ze het ook zonder ons? Dat punt is onzeker. En daardoor is de verwezenlijking van hetgeen wij bij deze verkiezingen wilden bereiken, allereerst in onze handen gelegd. Het zijn de politieke scheepjes, die wij hebben opgetuigd, die thans voor de haven liggen. Wij hebben de lijn te pakken en ze binnen te halen, of... wind en golven hebben weer vrij spel met ze.

* * *

Enkelen hebben zich uitgesloofd om te beoogen dat anderen onze politieke eischen moeten verwezenlijken. Ik begrijp die logika niet.

Het plan van het burgerlijke gemengd ministerie was van huis uit een onmogelijk plan. Vooral in zijn nader aangeduiden vorm van een kabinet bestaande uit liberalen en katholieken.

De gezamenlijke rechterzijde stond tegenover de stembuseischen die later onze herstemmingseischen werden. Dat is zóó waar dat niemand het noodig achtte ook aan háár kandidaten de bekende vragen te stellen. De beide rechtsche kandidaten aan wie ze gesteld werden, beantwoordden ze ontkenkend. Dat zouden alle andere eveneens hebben gedaan.

De geheele rechterzijde is deze verkiezingen ingegaan voor de grondwetsherzieningsvoorstel van Heemskerk dus tegen algemeen kiesrecht; vóór het regresrecht; tegen staatspensioen; vóór de wet-Talma.

Om even bij de beide laatste punten te blijven. De leden van de rechterzijde in de nieuwe Kamer zijn op een heel enkele na, dezelfde als in de oude, die hebben alle gestemd tegen elk amendement dat ging in de richting van het staatspensioen en vóór Talma's wet. Is het nu redelijkerwijs te verwachten dat zij in de nieuwe Kamer zullen stemmen vóór staatspensioen en vóór intrekking of niet-uitvoering der wet-Talma? Dat is immers onmogelijk.

En denkt men aan het minister-maken van in de politiek minder op den voorgrond staande katholieke figuren, dan zou ik willen vragen wat wij zouden doen met sociaaldemokraten die buiten de partij om zich tot minister lieten benoemen? En dat 't nu juist de katholieke partij moest zijn die tot de vorming van zoo'n anti-antithese-ministerie wordt uitgenoodigd de partij die zeker de sterkste draagster van die antithese is!

De antithese parlementeert men de wereld niet uit. Ze zal verdwijnen als het regel wordt dat men onder haar vlag nederlagen inplaats van overwinningen bevecht.

Een tweede denkbeeld is: een concentratie-ministerie dat regeert met parlementaire hulp van de sociaaldemokraten. Daarzonder gaat het niet. Daarzonder zou het de speelbal worden van de aanslagen der rechterzijde en volkomen machteloos staan, geen oogenblik zeker van zijn bestaan.

In de gegeven omstandigheden waren ook mij deze oplossing de liefste geweest, ofschoon dergelijke systematische steun-verzekering aan een geheel burgerlijk ministerie mij principieel bedenkelijker lijkt dan de direkte deelname aan een ministerie met een program als thans is

aangeboden. Het resultaat zou echter ongeveer hetzelfde kunnen zijn en om dat resultaat is het mij te doen. De reden die ik heb om deze oplossing op het oogenblik beter te vinden dan een vrijzinnig-socialistisch ministerie, ligt in de vrees onzerzijds om dit laatste te vormen, een vrees die ik niet deel, maar die er is.

Maar de zaak is ons nu eenmaal zóó niet gesteld. Uit te maken hoe ze gesteld moet worden, ligt niet binnen onze macht. Wat zal er geschieden als de heer Bos niet slaagt een ministerie uit de geheele linkerzijde te vormen? Zal dan aan hem of aan een ander de vorming van een concentratie-ministerie worden opgedragen? Hij zal het zelf wel niet weten. De onzekerheid van wat er gebeurt als de S. D. A. P. weigert tot de vorming van een grondwetsministerie mede te werken, is een bedenkelijk ding. Want wat er nadien misloopen zal, kan en zal op onze rekening worden gezet, ook al zou het in het andere geval ook mis gelooopen zijn. Als echter de vrijzinnigen geen kans zien met slechts 37 man achter zich, te regeeren, geen kans zien om tegen twee opposities te vechten, die gezamenlijk 63 leden tellen, dan is het erg makkelijk daarop te smalen, maar wie kan ze in gemoede ongelijk geven? Is het bovendien niet wat ridikuul de vrijzinnige concentratie die door ons tot de aanvaarding van het algemeen kiesrecht is gedreven, en van welke een groot deel bekend staat als behoorende tot het genus der „onwillekeurige honden", nu in eens te proklameeren tot de meest geschikte uitvoerder van een wil waartegen velen hunner zich zoo lang mogelijk hebben verzet?

Gesteld de vrijzinnige concentratie neemt de regeering in handen. Regeert echter niet naar onzen zin, dat kan ze niet, en is ze volgens háár beginselen niet verplicht. De op den loer liggende rechterzijde maakt van een gunstig oogenblik gebruik en de regeering valt. Dan bestookt de concentratie ons wijl wij haar in den steek lieten, wij bestoken de concentratie wijl zij ons dwong haar in den steek te laten, de lachende derde, de rechterzijde, komt en krijgt de meerderheid bij de Kamerontbinding die dan wel volgen zal. Hoe 't ons bij die verkiezingen vergaan zal, is te bevroeden en wat er dan van onze herstemmingseischen zal komen, eveneens.

* * *

Ik zie in den bestaanden toestand een der uitzonderingsgevallen, bedoeld in de Parijsche resolutie van 1900. Als een oogenblik, waarin het gaat om de democratische staatsinrichting zelf, om de verovering van het algemeen kiesrecht, als op dát oogenblik het bedoelde uitzonderingsgeval niet aanwezig is, wanneer is het er dan wél? Het Parijsche kongres heeft de vraag óf het geval er is uitdrukkelijk gestempeld tot een vraag van taktiek en in taktiek-vragen zijn geen internationale regelen te stellen. Ik zou echter willen vragen wat de Pruisische sociaaldemokratie zou doen als ze door een paar ministers te stellen binnen een paar jaar van de komst van het algemeen kiesrecht verzekerd was.

Nu heeft men op deze plaats weten te beoogen, dat de komst van het algemeen kiesrecht, door gehoor te geven aan de roepstem van den heer Bos, zelfs zou worden vertraagd. Een bewijs dat alles te beoogen is.

De vraag is maar of iemand 't gelooft. En dan is mijn overtuiging, dat zulks het geval niet kan zijn. De vorming van een ministerie uit de linkerzijde, waarin drie sociaaldemokraten, met onze herstemmingseischen als program, een dergelijk ministerie maakt de invoering van algemeen kiesrecht onverbiddeijk tot een feit, de weigering van medewerking stelt die invoering onderhevig aan alle mogelijke toevallen.

* * *

En dan is het de vraag of onze kiesrechtbeweging nog haar zelfde kracht zal hebben. Men moet zich niet al te veel voorstellen van de kracht van een beweging die in het teeken der overbodigheid en van de kunstmatigheid staat. De kiesrechtbeweging heeft haar doel bereikt, indien de partij die haar in het leven geroepen en geleid heeft, toetast. De demonstraties die nog komen moeten, moeten er komen om een kiesrechtregering te steunen. De krachtige arm van onze kiesrechtbeweging heeft de S. D. A. P. opgetild tot vlak bij de vrucht. Pluk ze nu, want komt gij uit deze positie terug zonder gedaan te hebben waartoe gij de macht hadt, dan is het de groote vraag of die arm u verder nog weer ten dienste staat.

Het standpunt van v. d. Goes, die zegt dat het algemeen kiesrecht waardeloos zou zijn, indien het op deze manier verkregen zou worden, doet de vraag stellen of het algemeen kiesrecht waardeloos is daar waar het, zooals in Frankrijk, gegeven is door een despoot, in zijn belang? Of het waardeloos is in Duitschland, waar het kwam om als wapen te dienen in handen van de reactie?

Het algemeen kiesrecht heeft zijn waarde in zich zelf. Maar bovendien is de wijze waarop het dan hier verkregen zou zijn, zóó zuiver gevolg van de eigen machtontwikkeling der arbeidersklasse, zóó zuiver gevolg van de proletarische kiesrechtbeweging, de verwezenlijking van het kiesrecht voor de geheele arbeidersklasse zoo in 't oog loopend gevolg van het gebruik van het kiesrecht, dat een deel van die klasse reeds heeft, dat ik mij moeilijk een mooier verovering denken kan.

* * *

In de artikelen van „Het Volk” is een herinnering opgeroepen aan de vroegere kiesrechtbewegingen, die doodgelopen waren op het oogenblik dat het er op aan kwam. Ik heb mij zelf sinds jaren beloofd er tegen te zullen waken dat zulks niet weer gebeurt. Thans is dat oogenblik dat het er op aan komt, aangebroken. Nu er bij Zoo dicht mogelijk. De gelegenheid is er. Een partij die zulk een gelegenheid niet benut, om redenen van inwendigen aard, om redenen ontleend aan eenig partijbelang, zou zich zelf een brevet van onrijpheid geven dat haar prestige leelijk schaden zou.

De partij moet dit te meer niet doen, wijl het hier een duidelijk afgebakende taak geldt. Zoodra de grondwetsherziening in veilige haven is, is 't afgeloopen, treedt het normale politieke leven weer in, hervatten wij onze oppositioneele taak tegen elke regering die op kapitalistischen grondslag staat.

Zou men nu zeggen: zie je wel, gij wilt dus

tijdelijk die positie verlaten, dan zeg ik 1e. dat wij dat ook doen door den steun aan een grondwetskabinet uit de concentratie; 2e. dat het sop de kool wel waard is.

Sinds jaren heerscht er in Nederland groote malaise over heel het politieke leven. Wie die eenige jaren in de Kamer zat, is geheel vrij gebleven van anti-parlementaire aanvechtungen? Wij hebben gesmaald op het moeras waarin de burgerlijke politici ons hebben gesleept. Wij hebben ons diep geërgerd over de schrikbarende hervormingsonmacht van de afwisselende regeringen en meerderheden. Thans heeft het roodstemmende kiezerskorps de deur opengedrongen en een paar groote, voor heel het proletariaat ontzaglijk betekenisvolle hervormingen kunnen buit gemaakt worden. Ik voel mij alles behalve lekker tegenover de toekomst van onze proletarische politieke aktie, wanneer wij terugdeinzen en daardoor de oorzaak zijn dat deze wetgevende periode haar voorgangster gaat evenaren in onvruchtbaarheid.

Van der Goes schrijft in het „Weekblad” van gister, dat, indien het zeker ware dat zonder ons het algemeen kiesrecht in afzienbare tijden niet zou komen, dan zou het binnentreden in een ministerie gewettigd zijn.

Hoe staat het daarmede? De ontwerpen-Heemskerk zeggen het ons. Loopt het met de vorming van een kiesrechtministerie mis en keert na een paar jaar van machteloos gescharrel de rechterzijde tot de regering weer, dan ligt daar wat ons wacht. Een soort van nagenoeg algemeen kiesrecht, vol haken en oogen b.v. wat de bedeelden betreft, absolute uitsluiting van de vrouw, regresrecht, versterking van de positie van de Kroon, verzwakking van de positie van Kamer en gemeenteraden.

Dat zulke dingen, eenmaal ingevoerd, het minstens 25 jaar houden, de geschiedenis van andere landen kan het ons leeren. Dat wij binnen 25 jaar geen algemeen kiesrecht zouden hebben, is wel mogelijk, maar dat het een verknoeid, vervalscht kiesrecht zal zijn, is heel goed mogelijk, als wij terugdeinzen voor de logische gevolgen van onze machtsvorming.

Van der Goes voorziet rampen voor de partij. Kom. De partij is niet van kraakporcelein. Het kan wezen dat er wat scherpe discussies komen. Misschien gaat wel een enkeling naar de S. D. P. over. De afgebakende duur van het kiesrechtministerie maakt de zaak eenvoudig en helder.

Veel meer dan voor wat partij-diskussies, die in het andere geval ook niet uitblijven, vrees ik voor de misere van een toestand als de van het kiesrecht uitgesloten en de hulpelooze ouden van dagen het recht hebben tot ons te zeggen: wij hadden het kiesrecht kunnen hebben, indien gij gewild hadt; wij hadden staatspensioenen kunnen hebben indien gij niet langs kronkelwegen van redentatie, anderen een taak hadt opgedrongen welke het u een eeren eene glorie had moeten zijn, zelf te volbrengen.

Ik vrees niet voor het vonnis van de geschiedenis, wanneer binnen twee of drie jaar kan gezegd worden: daar is 30 jaar lang gesproken en geschreven van algemeen kiesrecht, daar is 25 jaar lang gestreden voor staatspensioenen, daar kwamen drie socialisti-

sche ministers en ziehier, daar is het algemeen kiesrecht, daar is het staatspensioen.

Ik weet dat men mij slechte zal op het buitenland, dat men daar wijlen ervaringen heeft. Ik ontken het recht van dat beroep. Nergens heeft een socialistische partij ministers gesteld. Millerand en anderen traden, los van elk partijverband, als ministers op. Dat heeft de internationale resolutie willen afsnijden en dat wil hier niemand. Ik wil ministers die partijgenooten blijven, in den vollen zin des woords.

De werfkracht van de S. D. A. P. en gelukkige politieke omstandigheden hebben ons in deze bijzondere machtspositie geplaatst. Er is wat te winnen voor de arbeidersklasse. Sluip niet weg. Pak aan!"

W. H. VLIEGEN.

„Het Volk”, 18 Juli.

De hoofdzaak.

„De hoofdzaak, waarop het heele betoog van Vliegen neerkomt, is: aanvaarding der portefeuilles verzekert ons de invoering van staatspensioen en Algemeen Kiesrecht. Wat het staatspensioen betreft, dat kunnen wij laten rusten. De uitbreiding van art. 369 tot alle behoeftigen die het noodig hebben, is, voor zover de Tweede Kamer daarover heeft te beslissen, verzekerd. Er kan geen kabinet optreden; dat geen rekening zou houden met den eisch, door Tydeman en Troelstra onafhankelijk van elkander en door beiden op eigen gronden verdedigd. Zulk een kabinet zou de nieuwe Kamermeerderheid onmiddellijk tegenover zich vinden, en naar huis worden gejaagd.

Wat overblijft, is de vraag, of het optreden van een vrijzinnig-socialistische ministerie een redelijken waarborg geeft voor de tot stand koming der grondwetsherziening. Vliegen verzekert: dan komt zij onverbidlijk. Dit is een zoo profetisch optimisme, dat elk nader onderzoek verwerpt. Wij meenen, dat vóór alles de nuchtere werkelijkheid in het oog moet worden gehouden. Laat ons nu dadelijk konstateeren, dat de liberale pers van den beginne af de vorming van zulk een kabinet, dat wij niet wenschen, maar dat zij zegt, zoo vurig te verlangen, zoo moeilijk mogelijk heeft pogen te maken. Dr. Kuyper schreef daags na de stemming: die taak is weggelegd voor mij; maar Kuyper mag gerust vakantie houden: de groote liberale pers heeft zijn rol overgenomen. Terwijl Troelstra zelf wel bezwaren heeft aangevoerd tegen het deelnemen aan de regering van socialistische ministers, maar zich omtrent het aanbod van dr. Bos nog met geen enkel woord heeft uitgelaten, komt de „Nieuwe Crt.” reeds met de boodschap, dat een concentratiekabinet zich aan een belofte van steun, door de socialistische Kamerfractie gegeven, niet kan storen: de socialistische ministers moeten in het kabinet de gijzelaars zijn voor de onbetrouwbare socialistische Kamerfractie. Zijn die ministers, die toch vrij zeker uit de fractie zouden worden gekozen, dan wel betrouwbaar?

De „Nieuwe Rotterdamsche Crt.” gaat een stap verder, en begint alvast met Troelstra, aan wien het blad de portefeuille van Justitie heeft toegedacht, te bespotten als minister van klasse-justitie. Wee hem, als hij mocht raken aan haar heilig huisje! En „Het Handelsblad”

dreigt zelfs met bestrijding van een concentratiekabinet, zonder socialistische minister, dat mocht denken aan een concessie bij de militaire uitgaven aan onze Kamerfractie.

Dergelijk geschrijf, onmiddellijk na den uitslag der verkiezingen, bewijst, hoe weinig ernstig er in de redactie-bureau's der liberale kranten aan gedacht wordt, het concentratie-program, en in het bijzonder het Algemeen Kiesrecht, te verwezenlijken. Het geeft eenigszins een denkbeeld van de levensvatbaarheid van een vrijzinnig-socialistisch kabinet. De heeren bemoeilijken de vorming van zulk een kabinet zooveel zij kunnen; en mocht het er eenmaal zijn, dan kan het alvast rekenen op bestrijding en bespottung van de groote liberale organen van Amsterdam en Rotterdam.

Dit is nog maar de buitenkant. Maar toch doet een stukje als dat van „Het Handelsblad” de vraag stellen: zijn wij door den stembusuitslag verplicht, onvoorwaardelijk aan de kabinetsformatie deel te nemen? Heeft de concentratie er recht op, onze mannen bij de kraag in het ministerie te slepen, hen daar neer te zetten, en te verklaren: nu wordt er verder geregeerd precies zoals wij het willen; gij hebt niets in te brengen zolang wij uitvoering geven aan uw en ons gemeenschappelijk herstemmings-program? Dat kan geen verstandig man meenen. Als de concentratie socialisten in het kabinet haalt, moet zij willen waartoe ook wij ten aanzien van concentratie-ministers bereid zijn: hun het regeeren mogelijk maken. Er moeten dus herhaaldelijk over en weer concessies worden gedaan. Hoe dat in het liberale kamp zal worden ontvangen, weten wij nu al voldoende. Maar hoe zal het gaan in den ministerraad zelf? Daar zit Troelstra, de hardnekkige strijder voor de belangen van meer dan 144.000 roode kiezers, en van de talloze niet-kiezers bovendien. Daar zit Tydeman, de hoop en troost der groote werkgevers, de redder in den nood voor het puikje van Nederland's konservatieven, dat hem uit angst voor Rome om den hals viel. Het eenige wat ontbreekt, om de tegenstelling nog feller te maken, is de demagogische godzaligheid, waarin Kuyper zijn kracht zoekt. Maar ook zoo is zij scherp genoeg, om oorzaak te zijn van tal van konflikten. Terecht schreef „De Nieuwe Crt.”: het maatschappelijk leven met zijn talrijke botsingen, met zijn klassenstrijd, met de regeeringsbemoeiing daarmede, staat niet stil. Moet Tydeman buigen, — wij weten nu al, welken kant de liberale pers dan zal uitgaan. Een zakenministerie alstublieft, wordt haar leus. En de heeren van de witte das in hun pastorieën zullen het zuchtend beamen. Moet Troelstra buigen — en ook dat zal onvermijdelijk voorkomen, dan veroorzaakt dat katterigheid onder de strijdende arbeiders. De eerste maal zullen wij zeggen: het Algemeen Kiesrecht is een offer waard, en de arbeiders zullen het brengen. Een tweede en een derde maal gaat het moeilijker. De demagogen der rechterzijde zullen niet rusten, elke concessie, van onzentwege gedaan, uit te buiten tegen onze ministers, tegen onze partij. Wij zullen ze, waar wij kunnen, verdedigen; wij zullen herhalen: het Algemeen Kiesrecht is een offer waard; maar „het ver-raad der socialistische ministers” zal weldra een vaste rubriek worden in klerikale arbeiderspers; en de heeren zijn er niet te goed voor,

konflikten uit te lokken als hun de stof een poosje mocht gaan ontbreken. De katterigheid in het kiesrechtleger zal toenemen. Zijn slagvaardigheid, zijn werfkracht zal eronder lijden.

De toestand wordt te pijnlijker, omdat de ministers moeilijk al hun oneenigheden op straat kunnen brengen. Het kabinet zou dan al te veel kanten van aanval bieden aan den steeds tot springen klaar staanden vijand. Zoo zal ook menige beschuldiging die ongerechtvaardigd is, toch als een wapen tegen onze propaganda dienst doen.

En kon men nu zeggen, dat wij binnen een zeer beperkten tijd met de grondwetsherziening klaar waren, dan liep het misschien zonder al te groote ongelukken af. De „N. Rott. Crt.” poogt dien waan te vestigen. Zij schimpt en hooft ons nu reeds om het uitstel van nog geen volle twee weken, veroorzaakt door de bijeenroeping van ons buitengewoon kongres. In die twee weken, meent zij, had het wetsontwerp voor de grondwetsherziening al bij den Raad van State kunnen zijn geweest. Maar de „N. Rott. Crt.”, die inderdaad de „Standaard” al te vurig bestudeerd heeft, en er Kuyper-fratsen op na gaat houden, is ongelukkig niet aangewezen als gouverneur van het nog ongeboren kabinet. De „Nieuwe Crt.” spreekt in dit verband van „de eerstvolgende jaren”. Zoo zal het ook zeker zijn. In één jaar tijds speelt naar menselijke berekening het kabinet zijn taak niet klaar. De toestand duurt jaren, al zijn het weinige, en met elken dag verliest het kabinet, tengevolge van den onnatuurlijken aard zijner samenstelling, naar beide zijden aanhangers.

Een element van groote beteekenis is in deze kwestie de huidige samenstelling der Eerste Kamer. In dit kollege heeft dr. Kuyper de leiding der oppositie, die er een meerderheid is. Zal hij een openlijken strijd aanbinden tegen de stembus-uitspraak? Wij zouden dien strijd niet vreezen; dan zou Kuyper de leuze moeten aanheffen: tegen de democratie de klerikale reaktie; en dien strijd durven wij altijd aan. Graag zelfs! Maar als hij den kleinen oorlog gaat voeren? Als hij obstruktie maakt op zijn manier, zooals hij deed bij de eerste Ongevallenwet? Als hij gebruik maakt van de innerlijke zwakheid van het kabinet, om nu eens een wetsontwerp te doen kelderen, dan eens een minister te doen duikelen, nooit met de uitgesproken bedoeling om een gevecht te aanvaarden over de heele linie, maar altijd met het uitgestreken gezicht van Harer Majesteits meest loyale oppositie?

De kans is werkelijk al te groot, dat de tegenstellingen in het kabinet zich zoo toespitsen dat er een krisis ontstaat, die Kamerontbinding na zich sleept. En als dan onze 144.000 niet met een aanzienlijk getal zijn toegenomen, dank zij onze frissch en frisch voortgezette aktie, dan kunnen wij aan het kabinet niet het verlies vergoeden dat de overloopers naar rechts het berokkenen, — en het Algemeen Kiesrecht is van de baan!

Een vrijzinnig-socialistisch kabinet is een kabinet met slechte levenskansen; innerlijk, en daardoor ook naar buiten, zwak. Zulk een kabinet brengt bij zijn geboorte zooveel kiemen van konflikten mee, dat het niet den geringsten waarborg van een vruchtbaar leven kan geven. Het biedt de schoonste kansen aan visschers in troebel water, en zal in menig op-

zicht in plaats van een stuwkracht, een belemmering voor onze kiesrechtaktie blijven. Daarom blijft ons advies: wij moeten dezen weg niet op.

Wij brengen onze argumenten voor de partij, maar wij brengen ze ook voor de burgerlijke democraten, wien het met het Algemeen Kiesrecht ernst is. Wij wijzen er met nadruk op, dat in ons betoog de kwestie in alle rust, zonder eenig vooropgezet dogma, zonder een zweem van enghartig partijbelang, is onderzocht. Ons eenig richtsnoer is de vraag: hoe krijgen wij op de zekerste en de snelste manier het Algemeen Kiesrecht. De konklusie kan geen andere zijn dan deze: als het wrijvingsoppervlak tusschen de twee groepen die in de nieuwe Kamer de meerderheid vormen, zoo klein mogelijk wordt gemaakt. Socialisme en vrijzinnigheid samen moeten het Algemeen Kiesrecht brengen. Zij zijn van huis uit, om met dr. Bos te spreken, elkanders felste tegenstanders. Dit op zichzelf brengt al moeilijkheden genoeg mee; de samenstelling der Eerste Kamer vermeerderd ze nog. Laat men niet noodeloos nog nieuwe scheppen. De „Nieuwe Courant” wil met alle geweld Troelstra binnen de deur hebben. Waarom? Om hem den mond te snoeren? Of om den ministerraad te maken tot een debatingklub? Neen, hij moet instaan voor het gedrag van zijn partijgenooten in de Kamer. Denkt men dan het Algemeen Kiesrecht te bereiken door aan de socialistische Kamerfraktie het zwijgen op te leggen? Is dat het middel tot vestiging van de democratie in Nederland? Het doet denken aan mr. Marchant, jaren geleden, te Utrecht. Hij liep weg uit onze kiesrechtbetooging, omdat wij, vrij vertaald, jhr. Van Karnebeek, die ergens lag te slapen, niet mochten wakker schrikken met onze revolutionaire liederen.

De „Nieuwe Crt.” beweert: als de concentratie Troelstra niet vast heeft als gijzelaar in den ministerraad, dan is onze fraktie niet te vertrouwen. Is onze partij zoo bekend om haar woordbreuk? En als de fraktie bestaat uit een troep wilde schapen, als de onbetrouwbaarheid harer leden voortkomt uit den last en de ruggespraak hunner kiezers, wordt die kudde dan mak doordat men haar den herder ontnemt?

Laat men ermee tevreden zijn, dat met het aanbod der ministerportefeuilles aan de konstitutioneele vormen is voldaan. En laat al wat demokraat is, elk die het onvervalscht Algemeen Kiesrecht wil, met ons samenwerken, om de voorwaarden te vinden, die aan een vrijzinnig kiesrechtministerie geven een mooie kans. Van weerszijden zal er dan wat moeten worden geplooid; onze partij zal daartoe zijn te vinden. Zij zal weten, dat een vrijzinnig kabinet een bourgeois-regeering is; maar zij zal ze om het kiesrecht de minst verwerpelijke achten die op het oogenblik in Nederland kan bestaan. Zij zal een openlijk akkoord met haar sluiten; de naleving ervan zal voor ieder zijn te kontroleeren. En wie het meest loyaal het akkoord houdt, zal zijn aanhang in het volk het sterkst zien toenemen.

In de gegeven omstandigheden is de door ons aangegeven weg het eenige middel om de kiesrechtbeweging te versterken tot een onweerstaanbare macht. Deugdelijke argumenten ertegen zijn totnogtoe niet geopperd. Indien de concentratie dezen weg weigert op te gaan,

zal zij hebben bewezen, met Algemeen Kiesrecht slechts te hebben geschermd, om kiezers tot zich te lokken die bij haar niet behooren.

Aanpakken! roept Vliegen. Juist, dat willen wij allen. Maar geen touw, dat versleten is tot op een paar vezels, en dat knapt, en ons op den grond doet rollen zoodra het kiesrecht-schip in de haven moet worden getrokken. Werp ons een flinken kabel toe, antwoorden wij den kabinetsformateur, en al komen wij niet op uw schuit, wij helpen u door de branding!

„Het Volk”, 19 Juli.

De tweede Partijkonferentie.

De Partijkonferentie van Zaterdag 19 Juli werd bijgewoond door 21 partijgenooten. Tegenwoordig waren het Partijbestuur, de Kamerfractie (waarvan één lid verhinderd was) en, behalve de voorzitter, drie leden der redactie van „Het Volk”. De konferentie duurde van half elf tot 6 en van 8 tot 11 uur.

Behandeld werd de vraag van dr. D. Bos, aan wien door de koningin de opdracht tot kabinetsformatie is gegeven, of de S. D. A. P. bereid zou zijn, mede te werken tot de vorming van een kabinet uit de geheele linkerzijde, door daarin zitting te nemen.

Uit de overgelegde korrespondentie tusschen dr. Bos en den voorzitter der soc.-dem. Kamerfractie bleek, dat de heer Bos voor de gewenschte samenwerking een regeeringsprogram had ontworpen, dat, resultaat van de gehouden verkiezingen, beschouwd moet worden als het werkprogram voor elke regeering, die op den grondslag van de uitspraak der kiezers het bewind aanvaardt.

Wat den aard der gevraagde samenwerking betreft, zoo bleek deze bedoeld te zijn voor den tijd der gezamenlijke regeering, tusschen de vrijzinnige partijen en de S. D. A. P. in de regeering, in de Kamer en in het land.

De nadere voorwaarden van die samenwerking (verdeeling der portefeuilles, houding ten opzichte van verschillende vraagstukken, begrotingen en gebeurlijkheden, onderlinge verhouding in en buiten de Kamer) zouden eerst ter sprake komen, nadat de S. D. A. P. zich principieel tot samenwerking in een linkse regeering ter uitvoering van het overgelegde program had bereid verklaard.

Weigering zou tengevolge hebben, dat de heer Bos de hem gegeven opdracht tot kabinetsformatie niet zou kunnen aanvaarden.

De vraag, of die weigering ook zou medebrengen, dat de vrijzinnige concentratie alsdan van het vormen eener regeering ter uitvoering van het overgelegde program zou afzien, kon niet worden beantwoord, daar zij in de vrijzinnige concentratie geen punt van bespreking had uitgemaakt, aangezien deze met dr. Bos instemt wat de door hem beproefde wijze van oplossing betreft.

De gevoelens omtrent dit voorstel waren verdeeld. Onder hen, die geneigd waren tot aanneming, was ééne strooming, die deze aanneming afhankelijk stelde van de vervulling van nader te stellen voorwaarden omtrent de vrijheid van beweging van soc.-dem. ministers in het te vormen kabinet, terwijl een tweede

strooming de noodige bewegingsvrijheid een van zelf sprekend iets en daarom het stellen van nadere voorwaarden overbodig achtte.

Onder hen, die het voorstel wilden weigeren, was ééne strooming, die deze weigering hiermede motiveerde, dat de aanneming van het voorstel door de vrijzinnigen niet was gesteld als onmisbare voorwaarde voor de uitvoering van hun program, zooals dit door dr. Bos was geformuleerd. De andere strooming echter verklaarde zich ook in dat geval tegen de aanneming en wel op de gronden, hierna te ontwikkelen.

Wat de reden voor deze verschillende opvatting betreft, zoo bestond er in één opzicht eenstemmigheid in de vergadering. Allen toch verklaarden, zij het niet op geheel dezelfde gronden, aan de vorming van een vrijzinnig ministerie, dat bereid was, met vooraf omschreven steun der soc.-dem. fractie het overgelegde program uit te voeren, de voorkeur te geven boven een ministerie uit de geheele linkerzijde, als de heer Bos wil. Over de vraag evenwel, of bij afwijzing van diens voorstel de kans op een dergelijk ministerie bestond, liepen de meeningen uiteen. Achtte een deel der vergadering het, met het oog op de houding der vrijzinnigen bij de verkiezingen en de herstemmingen ondenkbaar, dat zij zich van de uitvoering van dat program zouden afmaken, zoodra hun die door toegezegden steun der Partij werd mogelijk gemaakt — daartegenover uitte men de vrees, dat onze weigering door de vrij-liberalen zou worden misbruikt als een voorwendsel, om het algemeen kiesrecht niet in te voeren. Tegenover de vrees, die eenerzijds werd geuit, dat door onze weigering het ouderdomspensioen in gevaar kon worden gebracht, werd anderzijds betoogd, dat dit in elk geval is buitengesloten, omdat het pensioen volgens art. 369 der wet-Talma in elk geval op 3 Dec. in werking treedt en de meerderheid van de 55 in de Kamer toch in geen geval een initiatief-voorstel der soc.-dem. fractie om dat pensioen uit te breiden in den geest van het amendement-Borgesius, zou kunnen afwijzen, zonder daarmede in flagranten strijd te komen met de afgelegde beloften.

Vanwege de minderheid werd verder de vrees uitgesproken, dat er in het geheel geen vrijzinnig kabinet tot stand zou komen en dat daarmede de uitvoering van het concentratie-program twijfelachtig zou worden, of dat het wegens de gebleken onmogelijkheid om de vrijzinnige en soc.-dem. groepen in ééne regeering te combineren, de rechterzijde spoedig zou gelukken, weer aan de regeering te komen en dat daarvan de verantwoordelijkheid zou worden gelegd op onze Partij. Hier-tegenover wees de meerderheid erop, dat zeer zeker onze Partij een zekere verantwoordelijkheid voor de uitvoering van ons herstemmings-program op zich heeft geladen, eene verantwoordelijkheid die zij aanvaardt door zich ten opzichte van een te vormen concentratieregeering te willen verbinden tot steun, zelfs voor militaire begrotingen, op de voorwaarden en in den vorm als dit door de nieuwe Kamerfractie met algemeene stemmen besloten en aan de koningin en den kabinetsformateur is medege-deeld. Hiernaast staat echter de verantwoordelijkheid der vrijzinnigen zelve voor hun

eigen optreden, hun eigen program en de door hen afgelegde beloften. Hun strijd had ten doel de ontneming der regeermacht aan de rechterzijde; zij hebben dus te zorgen, dat de rechterzijde niet weer aan het roer komt, iets wat trouwens met het oog op hare minderheid, thans onmogelijk is en wat, als het gebeurde, als gevolg van de weigering der vrijzinnigen tot aanvaarding eener op de soc.-dem. mede steunende regeering en van een daaruit voortvloeiende Kamer-ontbinding, de vrijzinnigen, die thans de kans hebben met onze hulp hun kracht van regeeren en hervormen te toonen, voor goed zou blameeren als een richting, die niet wil regeeren op de eenig mogelijke wijze en die daardoor tot regeeren onder de bestaande omstandigheden onbekwaam is.

Het levensbelang der vrijzinnige partijen zelve, zoo meende men dus, zou hen verplichten, den door ons geboden steun te aanvaarden; deden zij dit niet, zoo zouden zij, en niet wij, de verantwoordelijkheid dragen voor de daaruit voortvloeiende gevolgen. En eenmaal een vrijzinnige regeering daar zijnde, was het — hierover bestond eenstemmigheid — ondenkbaar, dat deze iets anders zou kunnen doen dan hun program, zooals het door dr. Bos ons is voorgelegd, uitvoeren. Om deze reden meende de meerderheid, dat weigering van het voorstel van dr. Bos in elk geval zou leiden tot de vorming eener regeering, die hetzelfde program zou uitvoeren, doch met meer kans van slagen dan bij vorming eener gemengd vrijzinnig-socialistische regeering.

Omtrent deze vraag bestond tusschen meerderheid en minderheid een verschil van meening, dat vrijwel de discussie beheerschte. De minderheid vreesde, op grond van de boven geschetste gevaren, dat door de weigering der portefeuilles het geheele herstemmingsprogram op 't spel zou worden gezet, en zag in de aanneming van het voorstel-Bos, zelf te doen waartoe de verkiezingen ons de macht gegeven hebben, de eenige zekere weg om kiesrecht en pensioen te verkrijgen; de meerderheid achtte de kans tot verwezenlijking van dat program grooter bij verwerping van dat voorstel. Zij toch weet den verdachten ijver van rechtsche en konservatief-liberale zijde om onze Partij, die slechts 18 procent der kiezers achter zich heeft, in de regeering op te nemen, niet aan hun zucht om het algemeen kiesrecht zoo spoedig mogelijk in te voeren; maar aan hunne overtuiging, dat daarvoor de minste kans bestaat onder een innerlijk verdeeld ministerie, dat elk oogenblik gevaar loopt, uiteen te vallen en dat aan zijne tegenstanders de meeste punten van aanval biedt. Zulk een ministerie zou dat zijn, wat dr. Bos thans bezig is te vormen: een vrijzinnig ministerie, een dus dat homogene is in zich zelf, biedt voor uiteenvallen en verzwakking minder kans.

Nevens deze redenen, aan het belang van algemeen kiesrecht en staatspensioen ontleend, namen bij de bespreking de gevolgen voor het karakter, de eenheid en de ontwikkeling der partij een breede plaats in. De minderheid was van oordeel, dat de Partij zonder gevaar voor hare eenheid en innerlijke kracht op het voorstel in kon gaan, vooral wijl het slechts een medewerking in een ministerie betreft voor een te voren precies afgebakende taak (de verwezenlijking onzer herstemmingseischen), terwijl daarentegen het vertrouwen dat duizenden in

de partij hebben gesteld, als sterkste en meest vertrouwdbaar element in den strijd voor algemeen kiesrecht en staatspensioen door de weigering diep zou worden geschokt, welke teleurstelling de positie der partij in hooge mate zou schaden. De meerderheid echter kon zich niet voorstellen, dat dezelfde argumenten thans door de vrijzinnigen voor de noodzakelijkheid van soc.-dem. ministers aangevoerd, eenmaal door ons aanvaard, ook niet een volgende maal zouden gelden, om onze Partij aan de liberalen te binden en haar in hare vrijheid van kritiek te belemmeren. Na de grondwetsherziening komt, voor de kieswet, het algemeen vrouwenkiesrecht aan de orde, voor de democratie van nog ingrijpender belang dan het algemeen kiesrecht voor mannen. Daarna kunnen bijv. de vrijzinnigen den tienurendag van ons overnemen, en ons verplichten, dien als deel der regeering in te voeren. Kon dit alles geschieden, zonder onzen strijd tegen het kapitalisme en ons wezen als socialistische partij te schaden, dan zou men dit kunnen toelijken; maar het tegendeel is het geval. Het voorstel van dr. Bos beoogt, volkomen consequent, schorsing van strijd niet slechts in de Kamer, maar ook daarbuiten. Een tijdelijke wapenstilstand, onverbiddelijk noodig ter verovering van een wapen, om straks dien strijd scherper te kunnen voeren, zou kunnen worden aanvaard. Maar nu het voorstel, daarvoor niet eens bevorderlijk, tengevolge moet hebben een periode van wapenstilstand, die vrijwel op staking van strijd gelijkt, zou aanneming ervan de Partij leiden in een nieuwe koers, haar maken tot het deel eener anti-klerikale combinatie, de anti-these bevestigen, haar strijddarakter, hare werfkracht onder de arbeiders, haar revolutionaire élan, daarmede op den duur óók haar hervormingskracht bederven, het beste deel der arbeiders van zich vreemden, desorganisatie en scheuring teweegbrengen en dus ingaan tegen het eigenlijk wezen en doel onzer beweging.

De minderheid wees op het verschil in wezen van een grondwetsherzieningskabinet en elk ander, en achtte daardoor het uitzonderingsgeval aanwezig om een bijzondere houding aan te nemen. Zij achtte de vrees voor een voortzetting van de samenwerking na totstandkoming der grondwetsherziening hersenschimmig en meende dat de Nederlandsche arbeidersbeweging voldoende socialistisch geschoold is om niet ten prooi te vallen aan verarring en misverstand, als maar voldoende vaststaat, dat de bedoeling van deze samenwerking geen andere is en niet verder strekt dan algemeen kiesrecht en staatspensioen tot stand te brengen. Van wat daarbuiten ligt kan wel een of ander worden binnengehaald, maar dat wordt niet op den voorgrond gesteld.

Zij was niet van oordeel dat de voorgestelde tijdelijke samenwerking, in regeering en parlement, in het land verstrekkende gevolgen kon hebben, wijl o. a. op het gebied van gemeenten provinciale verkiezingen de zaken blijven staan als vroeger, en hoogstens bij een enkele tusschentijdsche Kamerverkiezing tijdens den duur van het vrijz.-soc. ministerie een samenwerking bij de stembus er uit zou voortvloeien.

Ten slotte werd de vraag in stemming gebracht, of het voorstel, zooals het door dr. Bos was gedaan, moest worden aangenomen.

men. Hiervóór verklaarden zich 8, hiertegen 13 stemmen, zoodat het voorstel wordt afgewezen.

Geen buitengewoon kongres.

Hierna kwam de vraag of, met het oog op den aard van de genomen beslissing, een buitengewoon kongres wel noodig was. Het P.B. had dit buitengewoon kongres, waartoe in de vorige conferentie in principe was besloten, onmiddellijk na het inkomen van het aanbod van dr. Bos, uitgeschreven, ten einde de partij in de gelegenheid te stellen, zich er op voor te bereiden. De geheele vergadering was het eens om na hare thans genomen gessing, het buitengewoon kongres niet te houden. De minderheid gaf toe dat de zaak waarom het ging, eene was van een aard en een gewicht dat niet anders dan bij groote meerderheid er toe kon worden besloten, dat zij na de beslissing van deze vergadering, uitgesloten achtte, terwijl de meerderheid geen reden meer had een buitengewoon kongres te wenschen.

Daarom werd met algemeene stemmen besloten de uitschrijving van een buitengewoon kongres terug te nemen.

„Het Volk”, 21 Juli.

HET „WEEKBLAD” OVER DE TWEDE PARTIJCONFERENTIE.

„De conferentie van het Partijbestuur met de Kamerfractie en de redactie van „Het Volk”, heeft de verantwoordelijkheid op zich genomen, het reeds aangekondigde buitengewone kongres niet te doen doorgaan. De conferentie kwam — na ernstige en veelzijdige, ook langdurige bespreking — met vrij belangrijke meerderheid tot het besluit: het aanbod van ministerportefeuilles moet niet worden aangenomen. Het „uitzonderingsgeval” dat tot zulk aannemen zou kunnen nopen, is niet aanwezig. Er is geen duidelijk aangewezen dwingend belang van het proletariaat, dat de tijdelijke toetreding van sociaaldemocraten tot een burgerlijk ministerie vereischt: dus geeft de sociaal-democratie de zelfstandige strijdpositie die zij tegenover elke burgerlijke regeering inneemt, ook niet voor korten duur prijs.

Na dit meerderheidsbesluit was de conferentie eenstemmig, dat dan ook het buitengewone kongres achterwege mócht blijven, en, wijl het niet noodig was, beter achterwege bleef.

Er was voor dit laatste besluit, naar onze meening, eenstemmigheid noodig. Indien de voorstanders van het aanvaarden van ministerportefeuilles, een buitengewoon kongres hadden verlangd, had het moeten worden gehouden. Ook indien, zooals het geval zou zijn geweest, voor dit kongres een gemotiveerd voorstel was gekomen om de deelneming in de regeering af te wijzen. De minderheid echter verlangde het buitengewoon kongres niet. Zij nam, zeer terecht, het standpunt in, dat reeds uit de verhouding der meeningen in de conferentie, voor de partij noodzakelijkheid voortspoot, de deelneming in de regeering af te wijzen. Zoo was er ook voor de meerderheid geen aanleiding voor het buitengewone kongres.

Die uitspraak werd voor minderheid en meerderheid bepaald door het karakter van onze partij, het revolutionaire strijdkarakter, dat

weigering van deelneming in eenige burgerlijke regeering als het normale bepaalt. Ook voor de minderheid mocht, blijkens hare motiveering, de aanvaarding van het tijdelijke mederegeeren het klassekarakter der partij niet schaden. Het verschil tusschen meerderheid en minderheid lag in de waardeering van de gevolgen, die het mederegeeren moest hebben op het karakter der partij.

Wij zeggen niet, dat deze principieele overweging — het blijkt overigens uit het relaas der conferentie — de eenige was die meerderheid en minderheid bezig hield, en de scheidingslijn tusschen hen trok. Er was bij de beantwoording van de concrete vraag, of ministerportefeuilles in een grondwetsherzieningsministerie moesten worden aanvaard of geweigerd — de meest onderscheidene overweging ontleend aan de waardeering van de politieke situatie van den dag. Er was, zonder twijfel, belangrijk verschil in de verwachting ten opzichte van de gevolgen die onze weigering zou hebben voor de politiek van den dag. Er was ook belangrijk verschil ten opzichte van de vraag, of vertraging in de verkrijging van algemeen kiesrecht — het geval gesteld, dat de vrijzinnige concentratie zal wegeeren zonder onze deelneming in de regeering het concentratieprogram uit te voeren, en het even onwaarschijnlijk geval dat zelfs dan het algemeen kiesrecht volgens onze herstemmingscischen toch niet zou worden voorgesteld — verzwakkend of versterkend zou werken op den strijd van het klassebewuste proletariaat. Er was in het bijzonder ten opzichte van deze vraag, al het diepgaande verschil dat voortspuit uit de beide richtingen in onze partij, het verschil dat zich immers in hoogste instantie uitsprekt in de waardeering voor den klasstrijd van de hervormingen die in het kapitalisme voor de arbeidersklasse zijn te verkrijgen. Ook in de waardeering van de wijze waarop zulke hervormingen in den grootsten omvang worden verkregen. Doch er was boven deze verschillen, de eenheid die sociaaldemocraten der beide inzichten verbindt en die hen in staat stelt met elkander den strijd van het proletariaat krachtig te maken.

Het was in de conferentie geen eenheid, die tegenstellingen in de discussie voorkwam. Er zullen allicht na de conferentie in de partij nog verschillen blijken ten opzichte der genomen besluiten. Doch de beteekenis der conferentie mag aldus worden samengevat: Hier was aan de orde een vraag, bij uitnemendheid geschikt om de beide richtingen in de partij tegenover elkander te stellen. Er bleek dat de vraag kon worden behandeld en beslist zóó dat bij meerderheid en minderheid de zekerheid bleef, dat de eenheid in onze partij ook bij gewichtige beslissingen niet in gevaar wordt gebracht.

Wij bedoelen niet, dat de scheidingslijn in de conferentie precies werd getrokken langs de gangbare indeeling van reformisten en maxisten. Doch wij bedoelen, dat in de conferentie de saamhorigheid in die mate overheerschte, de saamhorigheid die voortspruit uit het strijden in hetzelfde gelid, dat daarin voor de vereischte mate van eenheid tusschen de verschillende richtingen de waarborg is gegeven.”

„Het Weekblad”, 22 Juli.

Onze weigering.

„De lucht is thans weer zuiver. De toestand, dien de verkiezingen hadden geschapen, ligt weer klaar voor ieders oog. De vrijzinnigen, die uit den plicht om de regeering te aanvaarden, en passant het profijt poogden te slaan van een ontmande sociaaldemokratie, zien door onze weigering hun spel bedorven, en worden opnieuw voor de konsekwentie van hun verkiezingsstrijd gezet. Vooral voor de vrije liberalen is dit een teleurstelling. Zij, die tegen het Algemeen Kiesrecht verzet hebben gepleegd haast tot den dood toe, zij, die voor het staatspensioen van huis uit zoo koud zijn als een steen, zij, die Kamerzetels wonnen, maar beginselen prijs gaven, zij hebben het felst geëischt, dat de S. D. A. P. de concessies niet in ontvangst zou nemen als vrij man, maar als knecht, met de aan knechten passende dankbaarheid.”

„Verleden Zaterdag hebben wij betoogd, dat het samenzitten van vrijzinnigen en socialisten in één ministerie, zoolang de socialisten niet hun stempel aan het kabinet gaven, voor het Algemeen Kiesrecht een gevaar is. Wij willen thans nog met een paar voorbeelden duidelijk maken, wat het socialisme ervan had te verwachten.

Er breekt een staking uit. Men zal toch niet verwachten, dat de arbeiders, als er socialisten in het ministerie zitten, alle zelfstandige pogingen tot lotsverbetering opgeven. Daarvoor weten de arbeiders te goed, „hoe beperkt het kunnen van den staatsman is”. Neen, de arbeiders zullen, nu zij hebben gevoeld, welk een macht zij in den politieken strijd kunnen ontwikkelen, op industrieel gebied niet in eens zich gaan gedragen als lamelndigen. Maar zij zullen verwachten — en als onze deelneming in de regeering tot iets dient, terecht! — dat thans niet de staatsmacht als het ware automatisch bij een maatschappelijk konflikt optreedt tot verdediging der werkgevers-, tot bestrijding van hun belangen. Zij zullen op zijn minst onzijdigheid van politie en leger verwachten. Welk een kreet van felle, diepgevoelde verontwaardiging zou er opgaan in het heele land, als een socialistische minister bleef zitten in een kabinet, dat de onderkruiperij beschermde en bevorderde met alle middelen die tot zijn dienst staan. Dat maréchaussee, infanterie, huzaren, oorlogschepen afzond op de stakers. En toch zouden onze ministers het moeten dulden, — tenzij zij een crisis wilden veroorzaken die de grondwetsherziening, het Algemeen Kiesrecht in gevaar bracht.

Zouden wij van onze beste mannen veronderstellen, dat zij tot die laagheid zouden zijn te vinden? De vrijzinnigen verwachtten, eischten het van ons. Zij eischten het, en bij de begroting, als de socialistische Kamerleden bitter klaagden over de stakingsjustitie, zou onze minister het moeten vertellen, dat de rechterlijke macht is de belichaming der wereldsche rechtvaardigheid, dat er recht wordt gesproken zonder aanzien des persoons; dat men, alvorens een vonnis te kritiseeren, de bijzonderheden der zaak moet kennen in alle onderdeelen; Troelstra, minister van „klassejustitie”, — de „N. Rott. Crt.” smulde reeds bij het vooruitzicht.

Maar neen, zegt de „Nieuwe Crt.”, de socia-

listische Kamerleden mogen het de regeering niet moeilijk maken. Daarvoor zitten juist de roode ministers als pand in het kabinet. Kan men zich voorstellen, dat onze Kamerfractie haar recht op kritiek op de kapitalistische maatschappij, op den kapitalistischen Staat zou prijs geven? Dat zij bij zulke botsingen en vonnissen het zwijgen er maar toe deed, ter wille van de partijgenooten in het kabinet? Kan men zich voorstellen, dat dan deze zelfde mannen, als de Kamer vakantie had genomen, met frisschen moed weer het land rond gingen om aan de arbeiders de socialistische waarheid te leeren? Dat zij het karakter van het kapitalisme schetsten in zijn volle beteekenis van uitbouter en onderdrukker, en de arbeiders oproepen tot organisatie en onverzoenlijken strijd?

Met het indienen van verstrekkende amendementen en wetsvoorstellen, vertelt „De Fakkel”, zou het uit moeten zijn. Zou de partij haar Kamerleden, die zich zoo door het kapitalisme lieten knechten, nog langer beschouwen als haar voorvechters en vertrouwensmannen?

De partij, — de vrijzinnigen zouden ze willen maken tot den vierden bondgenoot in de concentratie. Van principeeelen strijd tegen de vrijzinnigen zou zij moeten afzien, zoolang een vrijzinnig-socialistisch kabinet regeerde, en door de wijze waarop thans de stukken werden opgezet, zou zulk een kabinet niet maar een korte poos, maar lange, lange jaren, of een feit, of het doel zijn van elken verkiezingsstrijd.

Een volkomen verandering in karakter en in strijdwijze, van de heele partij en al haar onderdeelen, dat is het, wat de vrijzinnigen beoogden. Zij hadden het, in één woord, gemunt op het socialisme in de sociaaldemokratie.”

„Het Volk”, 22 Juli.

ONZE WEIGERING TOEGELICHT.

De tweede fase.

(*) Hoewel zelf behoorende tot de meest besliste tegenstanders van het voorstel van den kabinetsformateur, achten wij het thans niet den tijd, om aan het debat over de juistheid van dat standpunt deel te nemen. Daartoe is het, nu het voorstel reeds is afgeslagen, in zekeren zin te laat. Maar in ander opzicht is het nog te vroeg. De groote vraag toch, voor zeer velen in dezen de beslissende vraag, was: indien wij het voorstel-Bos verwerpen, wat komt er dan? Wie het verslag der Partij-konferentie leest, bemerkt, dat de tegenstanders van dat voorstel zeiden: dan is, in plaats van het zwakkere, innerlijk verdeelde ministerie dat Bos wil, een sterker, homogeen ministerie te verwachten, dat hetzelfde program zal moeten uitvoeren, dat wij minstens zoo goed kunnen steunen als een gemengd soc.-dem.-vrijzinnig kiesrechtministerie en dat aan de rechterzijde minder punten van aanval biedt.

Oók om een andere reden komt het ons eisch van goed beleid voor, dat de Partij in dit stadium vóór alles een afwachthende houding aanneemt. Het woord is thans aan de vrijzinnigen. Zij hebben nu al lang ge-

noeg op ons gegeven; ons deurwaardersexploiten beteekend, aan wier inhoud wij moesten voldoen, op straffe van als misleiders des volks, als schuldig aan gemis aan ernst voor het Algemeen Kiesrecht enz. strafbaar te worden gesteld. Als daar straks de wijze, waarop de vrijzinnige pers de mooie aanbiedingen van dr. Bos heeft ingeluid, met hare dreigementen begeleid, met haar spot toegelicht, eens nader wordt bekeken, zal men zich afvragen, of dat de wijze is, waarop men bondgenootschappen voorbereidt.

Welnu, wij mogen dan dapper of laf, ernstig of lichtzinnig, verantwoordelijk of onverantwoordelijk zijn — op die manier, als de heeren het eerst hebben gewild, gaat het nu eenmaal niet. Zóó doen wij het niet — daar mag men over schimpen of juichen, dat is nu eenmaal een feit, voortvloeiend uit dat andere simpele feit: dat in een land, waarvan pas 82 procent der kiezers zich uitsprak vóór het burgerlijk karakter van den Staat, de eerste eisch, aan elk tot regeren bekwaam kabinet te stellen, deze is, dat het omtrent het beleid, uit dat burgerlijk karakter voortvloeiende, homogeen zij. Een socialistisch-vrijzinnig kabinet zou aan dien eisch alleen voldoen, als er soc.-dem. ministers te vinden waren, in staat en genegen, dat burgerlijk karakter te aanvaarden. Dat hier zulke sociaaldemokraten niet zijn, blijkt voldoende uit het verslag der konferentie, waarin de felste voorstanders van aanvaarding der portefeuilles de meening uitspreken, dat de drie soc.-dem. ministers daarin geheel vrij zouden zijn, in algemeene zaken van regeeringsbeleid zich van het geheele kabinet zouden kunnen isoleeren. Een illusie, waarvan de onvervalbaarheid reeds bij onderhandelingen over de nader te stellen voorwaarden van samenwerking zou zijn gebleken.

Wat de vrijzinnigen het eerst en het liefst wilden, dat kan dus niet. Daarmede is de eerste fase afgesloten en de tweede aangebroken."

(„Het Volk,” 24 Juli.)

DE TWEDE FASE.

(*) Het zou, als de heeren vrijzinnigen, zooals hun plicht is, nu eens onze opvatting van de beste wijze om tot samenwerking te komen, onder de ogen wilden zien, misschien ook voor hunne pers overweging verdienen, zich te herinneren, dat we niet meer in de verkiezingen zitten, maar ons hebben in te richten op een vorm van samenwerking, die den besten waarborg biedt om dat resultaat op te leveren, dat uit de verkiezingen voortvloeit. Ten opzichte van dat resultaat is de eerste fase niet zonder vrucht geweest. Zij leverde dit op: 1e dat het program, ons door dr. Bos voorgelegd, door ons is aanvaard als grondslag voor de onmisbare samenwerking; 2e. dat wij zeer konkrete voorstellen omtrent den vorm en de wijze van samenwerking, met omschrijving van den aard van door ons te verleenen steun aan een vrijzinnig ministerie hebben gedaan.

In menig vrijzinnig orgaan zien wij reeds

uiting gegeven aan het besef, dat thans door de vrijzinnigen allereerst moet worden onderzocht, of op den grondslag van dit voorloopig resultaat de oplossing der crisis is te vinden. Dit verwondert ons niet; reeds vóór 17 Juni heeft men stemmen in die richting kunnen vernemen, getuige artikelen van dr. Colenbrander in „De Gids”, van Elout in „Het Handelsblad” enz.

Dat men liever een paar van onze eerste aanvoorders in zijn ministerie had opgesloten, op de wijze als de „Nieuwe Crt.” dat zoo drastisch heeft geschetst, is te begrijpen. Maar men is toch wel zoo verstandig geweest, daarvan voor de uitvoering van zijn eigen program geen onmisbare voorwaarde te maken. Had men dat willen doen, dan had men ons dien eisch moeten stellen vóór 25 Juni, tegelijk met de antwoorden op onze herstemmingsvragen, in plaats van deze, zooals geschied is, onvoorwaardelijk in bevestigenden zin te beantwoorden. Dit klemt te meer, omdat onzerzijds steeds, van den aanvang der verkiezingen tot het eind, is verklaard, dat wij niet de verplichting tot zitting nemen in een vrijzinnig kabinet aanvaardden. Men wist dit; desondanks accepteerde men onze eischen omtrent de urgentie en de uitwerking der verschillende punten van het concentratie-program. Niet slechts staatkundig, maar ook juridisch, ook moreel, is dus de door ons gewenschte oplossing de vóór de hand liggende.

Men heeft nu en dan kunnen vernemen van vrijzinnige zijde, dat het voor de liberalen onmogelijk zou zijn, een regeering te vormen, die steunen moet op een soc.-dem. groep in de Kamer. Zulk een groep zou wél eischen stellen, maar geene verantwoordelijkheid aanvaarden.

Dit laatste slaat in geen geval op de situatie van thans, daar de soc.-dem. groep toont, ook harerzijds een deel van hare vrijheid en van hare eischen prijs te willen geven in ruil voor het kiesrecht dat zij van eene vrijzinnige regeering verwacht.

Overigens is het niet te ontkennen, dat het voor een minderheid niet aangenaam is, een regeering te moeten vormen, steunende op een andere, kleinere, minderheid. Maar als die minderheid zooveel belang heeft bij het onbemerd werken dier regeering, als de onze in dit geval heeft; als zij zich de consequenties daarvan bewust blijft, door het aanbieden van steun — wat blijft er dan anders over, dan te trachten, zich in den bestaanden toestand te schikken?

Wat willen de vrijzinnigen anders? Zij zijn een minderheid en zij blijven het. Eén van beiden: óf zij moeten de antithesepolitiek daadwerkelijk uit de wereld helpen, waardoor zij de S. D. A. P. den grooten dienst zouden bewijzen van de barrière weg te nemen, die de christelijke arbeiders nog van haar scheidt — óf zij moeten, bij handhaving der antithese, zich met een sterke soc.-dem. minderheid weten te verstaan op de wijze, die door deze geweld en dus mogelijk is, daarbij die minderheid ten slotte alleen bindend door het belang, dat zij haar geven bij steun hunner regeering.

Voor het eerste schijnen de gegevens niet, voor het tweede zijn zij wel aanwezig. Laten de vrijzinnigen, in plaats van zich verder op te winden over onze verdorvenheid, hunne keuze

doen! Een keuze, waarbij zij dan nog gebonden zijn door hun gansche optreden, hun program, hun beloften en verklaringen. Een keuze, die geen keuze kan zijn, daar zij direkt voortvloeit uit de verkiezingen zelve, die deze crisis teweegbrachten.

Voor ons staat, wij erkennen het, bij die keuze algemeen kiesrecht en staatspensioen op het spel, zij het ook, dat wij deze zaken, bij nalatigheid of onwil der eventueel te vormen regeering, door middel van het parlementair initiatief zelf aan de orde zullen weten te stellen. Maar voor de liberalen staat vrij wat meer op het spel. Voor hen is het de vraag, of zij, indien zij weigeren te regeeren op de wijze, die hun door de politieke situatie nu eenmaal mogelijk wordt gemaakt, wel ooit kunnen regeeren. Als deze vraag door hen zelf feitelijk ontkenmend wordt beantwoord — als zij hun onmacht, om te regeeren, zóó duidelijk demonstreeren, dat zij alleen willen regeeren in gemeenschap met ons — dan is ^{is} over hunne concentratie het doodvonnis uitgesproken.

Het komt er voor de concentratie juist op aan, te toonen, door de daad, dat zij, wijl zij beter dan de rechterzijde de politieke eischen van onzen tijd verstaat en weet te voldoen, beter dan deze in staat is, het arbeidersprogram uit te voeren binnen de grenzen van de burgerlijke politiek en de sociaal-demokratie juist daardoor te brengen tot den noodigen steun bij de uitvoering harer regeertaak tegenover hare tegenstanders. Dit is niet bijzonder heroisch of verheven, maar het is het nuchtere proza der politieke werkelijkheid. Van ontmanning eener Partij, die pas zoo glorieus groeide als de onze, kan daarbij geen sprake zijn. Dat is het besliste antwoord, aan dr. Bos gegeven. Men geve alle illusies, hierop gebouwd, gerust op. Men klage ons hierover gerust aan, in woord en schrift, met spot en schimp. Men gebruike het, om ons onder een deel der kiezers afbreuk te doen. Men oogste ook hierbij de onuitblijfbare teleurstelling...

Maar men doe, inmiddels, wat deze tweede fase van de vrijzinnigen eischt en hale dan met ons de vrucht binnen, die overrijp is en ten slotte óók voor de vrijzinnigen te meer propaganda zal maken, naarmate zij bij het oogsten daarvan zich te dapperder hebben gewerd."

„Het Volk", 25 Juli.

Briefwisseling inzake de Kabinetss-krisis.

's-Gravenhage, 12 Juli 1913.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,
Hasserode (Harz).

Geachte Kollega,

Door Hare Majesteit de Koningin is mij de opdracht gegeven een nieuw Ministerie samen te stellen, „gevormd uit de geheele linkerzijde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal", derhalve uit vrijzinnigen en sociaal-demokraten.

Alvorens deze opdracht, welke ik in beraad heb gehouden, te kunnen aanvaarden, wensch ik mij er van te verzekeren, of de partijen,

welke de linkerzijde vormen, bereid zijn samen te werken ten einde de samenstelling van een dergelijk Ministerie mogelijk te maken.

Het is met dit doel, dat ik mij wend tot U, als voorzitter van de Sociaal-Demokratische Kamerfractie, onder mededeeling van enkele denkbeelden over de grondslagen, waarop deze samenwerking zou kunnen tot stand komen.

Het nieuwe Ministerie heeft een beperkte taak te vervullen, bestaande in het tot stand brengen van die hervormingen, welke de Vrijzinnige Concentratie en de Sociaal-Demokratische Arbeiderspartij thans in de allereerste plaats wenschen en dat, voor zoover daarover bij de laatste algemeene verkiezingen eenstemmigheid is gebleken.

Deze hervormingen zijn:

1. Grondwetsherziening tot invoering van het algemeen kiesrecht voor mannen, zonder dat daarmee gepaard gaat wijziging in de rechten van de Eerste Kamer.

Wegneming van de belemmering, welke in de Grondwet tegen de invoering van vrouwenkiesrecht is gelegen, onder opneming van bepalingen, waardoor wordt voorkomen, dat bij de regeling van het vrouwenkiesrecht rechtstreeks of middellijk eischen van maatschappelijke welstand worden gesteld.

Wegneming van de beletselen tegen de verkiezbaarheid van de vrouw.

2. Uitbreiding van art. 369 der Invaliditeitswet in den zin van het amendement-Borgesius-Drucker-Tydeman, als voorbereiding der verwezenlijking van dat deel van het concentratie-manifest, dat op de ouderdomsvoorziening betrekking heeft.

3. Met het oog op dezen maatregel zal aanvulling der geldmiddelen hoofdzakelijk door vervanging van de vermogens- en bedrijfsbelastingen door een Rijksinkomstenbelasting noodig zijn. Van tariefsherziening werde afgezien, het bestaande ontwerp ingetrokken.

Bij de wijziging van de Grondwet zal tevens de invoering van een stelsel van evenredige vertegenwoordiging moeten worden mogelijk gemaakt en zooveel doenlijk worden bevorderd.

In het voorgaande is, naar het mij voorkomt, datgene opgenomen waarvan het bekend is, dat daarover waarschijnlijk eenstemmigheid is te verkrijgen. Het zal als de kern van het Regeeringsprogram kunnen worden beschouwd, behoudens hetgeen nader door onderling overleg daarop mocht worden gebracht. Dit program behoort echter in ieder geval niet meer op te nemen dan strikt noodzakelijk is, wijl partijen, die in beginsel tegenover elkaar staan en elkaar onderling bestrijden, slechts zóó lang haar onderlingen strijd kunnen staken als voor het bereiken van een gemeenschappelijk begerlijk geacht doel noodig is.

Wat betreft de samenstelling van een Ministerie deel ik U mede, dat bij mij geen bezwaar bestaat, dat drie sociaal-demokraten voor een ministerieele portefeuille worden voorgedragen.

Daar het hier betreft de samenstelling van een Kabinet uit twee politieke organisaties, zult gij, evenals ik, het op prijs stellen, dat de hoofdpunten van de samenwerking schriftelijk worden vastgelegd. Aangenaam zou het

mij daarom zijn schriftelijk uwe opvatting te vernemen ten aanzien van de mogelijkheid om op deze grondslagen, waarvan natuurlijk door U ook aanvullingen of wijzigingen kunnen worden voorgesteld, tot de vorming van een Ministerie uit de geheele linkerzijde te geraken.

Eerst daarna zullen, naar mijne meening, verschillende andere vragen met vrucht kunnen worden overwogen. Daarvoor zal een mondelinge bespreking de inleiding moeten vormen. Over tijd en plaats treed ik dan gaarne met U in overleg.

In het bijzonder vestig ik reeds dadelijk Uwe aandacht onder meer op de volgende punten:

De houding van het Ministerie ten aanzien van reeds aangenomen wetten; voorts die ten aanzien van het onderwijsvraagstuk, daaronder begrepen de verbetering van de opleiding en salarieering der onderwijzers.

De houding door de verschillende partijen aan te nemen ten aanzien van de begrootingen, meer in het bijzonder die van Oorlog en Marine en van de onderdeelen der Indische begrooting, welke op de defensie betrekking hebben.

De houding van de partijen onderling in het land bij verkiezingen gedurende het tijdperk der samenwerking, zoowel als die van de samenwerkende groepen onderling en tegenover het Ministerie bij onderscheidene onderwerpen van dagelijksch beleid.

Terwijl ik overtuigd ben, dat de Vrijzinnige Concentratie zich met het door mij in dit schrijven ingenomen standpunt vereenigt, kan ik niet nalaten met klem bij U aan te dringen op samenwerking bij de vorming van het nieuwe Ministerie. De zoo lang verbeide en door de partijen der linkerzijde thans eenstemmig voorgestane hervormingen, waaraan ons land behoefte heeft, zijn ten slotte door gemeenschappelijke aktie bij de verkiezingen onder ons bereik gebracht. Daad van wijs beleid is het, thans deze hervormingen tot stand te brengen in zoo kort mogelijken tijd.

Bij de vorming van een Ministerie uit de geheele linkerzijde is dat mogelijk.

Het zal mij aangenaam zijn als de medewerking van U en Uwe staatkundige vrienden voor dit doel te verkrijgen is en daardoor de aanvaarding van de opdracht mogelijk wordt.

Gaarne zie ik Uw antwoord zoo spoedig mogelijk tegemoet.

Hoogachtend,
Uw dw.
(Get.) D. BOS.

Hasseroode, 14 Juli 1913.

Den Heer dr. D. BOS,
Den Haag.

Geachte Kollega.

Naar aanleiding van Uw heden ontvangen schrijven van 12 dezer, heb ik den sekretaris onzer Partij verzocht, tegen a.s. Zaterdag een Konferentie van het Partijbestuur en de Kamerfraktie bijeen te roepen, om Uw schrijven te behandelen. Bovendien zal op 27 Juli een buitengewoon Kongres onzer Partij haar standpunt te dien opzichte bepalen.

Zullen intusschen deze Konferentie en dat Kongres met volledige kennis van zaken de vraag kunnen beoordeelen, waarop Gij ant-

woord verlangt, zoo dient allereerst het hoofdpunt te worden opgehelderd, waaromtrent Uw schrijven geen nadere toelichting bevat.

Ik neem dus de vrijheid U omtrent dit en een enkel ander punt alsnog eenige nadere opheldering te verzoeken, zoowel tot betere vorming van mijn eigen meening in dezen, als om die met Uw schrijven van 12 dezer aan de Konferentie over te leggen. Dat schrijven gaf mij aanleiding mijn terugreis te vervroegen; ik ben dus 16 Juli 's avonds weer te mijnent en hoop daar Uw antwoord te mogen ontvangen. Dit zal mijn waarschijnlijk wel aanleiding geven, ter nadere adstruktie der zaak U vóór Zaterdag nog om een mondeling onderhoud te verzoeken.

De vraag, waarvan ik in Uw schrijven de noodige toelichting mis, betreft de opdracht tot het vormen van een gemengd vrijzinnig-socialistisch kabinet zelf. U plaatsende op formeelen grondslag, zoudt Gij U met verwijzing naar de Koninklijke opdracht van nader ingaan op die vraag ontslagen kunnen rekenen.

Van onze Partij kan evenwel niet worden verwacht, tot de gewenschte samenwerking in de regeering met burgerlijke partijen, zoo geheel in strijd met haar karakter, haar verleden en de tot heden tusschen die partijen en ons bestaande verhouding over te gaan, zonder overtuigd te worden van de noodzakelijkheid daarvan ter bereiking van het doel, ter volvoering van de taak, door U met mijn volkomen instemming op blz. 2 en 3 van Uw schrijven uiteengezet.

Het daar ontwikkelde program is werkelijk te beschouwen als de zakelijke grondslag voor elk ministerie, dat thans wil regeeren, zooals die door den afloop zelf der verkiezingen is gelegd. Gij hadt echter, naar het mij voorkomt, moeten aantoonen, dat — en waarom — dit program alleen kan worden uitgevoerd door een „ministerie van de geheele linkerzijde”. Van ons te eischen een tijdelijke samenwerking in de regeering, in de Kamer en „in het land”, als Uw schrijven voorstelt, zonder voor dit abnormale feit de absolute noodzakelijkheid aan te geven, komt mij voor een groote leemte in Uw voorstel te zijn, die alsnog moet worden aangevuld, zal ernstige overweging van dat voorstel mogelijk zijn.

Hoezeer dit noodig is, zal U blijken als ik reeds bij voorbaat eenige bedenkingen noem, die het denkbeeld der beoogde samenwerking bij mij opwekt.

Ik begin met de bedenkingen, ontleend aan de principieele stelling onzer Partij. Ze zijn te vinden in de artikelen, door mijn partijgenoot Van der Goes in de laatste nummers van het „Weekblad” bij „Het Volk” aan deze kwestie gewijd. Ze hebben niet slechts theoretische, maar zeer praktische beteekenis. Onze staat heeft een burgerlijk karakter, dat door de afgelopen verkiezingen niet gewijzigd, integendeel door 82 procent der kiezers erkend en aanvaard is. Dit brengt mede, dat de groote belangen en opvattingen der bezittende burgerklasse hun stempel drukken op het geheele beleid der Regeering in zaken van binnen- en buitenland, terwijl onze Partij zich in de groote vraagstukken laat leiden door de belangen en inzichten der oplevende arbeidersklasse. Binnenslands uit zich dit ook in de

verhouding der Regeering tot de Kroon en wat daarmee samenhangt, terwijl onze Partij het Koningschap als tijdelijk verschijnsel der burgerlijke heerschappij aanvaardende, zooals en zoolang zij die heerschappij moet aanvaarden en dus niet de verantwoordelijkheid voor den bestaandn vorm van regeering draagt, zich haar republikeinsch karakter meer bewust moet worden, naarmate zij met grooter verantwoordelijkheid voor de regeering wordt belast. Reeds de aanstaande onafhankelijkheidsfeesten zullen aanleiding geven tot een optreden en tot uitingen vanwege de Regeering, die soc.-dem. Ministers niet voor hunne rekening zullen kunnen nemen, tot konflikten kunnen leiden en — hier valt ons partij-belang samen met dat der te vormen Regeering — de rechterzijde wapenen tegen die Regeering aan de hand zullen doen, die deze zullen bemoeilijken in haar taak, te meer, waar hare aanvallers daarbij 82 procent der kiezers aan hunne zijde hebben.

Geen kontrakt van wapenstilstand, tusschen de vrijzinnigen en ons voor een paar jaren gesloten, zal het uitbreken van werkstakingen kunnen verhinderen. De groote werkstakingen en uitsluitingen in ons land loopen veelal tusschen liberale reeders en fabrikanten eenerzijds en socialistische werklieden anderzijds. Over het optreden der burgerlijke regeeringen te dien opzichte brak steeds tusschen hen en ons in de Kamer strijd uit. Men denke aan 1903; aan verschillende bootwerkers- en zeeliedenstakingen; aan de „Tweentsche methode”, die een soc.-dem. Minister van Arbeid allicht aanleiding tot daadwerkelijk ingrijpen zou geven; aan de door mij ingediende postenmotie; aan onze protesten tegen het optreden van het burgerlijk en militair gezag bij de Dordtsche stokers- en machinistenstaking onder een liberaal, bij de Amsterdamsche zeeliedenstaking onder een kerkelijk kabint. Hier is een steeds dreigende oorzaak van konflikten binnen een gemengd burgerlijk-socialistisch kabinet, een reden waarom onze Partij de verantwoordelijkheid voor zulk een kabinet alleen kan aanvaarden, als zij daarin de leiding en de meerderheid zou hebben. Een punt van aanval tevens voor de parlementaire oppositie, dat deze ter verzwakking van dat Kabinet niet ongebruikt zou laten.

Ik wijs verder op het militarisme, dat permanent punt van geschil tusschen de soc.-dem. fractie en de burgerlijke partijen, een punt, in dezen tijd van toenemend imperialisme en militarisme steeds sterker naar voren tredend. Een soc.-dem. Kamerfraktie kan — en de onze verklaarde zich daartoe onder zekere voorwaarden bereid — den strijd hierover met een vrijzinnige regeering zoolang opschorten, als noodig is om die regeering de invoering van het algemeen kiesrecht mogelijk te maken, aan die regeering verder de verantwoordelijkheid latend voor haar doen en laten in dezen. Soc.-dem. Ministers echter vormen een deel dier regeering, kunnen zich moeilijk aan de verantwoordelijkheid voor haar beleid, ook in dezen, onttrekken en zijn dus verplicht, binnen de Regeering het militaire vraagstuk van hun standpunt te behandelen, hetwelk moeilijk kan geschieden, zonder de eenheid en kracht der Regeering te schaden.

In één woord — ik noemde slechts enkele vóór de hand liggende zaken —: juist wanneer

zij in een burgerlijke regeering zitting hebben, komt de tegenstelling tusschen de sociaal-demokraten en het burgerlijke regeerstelsel in allerlei voorziene en onvoorziene gevallen zoo scherp mogelijk tot uiting, tot schade niet slechts van hunne partij, maar ook van hunne positie aan de regeeringstafel tegenover 82 van de 100 Kamerleden, tot schade bovenal van het prestige en de aktionsfähigkeit der regeering, waarvan zij deel uitmaken.

Wat is nu, tegenover deze groote bezwaren, die niet slechts onze Partij, maar de gansche te vormen Regeering treffen, het motief, door U voor het te vormen ministerie der geheele linkerzijde aangevoerd? Dat de hervormingen, door U genoemd, „ten slotte door gemeenschappelijke aktie bij de verkiezingen onder ons bereik zijn gebracht” en dat het „daad van wijs beleid is, thans deze hervormingen tot stand te brengen in zoo kort mogelijke tijd”. Dit laatste wordt natuurlijk door ons allen beaamd; maar ik vrees juist, dat het gebrek aan homogeniteit over de meest gewone zaken, dat voortspruit uit de maatschappelijke tegenstelling tusschen U en ons, de totstandkoming dier hervormingen juist onder een soc.-dem.-vrijzinnig ministerie het meest in gevaar zou brengen. En wat de verkiezingen betreft, zoo kan van een „gemeenschappelijke aktie” der vrijzinnigen en socialistes daarbij, moeilijk worden gesproken. Beide partijen traden geheel zelfstandig en tegen elkander op. Voor zoover er ten slotte iets gemeenschappelijks was, had dit niet op de aktie, maar op het te verwezenlijken program betrekking. De vrijzinnigen hebben tot 17 Juni over de gansche linie het standpunt ingenomen: geene regeering te vormen, die steunen moet op de socialistes. Wij achten dit, bij den te verwachten groei onzer Kamerfraktie, een utopie en verklaarden ons reeds tijdens de verkiezingen onze verantwoordelijkheid jegens een eventueel vrijzinnig concentratie-kabinet in dien zin bewust te zijn, dat wij het ter bereiking der gewenschte hervormingen ook bij militaire begrotingen, zoo noodig tegen de rechterzijde zouden steunen. Bij de herstemmingen hebben wij elkander gesteund tegen de rechterzijde en overigens den strijd tegen elkander voortgezet. Als voorwaarden voor onzen steun golden de antwoorden der vrijzinnige herstemmingskandidaten, in het door U medegedeelde program behoorlijk gehonoreerd, en gegeven, zonder dat vooraf vanwege de Vrijzinnige Concentratie aan onze Partij eenige eisch is gesteld van „samenwerking in de regeering”, om dat program te kunnen uitvoeren.

Nu zou het kunnen zijn, dat ook zonder dien eisch vooraf te stellen die samenwerking achteraf toch bleek te zijn onmisbare voorwaarde voor de uitwerking van dat program. Maar blijkens het bovenstaande komt mij eerder het tegendeel voor waar te zijn. Een burgerlijk kabinet dat dit program eerlijk wil uitvoeren, staat daarbij het sterkst, als het is samengesteld uit vrijzinnigen, aangevuld met een paar ministers uit de rechterzijde. Het sterkst niet slechts in de Tweede, maar vooral ook in de Eerste Kamer. Nu eenmaal de groei der sociaaldemokratie bij handhaving der antithese-politiek aan deze Partij in de Kamer een machtspositie

geeft, minstens dubbel zoo sterk als haar betekenis is in het volk, is die politiek voor het burgerlijk karakter van onzen staat onhoudbaar en met de realiteit in strijd gebleken en dus veroordeeld, ook in hare gevolgen. Daarom heb ik de Koningin als eerste poging tot oplossing der crisis de vorming van een gemengd burgerlijk kabinet, op de basis en ter uitvoering van Uw program aangeraden. Mislukte dit — wat bij de door de verkiezingen verscherpte verhouding tusschen Concentratie en Koalitie en het gebrek aan groote, vooruitziende staatslieden in ons land viel te vreezen, dan kwam een kabinetsformatie aan de beurt, die de vrijzinnigen zou roepen aan de regeering, ter uitvoering van hun program, dat zij nu eenmaal m. i. onder geen voorwaarde onuitgevoerd kunnen laten, evenmin als de soc.-dem. Kamerfractie zich zou kunnen onttrekken aan den plicht, om haar de uitvoering parlementair mogelijk te maken. Ik deelde H. M. de termen mede, waaronder die steun, ook voor de militaire begrotingen, zou worden verleend, volgens met algemeene stemmen genomen besluit der Partij-konferentie van ons Partijbestuur en onze nieuwe Kamerfractie. Een zoodanige regeering zouden conflicten in het ministerie, uit het verschillend standpunt van Uwe en onze partijen noodwendig voortvloeiend, bespaard blijven. Onze Kamerfractie en Partij en de arbeiders zouden aan haar, als zuiver burgerlijke regeering, geene eischen stellen, die zij aan een gemengd socialistische regeering wél zouden stellen. Zij zou der rechterzijde veel minder punten van aanval bieden dan eene combinatie van vrijzinnigen en sociaal-demokraten. En van de soc.-dem. fractie zou zij minstens denzelfden steun ontvangen, dien een gemengde regeering van haar zou verkrijgen.

Eerst wanneer deze wijze van oplossing der crisis, hetzij om mij thans nog onbekende zakelijke redenen, hetzij wegens eventueelen door mij te betreuren feitelijken om wil der vrijzinnigen om zonder soc. dem. Ministers te regeeren, onmogelijk bleek — of indien de vrijzinnigen, om voor mij even duistere, althans aan het belang der zaak vreemde redenen, zouden weigeren, hun eigen verkiezingsprogram uit te voeren zonder het optreden van soc. dem. Ministers als conditio sine qua non voor de uitvoering van het door U medegedeelde program — slechts in dat ondenkbare geval zou de vorming van dat meest zwakke, minst homogene, meest aanvechtbare, aan de meeste toevallen blootgestelde, door zijn eigen samestelling het meest bemoeilijkt kabinet m. i. aan de orde kunnen komen.

Dat voor u en uwe vrienden deze gevaarlijkste oplossing de eerst gewenschte blijkt te zijn, vereischt dus de noodige opheldering, vooral tegenover onze Partij, die alleen door termen van onvermijdelijke noodzakelijkheid ter bereiking der genoemde hervormingen zou kunnen worden bewogen, de in dezen voor haar beslissende vraag: of in ons land in de politieke situatie van het oogenblik dat uitzonderingsgeval bestaat, dat haar volgens de resolutie van het Parijsche Kongres van 1900 den plicht zou opleggen, tijdelijk in een burgerlijk ministerie plaats te nemen — bevestigend te beantwoorden. Met name zou ik dus ook gaarne van u wilen vernemen, of er sprake is van een beslissing der vrijzinnige partijen in den geest van het laatstbedoelde geval van conditio sine qua non.

Aangenaam zou het mij verder zijn van u te mogen vernemen, welke portefeuilles gij voorloopig geschikt hadt geoordeeld, eventueel aan een soc.-dem. minister te worden toevertrouwd en of door u daaraan ook bepaalde voorwaarden van algemeen beleid worden verbonden.

Ik neem aan, dat het schriftelijk relaas van het advies, door mij aan de koningin uitgebracht, in uwe handen is gesteld en neem de vrijheid daaraan verder te verwijzen.

Hoogachtend,
Uw dw. dn.,
(get.) TROELSTRA.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,
Scheveningen.

's Gravenhage, 16 Juli 1913.

Geachte Collega,

Uw schrijven van den 14 Juli kwam heden in mijn bezit. Aan het eind van dat schrijven verwijst gij naar het schriftelijk relaas van het advies, door U aan de Koningin uitgebracht, en waarvan gij aanneemt, dat het in mijne handen is gesteld. Dit is niet het geval, zoodat het mij aangenaam zou zijn alsnog de beschouwingen te vernemen, waaraan gij blijkens Uw schrijven verder weuscht te verwijzen.

Voor een eventuele mondelinge konferentie zou Vrijdagnamiddag een uur zijn overeen te komen.

Hoogachtend,
Uw dw.
(Get.) D. BOS.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,
Scheveningen.

's Gravenhage, 17 Juli 1913.

Geachte Kollega,

Tot mijn leedwezen heb ik U telefonisch niet meer kunnen spreken en was ik ook niet meer in de gelegenheid het antwoord op Uw brief gereed te maken.

In elk geval zult gij dit vóór Zaterdagmorgen in Uw bezit hebben. Ik denk wel niet, dat een mondelinge bespreking nog noodig zal zijn. Mocht gij mij evenwel nog Zaterdagmorgen willen spreken, dan ben ik tot Uwe beschikking.

Hoogachtend,
Uw dw.
(Get.) D. BOS.

Scheveningen, 17 Juli 1913.

Geachte Collega,

Hiernevens ontvangt ge op Uw verzoek een afschrift van die gedeelten van mijn advies aan de koningin, waarnaar ik U in mijn vorig schrijven bedoelde te verwijzen.

Morgen (Vrijdag)namiddag ben ik beschikbaar voor het mondeling onderhoud, door U in Uw eerste schrijven verlangd en door mij in het mijne eveneens noodig geacht.

Misschien wilt ge mij wel even opbellen (Sch. 984) om tijd en plaats nader vast te stellen.

Afwachtend en hoogachtend
Uw dw.
(Get.) TROELSTRA.

Uittreksel uit het advies aan de Koningin:

„Dat (vrijzinnig concentratie-ministerie) zou, na eventueele weigering van rechtsche leden om tot nieuwe burgerlijke samenwerking te komen, niet anders dan een politiek ministerie kunnen zijn...

Het zou zonder den steun der soc.-dem. fractie niet kunnen regeeren en kon uit den aard der zaak daarop rekenen, zoolang het zijn eigen concentratie-program bleef uitvoeren in den geest der herstemmingsverklaringen, het Partijbestuur der S. D. A. P. gedaan. Ik verklaarde mij gemachtigd namens de geheele soc.-dem. fractie mede te deelen, dat door haar steun wordt toegezegd aan de militaire begrotingen van een dergelijk kabinet, waar deze noodig mocht blijken, op deze eenige voorwaarde, dat het eindcijfer dier begrotingen dat der thans loopende niet overschrijdt en dit wel voor den tijd, bij betrachting der urgentie van het kiesrecht- en het pensioenvraagstuk door dat kabinet, noodig blijkend. Dit wordt aldus verstaan, dat het ontwerp tot uitbreiding van art. 369 der wet-Talma en dat tot herziening van hoofdstuk III der Grondwet worden ingediend in het voorjaar van 1914; dat het eerste vóór het zomerreces van 1914 en het laatste vóór dat van 1915 in de Tweede Kamer wordt afgehandeld en dat de Eerste Kamer, indien zij tegen deze vervulling van hetgeen de uitslag der verkiezingen van de wetgeving eischt, door verwerping dier voorstellen reageert, wordt ontbonden.

Ik verklaarde een dergelijke reactie van dat lichaam niet te vreezen, mits zij bij voorbaat wete, dat de handschoen, daardoor aan de Regeering toegeworpen, zal worden opgeraapt. De agitatie, daardoor tegen dit instituut gewekt, zou voor zijn bestaan zeer gevaarlijk kunnen zijn en de Prov. Staten zouden genoeg te rade gaan met de stemming onder hunne kiezers, om na ontbinding der Eerste Kamer om de genoemde reden de noodige wijziging in hare samenstelling te kunnen verwachten. De arbeidersklasse zou voor het overgrootste deel in dezen aan de zijde der Regeering staan en dat te meer, naarmate deze krachtiger voor de uitvoering van deze populaire punten op de bres stond...

„Intusschen zou, indien (omtrent de intrede van soc.-dem. in een gemengd linksch kabinet) op grond der samenstelling van de linksche meerderheid een konkreet serieus voorstel aan onze Partij mocht worden gedaan en de aanneming daarvan als conditio sine qua non voor de invoering van algemeen kiesrecht mocht worden gesteld, dat voorstel ernstig in overweging moeten worden genomen. Als serieus echter kan onzerzijds alleen dan zulk een voorstel worden beschouwd, als het een aantal soc.-dem. portefeuilles inhoudt, overeenkomend met ons aandeel stemmen aan de linkerzijde, dus drie, waaronder die portefeuille, waarvan het beheer de zeggenschap geeft over de uitwerking der kiesrechtkwestie, dus die van Binnenlandsche Zaken.”

's Gravenhage, 18 Juli 1913.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,

Scheveningen.

Geachte Kollega.

Hierbij zend ik u het toegezegd antwoord op uw schrijven van 14 dezer.

Naar aanleiding van ons gesprek van hedenmiddag deel ik u mede, dat naar het mij voorkomt bij eventueele publikatie de stukken onveranderd zouden moeten blijven, ook het slot van uw schrijven van 14 Juli. Mijn briefje, waarin op dat slot werd gedoeld, zou dan ook kunnen worden medegedeeld.

Hierbij gaat ook terug het stuk, dat gij bij mij hebt laten liggen.

Hoogachtend,

Uw dw.

(Get.) D. BOS.

Den Haag, 18 Juli 1913.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,

Scheveningen.

Geachte Kollega.

Het is mij aangenaam u voor zoover noodig de ophelderingen bedoeld in uw schrijven van 14 Juli te kunnen geven. In hoeverre gij daarvan gebruik wilt maken bij de raadpleging uwer politieke vrienden, laat ik aan u over. Evenwel doe ik u opmerken, dat gedeeltelijke openbaarmaking van de gewisselde stukken niet toelaatbaar is, maar publikatie eventueel voor het geheel dient te geschieden.

Het doet mij genoegen uit Uw schrijven te zien, dat het door mij ontwikkelde program Uwe volkomen instemming heeft. Meer nog, dat het is „te beschouwen als de zakelijke grondslag voor elk ministerie, dat thans wil regeeren, zooals die door den afloop zelf der verkiezingen is gelegd”.

Over de opdracht zelve, die mij verstrekt is, kan ik niet verder in discussie treden dan voor zoover het betreft mijn eigen verantwoordelijkheid om ze te willen aanvaarden, indien de politieke organisaties, die hier in aanmerking komen, de bereidwilligheid tot samenwerking bestaat.

De reden waarom ik bereid ben de vorming van een ministerie uit de geheele linkerzijde op mij te nemen, is, dat de bedoelde oplossing van de crisis mij de eenige schijnt te zijn, die in parlementairen zin beantwoordt aan den uitslag van de verkiezingen; niet minder ook aan de eischen van het oogenblik.

Wanneer ik niet innig overtuigd was, dat deze samenwerking noodig is om de hervormingen tot stand te brengen, zooals gij en ik die noodzakelijk achten, zou ik waarlijk niet er aan gedacht hebben de pogingen te wagen, welke ik thans met alle kracht beproef.

Niet alleen voor uwe partij maar evenzeer voor de onze zal het tijdperk van samenwerking een zijn van groote moeilijkheden en ernstige bezwaren. Slechts het bereiken van een hooger doel kan deze ter zijde doen stellen. 's Lands belang vordert in dit stadium van beide partijen persoonlijke opofferingen.

Wat de door mij aangegeven oplossingen betreft, daarover het volgende:

Wanneer het door mij ontwikkelde program, zooals wij beiden meenen, door den afloop der verkiezingen als de zakelijke grondslag voor elk ministerie is te beschouwen, dan ligt het vóór de hand, dat voor de samenstelling van een dergelijk ministerie niet de samenwerking van groepen uit de rechter- en linkerzijde is te ver-

krijgen. Wel kunnen zonder twijfel vele kiezers, die bij vorige gelegenheden rechts hebben gestemd en die thans op links hun keuze hebben uitgebracht, geacht worden met dit program in te stemmen. Immers, zij hebben medegewerkt tot de samenstelling van de tegenwoordige meerderheid. Degenen evenwel, die in de rechterzijde zijn gekozen, hebben zich daartegen verklaard. Hoe is het nu aan te nemen, dat groepen, die tot dusver eene Regeering hebben gesteund, welke op het punt van het kiesrecht en van de rechten der Eerste Kamer een gansch andere meening is toegedaan dan wij, bereid zullen worden gevonden een Ministerie tezamen met hunne tegenstanders te vormen, teneinde het door deze laatsten gewenscht program, dat zij fel bestreden hebben, uit te voeren?

Maar bovendien is toch het kiesrechtvraagstuk niet het eenige geweest, waarom het bij deze verkiezingen is gegaan. Zoowel de ouderdomsvoorziening op de wijze, als in het concentratie-manifest omschreven, als de financieele voorziening daarvoor noodig, was onderwerp van bitteren strijd tusschen rechter- en linkerzijde. Hoe is het denkbaar, dat groepen van de rechterzijde bereid zouden zijn, b.v. met de Vrijzinnige Concentratie een Ministerie te vormen, dat zou moeten ingaan tegen door die groepen aangenomen wetsbepaling en een financieele voorziening zou moeten voorstellen, lijnrecht ingaande tegen die welke bij de verkiezingen door hen is verdedigd? Men kan vooruitziend staatsman wezen, zelfs groot, zonder een ander antwoord op deze vragen te kunnen vinden dan hetgeen ook in tal van organen van de rechterzijde is te vinden, namelijk dat van een dergelijke samenwerking thans niets kan komen. Of ze in een verdere toekomst mogelijk zal zijn, moet worden afgewacht.

Het is bekend, dat onzerzijds meermalen op betere partijgroeperingen is aangedrongen en tegen de antithese-politiek van de rechterzijde is aangevoerd, dat zij de vrijere groeperingen met het oog op groote vragen, welke zich in het staatkundig leven van een zeker tijdperk voordoen, tegenhoudt. Men vergete niet, dat niet alleen de antithese op godsdienstig gebied, maar ook die op maatschappelijk terrein daarvoor een beletsel kan worden. Dit zou reeds nu het geval zijn, wanneer thans deze laatste antithese een tijdelijk samengaan voor een bepaald doel, zooals thans ten gevolge van den uitslag der verkiezingen is aangewezen, in den weg zou staan.

Juist deze korte samenwerking van twee elkander bestrijdende groepen zou voor de toekomst van groote betekenis kunnen worden met het oog op meer dergelijke groeperingen voor de samenwerking tot een bepaald doel, zooals die later onder de werking van een stelsel van evenredige vertegenwoordiging meermalen zouden kunnen voorkomen en aan ons geheele politiek leven tot groot voordeel zouden zijn.

Ten aanzien van de tweede oplossing, door U aangegeven, de aanvaarding van de Regeering door de Concentratie alleen, onder belofte van steun van de zijde der Sociaal-Democratische Arbeiderspartij, merk ik het volgende op:

Deze oplossing heeft in de Vrijzinnige Concentratie geen punt van bespreking uitgemaakt, aangezien zij met mij instemt in mijn boven aangegeven oordeel over de in de opdracht vervatte oplossing.

Verder zij opgemerkt:

Al moge de strijd tusschen onze partijen in sommige distrikten zelfs tot het laatste zijn volgehouden, het is niet te ontkenen en is door de goorwaarden, welke de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij voor den steun bij de herstemmingen gesteld heeft, ten duidelijkste aan het licht gekomen, dat ten slotte de verkiezingsaktie van beide zijden op hetzelfde doel was gericht. Dit samengaan voor een gemeenschappelijk doel bij de stembus schept voor beide partijen dezelfde verantwoordelijkheid na de behaalde overwinning.

Juist Uw schrijven, waarin zoovele punten zijn aangeroerd van dagelijksch beleid met het oog op tal van gebeurlijkheden in het land en in de Kamer, versterkt mij in mijne overtuiging, dat een toestand onhoudbaar is, waarbij een minderheid onder kontrôle van een harer felste staatkundige tegenstanders, en van dezen afhankelijk, een regeerings-program moet uitvoeren, dat zij beiden wenschen.

Ook blijkt daaruit wel de onmogelijkheid om de voorwaarden voor het verleenen van steun zoodanig te omschrijven, dat men niet ieder oogenblik zou blootstaan aan botsingen. Slechts het aanvaarden van de medeverantwoordelijkheid in de regeering kan dat voorkomen.

Het is U bekend, dat door mij en anderen tijdens den verkiezingsstrijd hetzelfde standpunt reeds in het openbaar is ontwikkeld.

Wat verder betreft de in Uw schrijven breedvoerig ontwikkelde bezwaren, welke zich bij de samenwerking eventueel zouden voordoen, ik ga daarop thans niet in. Ze zullen onderwerp zijn van nader overleg, zoodra ik de principieele bereidverklaring tot samenwerking van U heb ontvangen. Ook dan eerst is het de tijd, nader te overleggen hetgeen in die verschillende aangelegenheden moet worden overeengekomen, terwijl ook dan eerst door mij is te overwegen, hoe een voordracht voor een goed Ministerie is samen te stellen en welke portefeuilles aan verschillende personen kunnen worden toevertrouwd.

Bij deze taak, waarvan de verantwoordelijkheid op mij rust, zal ik natuurlijk gaarne van uwe gewaardeerde adviezen kennis nemen. Op dit oogenblik is dit evenwel zonder belang voor de principieele kwestie waarom het gaat.

De toestand is, kort samengevat, deze, dat de vrijzinnige concentratie bereid is voor een bepaalden tijd en voor de uitvoering van een bepaald aangewezen program op de aangegeven wijze samen te werken met de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. Dat zij gedurende dat tijdperk de moeilijkheden, welke voor haar evenzeer oprijzen als voor die partij, wil trachten op te lossen in dien zin, dat alles wordt vermeden, wat hinderlijk kan zijn aan de onverwijde uitvoering van het program.

Thans wordt nog van u en uwe politieke vrienden het antwoord ingewacht, of ook uwerzijds daartoe de bereidwilligheid bestaat.

Hoogachtend,

Uw dw.,

(get.) D. BOS.

Telegram, 19 Juli 1913.

Mr. TROELSTRA, konferentie
Koöperatie Dageraad,
Amsterdam.

Gisteravond laat vernam ik dat gij na ontvangst van mijn schrijven alleen nog nader bericht verwacht omtrent aan te bieden portefeuilles. Ik leid

hieruit af, dat schriftelijke resumtfe van ons gesprek ook U overbodig voorkomt als zijnde vervat in de schriftelijke stukken. Wat portefeuilles betreft moet ik verwijzen naar standpunt in mijne brieven ingenomen. Het aantal drie is reeds genoegzame waarborg voor den ernst der aanbieding.

BOS.

Scheveningen, 21 Juli 1913.

Geachte Kollega,

In verband met de besprekingen in onze Zaterdag gehouden Partijkonferentie, heb ik de eer U mede te deelen, dat vanwege de S.D.A.P. geene medewerking tot de vorming van een kabinet uit de geheele linkerzijde is te verwachten.

Onder verwijzing naar mijn schrijven van 14 dezer en naar het heden verschijnend communiqué van het verhandelde in bovenbedoelde konferentie, vestig ik er de aandacht op, dat de S.D.A.P. zich van hare verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het uit de verkiezingen voortvloeiend regeeringsprogram beter meent te kwijten door de toestand-koming van een vrijzinnig ministerie, met daaraan te verleen steun onzerzijds, te bevorderen, dan door mede te werken tot de vorming van een zóó weinig homogeen, aan allerlei inwendige konflikten blootgesteld en door haar eigen samenstelling bemoeilijkt kabinet mede te werken, als bij aanneming van Uw voorstel zou zijn tot stand gekomen.

Achten wij onze verantwoordelijkheid in dezen het best gedekt, door aan de vrijzinnige concentratie voor de uitvoering van het door U, blijkbaar na overleg met haar opgestelde werkprogram de medewerking en steun onzer Kamerfractie aan te bieden onder de aan U medegedeelde voorwaarden — de overweging, dat ook de vrijzinnigen zich aan hunne verantwoordelijkheid voor het door hen ontworpen en verdedigde program niet zullen kunnen onttrekken, deed ons ten slotte het slechtere middel voor het door U en ons beoogde doel verwerpen, om de aanwending van het betere middel mogelijk te maken.

Het zal mij, in het belang der zaak zeer aangenaam zijn indien door U, nu de door U eerstwenschenlijk geoordeelde wijze van oplossing der parlementaire crisis onmogelijk blijkt, aan Uwe politieke vrienden onze korrespondentie wordt medegedeeld. Zij zullen daaruit ons loyaal bedoeld aanbod van medewerking tot een andere oplossing leeren kennen, dat de verwezenlijking beoogt van het program der meerderheid van 55, door een vorm van samenwerking, die meer rekening houdt met de onderlinge verschillen tusschen Uwe en onze partijen en juist daardoor minder aanleiding biedt voor teleurstellingen en konflikten, als steeds uit kunstmatige en tegennatuurlijke kombinaties plegen voort te vloeien.

De vrijzinnige meerderheid der linkerzijde heeft gemeend voor de oplossing van de crisis het eerst de soc.-dem. minderheid te moeten plaatsen voor de beslissing over een voorstel, dat deze in 't belang der zaak zelve heeft moeten afwijzen. Thans zal die meerderheid, die volgens Uwe mededeeling over de door ons beter geachte wijze van oplossing nog niet definitief heeft beslist, zich over het door ons aan de Koningin gedane en aan U overgelegde aanbod kunnen uitspreken, daar de minderheid in onze Konferentie zich bij de beslissing der meerderheid heeft neergelegd en

daardoor de uitspraak van een buitengewoon Kongres overbodig is geworden.

Hoogachtend,

Uw dw. dn.

(Get.) TROELSTRA.

's-Gravenhage, 24 Juli 1913.

Den Hoogedelgestrengen Heer
Mr. P. J. TROELSTRA,

Lid van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal,

te Scheveningen.

Geachte Kollega.

Tot mijn groot leedwezen blijkt mij uit Uw schrijven van 21 Juli, dat gij en Uwe politieke vrienden niet wenschen mede te werken tot de samenstelling van een Ministerie uit de geheele linkerzijde. Sedert nam ik kennis van hetgeen het dagblad „Het Volk” als verslag van de door u geraadpleegde konferentie bevat. Dit is, naar ik meen, het door u bedoelde communiqué, hetwelk dus door U als juist wordt erkend.

Door deze weigering is het mij uitteraard onmogelijk geworden de mij verstrekte opdracht te aanvaarden, welke ik ten zeerste in het belang heb geacht van de verwezenlijking der hervormingen, welke de meerderheid van ons volk verbeidt. In dezen zin berichte ik reeds aan Hare Majesteit de Koningin. Hiermede is mijne taak afgelopen.

Aan Uw verzoek om aan mijn politieke vrienden mededeeling te doen van onze korrespondentie, zal ik voldoen. Blijkens Uw schrijven verstaat gij daaronder ook het stuk, waarin voorkomen de voorwaarden, waarop gij meendet steun te kunnen verleen aan een concentratie-kabinet. In het bovenbedoelde communiqué, Uwerzijds gegeven, komt zooveel uit deze korrespondentie voor, dat volledige openbaarmaking daarvan kwalijk kan uitblijven, wil men niet bij het publiek geheel verkeerde gevolgtrekkingen, natuurlijk door U niet bedoeld, doen ontstaan.

Mocht gij nog eenige wenschen omtrent deze publikatie hebben, dan zou ik gaarne uiterlijk Zaterdag daarvan bericht hebben.

Hoogachtend,

Uw dwn. dn.

(Get.) D. BOS.

Vergadering Concentratie-Comité op 30 Juli.

In „Het Volk” van 31 Juli verscheen het volgende bericht omtrent het verloop der vergadering van vrijzinnige Kamerleden, waarin besloten werd van de vorming van een concentratie-kabinet af te zien.

„De vergadering duurde tot een uur in den nacht.

Eenstemmig betreurde de vergadering de weigering der sociaaldemokraten om zitting te nemen in het ministerie dat een voldoende meerderheid zou gehad hebben in de Tweede Kamer om den strijd voor algemeen kiesrecht en de ouderdomspensioneer met goed gevolg ten einde te brengen.

De vergadering was van oordeel dat de voorwaarden, welke mr. Troelstra ten aanzien van

den steun door de sociaaldemokraten aan het concentratie-kabinet te verleen heeft medegedeeld, geen waarborgen bieden voor de mogelijkheid dit program uit te voeren en dat het nutteloos werk, liggend beneden de waardigheid der concentratie, zou zijn, om nader met de sociaaldemokraten te onderhandelen over een dergelijke voorwaarde van steun. Algemeen wenschte de vergadering dan ook in de verdere beschouwingen met de voorwaarden der sociaaldemokraten geen rekening te houden.

Een belangrijk aantal leden meende, dat ook de concentratie op zich zelf met kans op welslagen zou kunnen pogen het programma tot uitvoering te brengen. Daar evenwel van verschillende zijden met kracht de tegenovergestelde meening werd verdedigd, was de vergadering eenstemmig van oordeel, dat daarvan moest worden afgezien; zoo ooit, dan nu, zou kans van welslagen geheel buitengesloten zijn bij meeningsverschil.

Ook bij de verdere besprekingen beheerschte de wensch om het reeds ontwikkeld programma, dat algemeene instemming heeft, uitgevoerd te krijgen, de beraadslagingen."

Opzettelijke geheimzinnigheid.

De Unie-Liberale „Vaderlander", het blad van het Kamerlid Roodhuijzen, schrijft:

De S. D. A. P. beweert, dat zij niet geweten heeft, dat de concentratie alleen dan bereid was achter de groene tafel te gaan zitten, wanneer dat zou geschieden tezamen en in overeenstemming met de mannen van de S. D. A. P., en dat zij daarom door de weigering der concentratie, om de regeering te aanvaarden, in een gansch nieuwen toestand zou zijn gekomen, in het gevaar namelijk, dat er een zakenkabinet zal optreden, dat noch algemeen kiesrecht, noch Staatspensioen op zijn program voert.

Dit alles is nu bezijden de waarheid. De 37 hebben in hunne eerste concentratievergadering van 2 Juli onomwonden en unaniem verklaard, dat ze slechts dan bereid waren de regeering te aanvaarden, wanneer dit geschiedde met de socialistischen samen, aldus vasthoudende aan de meest konsekwente en logische oplossing van de krisis; en dr. Bos was met die wetenschap gewapend, toen hem de eer te beurt viel, door de Kroon als kabinetsformateur te worden aangewezen. En deze staatsman, die zoo terecht den naam heeft van zich steeds glashelder uit te drukken, heeft deze reputatie in zijne briefwisseling met mr. Troelstra waarlijk geen oneer aangedaan; integendeel.

Hieruit blijkt heel iets anders dan wat de „Vaderlander" schijnt te meenen. De eenige konklusie kan zijn, dat de vrijzinnigen ons opzettelijk om den tuin hebben geleid.

Troelstra heeft in zijn brief aan dr. Bos d.d. 14 Juli nadrukkelijk geschreven, dat „eerst wanneer wegens eventueelen feitelijkten onwil der vrijzinnigen om zonder soc.-dem. ministers te regeeren", de vorming van een kabinet op het concentratie-program onmogelijk bleek, de vorming van een socialistisch-vrijzinnig kabinet aan de orde zou komen.

Daarop heeft dr. Bos d.d. 18 Juli geantwoord,

dat een socialistisch vrijzinnig kabinet hem (niet de concentratie, maar hem) het eenige scheen te zijn, dat beantwoordde aan den uitslag der verkiezingen en aan de eischen van het oogenblik.

En thans blijkt, dat reeds 2 Juli de vrijzinnige Kamerleden in vergadering éénstemmig hadden uitgesproken, dat ze niet zonder socialistische ministers wilden regeeren. Toch zegt dr. Bos dit niet aan Troelstra, hoewel er nadrukkelijk om gevraagd. Van het besluit van 2 Juli wordt thans voor het eerst iets publiek.

Er is haast geen andere konklusie mogelijk, dan dat men inderdaad niet wilde regeeren, noch met, noch zonder socialisten, daarom de socialistische weigering opzettelijk uitlokte, enkel om een troefkaart tegen de S. D. A. P. in handen te krijgen.

Het lijkt een schandstuk van de concentratie tegen haar eigen program, dat de heer Roodhuijzen hier aan het licht brengt.

(„Het Volk", 9 Aug.)

Het Program blijft.

(*) Wat in het officieele bericht, door de Vrijzinnige Concentratie omtrent hare conferentie van Woensdagavond aan de pers verstrekt, het belangrijkste is, dat is het slot aldus luidende:

„Ook bij de verdere besprekingen beheerschte de wensch om het reeds ontwikkelde program, dat algemeene instemming vond, uitgevoerd te krijgen, de beraadslagingen."

De beteekenis dezer mededeeling is, dat daarin de Vrijzinnige Concentratie, na de weigering van haar aanbod aan ons, nog eens uitdrukkelijk verklaart, het program, door dr. Bos aan Troelstra medegedeeld en door dezen gekenschetst als zakelijke grondslag voor elk te vormen ministerie, te willen blijven uitvoeren.

Dat zij daartoe niet een „Concentratie"-ministerie wil vormen, is geheel in de lijn van de vroegere verklaringen van vrijzinnige zijde. De vrijzinnigen vormen geene meerderheid in de Kamer; zij hebben er zelfs minder zetels dan de rechterzijde: aan de voorwaarde, steeds door hen voor de vorming eener „Concentratie"-regeering gesteld, is dus niet voldaan. Wat natuurlijk, zooals wij tijdens de verkiezingen reeds uit den treure betoogden, niet beteekent, dat zij niet een vrijzinnig ministerie of een ministerie van vrijzinnigen zullen vormen, ter uitvoering van het concentratie-program. Op dat laatste slechts komt het aan. En uit de aangehaalde zinsnede blijkt, dat zij daarheen sturen.

De houding, die in dit bericht jegens de sociaal-demokraten wordt aangenomen, is zooals men die kon verwachten. Ons aanbod van steun wordt met een minachtend gebaar ter zijde geschoven. Het is zelfs „beneden de waardigheid van de Concentratie, nader met de soc.-dem. te onderhandelen over dergelijke voorwaarden van steun."

Dat de heeren, die nog pas over hunne aanvaarding onzer in het program-Bos zoo netjes vastgelegde herstemmingseischen zooveel van rechts hebben moeten hooren, thans het oogenblik achten gekomen, om door het aannemen

eener h'ooghartige houding jegens ons hun prestige te herstellen, moet hun worden gegund. Vooral, daar het in elk opzicht ongevaarlijk is.

Dat zij over onze voorwaarden niet met ons willen onderhandelen, is immers van geen belang, omdat zij er niet over behoeven te onderhandelen. De steun, door ons geboden en nader omschreven, wordt ook zonder het maken van een „vast akkoord” door ons verleend aan een ministerie, dat het program-Bos uitvoert. Niet juridische kontrakten, gemaakt op grond van minutieuze onderhandelingen, maar eenheid van wederzijdsch belang bij de uitvoering van eenzelfde program, is de beste grondslag voor een verhouding, als ten gevolge der afgelopen verkiezingen in de paar volgende jaren zal bestaan tusschen een regeering, die dat program uitvoert en onze Kamerfractie. Wij juichen het daarom toe, dat de vrijzinnige heeren het plegen van onderhandelingen overbodig achten. Aan onze fractie zal het dan liggen, in elk voorkomend geval te bepalen, hoever zij met haar steun kan gaan. En onze Partij zal op het eerstvolgend Paasch-kongres desgewenscht de grenzen kunnen bepalen, waarbinnen die steun zich moet blijven bewegen.

Dat hierbij geene moeilijkheden zullen voorkomen, zullen wij niet gaarne beweren. Al zitten wij, door ons belang bij de uitvoering van het program-Bos, niet zóó in de klem, als bijv. prof. Van Emden schijnt te meenen — dat wij door de verantwoordelijkheid die op ons rust voor het steunen van een regeering, die ons het kiesrecht brengt, in menig geval in onze vrijheid van kritiek en met name in onzen strijd tegen het militarisme, worden beperkt, is niet te loochenen.

Dat wij dit voor het algemeen kiesrecht over hebben, weet men nu. Dat wij ter wille van het algemeen kiesrecht niet alles zullen opofferen, ons beginsel niet kunnen vermoffelen, het opkomen voor de eerste rechten der arbeiders, het protesteeren tegen kapitalistisch machtsmisbruik in den vakkrijd enz. niet kunnen nalaten — dat weet men nu óók.

Overigens zal, binnen de grenzen door ons socialistisch streven gesteld, veel talent moeten worden gebruikt. En dat alles is te eerder en te beter te verwachten, naarmate men elkander van weerszijden te minder in eene onnatuurlijke positie heeft geplaatst.

Men ziet hieruit, dat het bericht van de concentratie-vergadering ons bevestigt in de overtuiging, dat de vrijzinnigen zelven de juistheid in zien van de stelling, uitgesproken in den brief aan dr. Bos: dat de vrijzinnigen nu eenmaal het door hem medegedeelde program „onder geene voorwaarde onuitgevoerd kunnen laten, evenmin als de soc. dem. Kamerfractie zich zou kunnen onttrekken aan den plicht, om een vrijzinnige regeering die uitvoering parlementair mogelijk te maken.”

Een regeering, op dezen reëelen grondslag opgebouwd, zal voor dien arbeid in de Kamer een meerderheid vinden van 55 en een soc.-dem. fractie, die zonder haar vaandel te verbergen, haar plicht naar alle kanten zal weten te doen.

„Het Volk”, 1 Aug.

Communiqué van 2 Augustus.

Om den kabinetsformateur Cort van der Linden en de vrijzinnigen te waarschuwen, dat de mogelijkheid van het aanvaarden van portefeuilles door soc.-dem. nog niet was buitengesloten, werd onderstaand communiqué aan de pers verstrekt:

Naar aanleiding van en in aansluiting met het bericht van gisteren, dat enkele voormannen uit de S. D. A. P. alsnog pogingen wenschen aan te wenden om de partij te bewegen, terug te komen op het bekende besluit der partijkonferentie om geen minister-portefeuille te aanvaarden, kan nader worden medegedeeld, dat de heeren Vliegen en Schaper een onderhoud hadden j.l. Donderdagavond met dr. Bos (die, naar men verneemt, dienzelfden middag een bezoek had ontvangen van dr. Kuyper) en vervolgens een bespreking hielden met mr. Troelstra, den heer Van Kol en den heer Hugenholtz.

Het gevolg dier besprekingen is geweest, dat morgen (Zondag)ochtend te Amsterdam zal worden gehouden eene vergadering van het Partijbestuur der S. D. A. P., waarin alsnog overwogen zal worden om het niet plaats gehad hebbende buitengewone kongres toch nog te beleggen ter bespreking van de crisis, met name of eventueel alsnog ministerieele portefeuilles zouden kunnen worden aanvaard, indien althans, naar in sommige kringen wordt gehoopt, H. M. de Koningin alsnog met deze poging van de minderheid uit de gehouden partij-konferentie der S. D. A. P. zou willen rekening houden en derhalve bereid zou willen zijn om den draad weer op te vatten, die, nadat dr. Bos had verzocht ontheven te worden van zijn opdracht tot kabinetsformatie uit de geheele linkerzijde, was losgelaten.

Uit een onderhoud met het Kamerlid Schaper, die tot deze beweging het initiatief nam, kan in verband met het vorenstaande nog worden medegedeeld, dat weliswaar de vorenbedoelde minderheid liever zou zien, dat de Koningin alsnog een staatsman zou weten te vinden, die geneigd èn in staat zou zijn een desnoods extra-parlementair kabinet te vormen, dat de punten van het concentratie-program als staatspensioen en algemeen kiesrecht zou willen verwezenlijken, maar dat, waar dit geheel onzeker is, die minderheid in elk geval de S.D.A.P. bereid zou willen zien om tot de uitvoering van dit program in een kabinet uit de geheele linkerzijde mede te werken. De minderheid, zoo verzekerde de heer Schaper verder, vertrouwt, dat de heer Troelstra, als hij ziet dat de toestandoming van dit program naar alle waarschijnlijkheid alleen te verkrijgen is door zulk een kabinet te vormen, alsnog bereid zou zijn daartoe mede te werken, hetgeen geheel in de lijn zou liggen (aldus ten slotte het oordeel van den heer Schaper) van de tusschen dr. Bos en mr. Troelstra gevoerde briefwisseling.

Vergadering van het Partijbestuur

Het Partijbestuur vergaderde 3 Aug. ter bespreking van een voorstel-Schaper-Vliegen om een buitengewoon kongres te houden.

De indiening van het voorstel werd gemotiveerd op verschillende gronden.

Het niet doorgaan van het vroeger aange-

kondigde kongres heeft in de partij ontevredenheid gewekt, waaruit blijkt, dat de partij in de ernstige omstandigheden, waarin zij verkeerde, zich wilde uitspreken.

Intusschen is uit verder verloop der crisis gezien hoe juist de partijleiding gehandeld heeft om het kongres niet te laten doorgaan.

Sedert de bekende konferentie echter het besluit nam de aangeboden ministerportefeuilles af te wijzen, is de toestand belangrijk gewijzigd door het besluit der vrijzinnige concentratie om geen concentratiekabinet te vormen. Volgens eenigen kan de dreiging van een zakenkabinet, dat geen algemeen kiesrecht en geen staatspensioen op zijn program voert, of in een vorm voor de partij onaannemelijk, alleen afgewend worden door de erkenning van de partij, dat thans, na de weigering der concentratie, om uit de meerderheid der linkerzijde een kabinet te vormen, de uitzonderingstoestand kan ontstaan, waarbij alleen door onze bereidverklaring om deel te nemen aan een regering uit de geheele linkerzijde het staatspensioen en het algemeen kiesrecht kunnen worden gered.

Hiertegen werd aangevoerd, dat de bezwaren, die aan het ministerschap voor sociaal-demokraten zijn verbonden, zooals deze in de vorige konferentie werden ontwikkeld, nog evengoed gelden als toen en men dus op die gronden evenmin als toen, nu wensch over te gaan tot het inslaan van dezen weg.

Hoewel door allen erkend werd, dat deze bezwaren bestaan, werden zij echter in de nieuwe situatie niet zoo overwegend geacht, dat men zich in den hierboven aangegeven zin niet zou uitspreken. Terwijl sommigen meenden dat de verantwoordelijkheid voor het niet tot stand komen van algemeen kiesrecht en staatspensioen veel zwaarder moet wegen dan die ook door hen erkende bezwaren.

Het resultaat der besprekingen was, dat de meerderheid van het Partijbestuur besloot over te gaan tot het uitschrijven van een buitengewoon kongres en wel op Zaterdagavond en Zondag 9 en 10 Aug. te Zwolle.

Verder werd besloten een resolutie op te stellen, die aan het kongres zal worden voorgelegd. Woensdag a.s. zal deze resolutie in „Het Volk” worden gepubliceerd, zoodat de afdelingen deze nog kunnen bespreken.

Dinsdag wordt er een konferentie gehouden van het Partijbestuur, de Kamerfractie en de Redactie van „Het Volk” ter behandeling van deze resolutie.

Afwezig waren: Van der Goes, Spiekman en Mendels.

De partijsekretaris,

Amsterdam, 4 Aug. 1913.

VAN KUIJKHOF.

Een brief van Kautsky.

(*) Wij hebben gemeend, naar aanleiding van de poging der minderheid, om na de weigering der vrijzinnige concentratie om de kwestie der ministerportefeuilles alsnog door een buitengewoon kongres te laten beslissen, ons te moeten wenden tot den grooten theoretikus der internationale sociaal-demokratie Karl Kautsky, den ontwerper der Parijsche resolutie van 1900. Reeds in het eerste stadium der crisis had, op ons verzoek, te zijnen huize een konferentie plaats van Kautsky, Haase,

Scheidemann, Hilferding en ons, waarin de aanvaarding van soc. dem. portefeuilles algemeen werd onmogelijk geacht, daar het uitzonderingsgeval, in de Parijsche resolutie bedoeld, niet aanwezig was en men eveneens algemeen van oordeel was, dat een aanbod van steun aan een concentratie-ministerie, als namens onze Partij is gedaan, volkomen gerechtvaardigd was.

De vraag, die wij thans, na de verwerping van dat aanbod, en nu het uitzicht op het „betere middel” eener concentratie-regering niet meer bestaat, aan Kautsky hebben gesteld, was deze: indien het ons voorkomt, dat alleen door onze bereidverklaring tot deelneming aan een vrijzinnig ministerie het algemeen kiesrecht kan worden gered, acht gij dan het geval aanwezig dat die deelneming principieel toelaatbaar maakt?

Hierop ontvingen wij onderstaand antwoord:

Berlijn, 3 Augustus 1913.

Waarde partijgenoot Troelstra.

Uw brief arriveert eenige uren vóór mijn vertrek; ik moet dus kort zijn.

De situatie in Holland is op het oogenblik voorzeker zeer ingewikkeld en verward en niet gemakkelijk te doorzien.

Principieel wordt onze houding bepaald door de resolutie van het Parijsche internationale kongres van 1900. Deze verklaart, dat de intrede van een socialist in een burgerlijk ministerie niet is te beschouwen als het begin der verovering van de politieke macht door het proletariaat, niet als iets, waarnaar wij moeten streven, maar als een „gevaarlijke proefneming”, die naar alle mogelijkheid moet worden vermeden.

Intusschen wordt in deze resolutie de intrede van een socialist in een burgerlijk ministerie niet als absoluut ontoelaatbaar verklaard, maar als „voorbijgaande en bij uitzondering te nemen noodmaatregel in een dwangtoestand” toegelaten.

De resolutie luidt verder:

„Of in een gegeven geval zulk een dwangtoestand voorhanden is, dat is een vraag van taktiek, niet van beginsel... Maar in elk geval kan deze gevaarlijke proefneming slechts dan van nut zijn, als zij door eene gesloten partij-organisatie wordt goedgekeurd en de socialistische minister de lastgever zijner partij is en blijft.”

Dat alles komt dus hierop neer: de intrede van partijgenooten in een burgerlijk ministerie moet worden vermeden, zoolang het gaat.

Komt er een dwangtoestand, die de intrede dringend noodzakelijk maakt, dan is zij niet te beschouwen als een bloot parlementaire aan gelegenheid, die slechts de Kamerfractie aangaat, maar zij moet door een partijkongres worden besloten.

Het blijven in een burgerlijk ministerie mag niet iets duurzaam zijn, maar het moet een einde nemen met den dwangtoestand, waaruit het voortvloeide; in Holland dus met de doorvoering der kiesrechttherziening.

Hierbij komt nog het amendement-Plechanoft volgens hetwelk socialistische ministers verplicht zijn, dadelijk te treden uit een bur-

gerlijk ministerie, zoodra het niet „in alle konflikten tusschen arbeiders en kapitalisten de strengste neutraliteit bewaart.”

Op de eigenlijke vraag door u gesteld, geeft zeer zeker de Parijsche resolutie geen antwoord en kan ook ik geen antwoord geven, daar dit de diepste kennis der Hollandsche omstandigheden veronderstelt: bestaat daar nu een dwangtoestand als die resolutie vooropstelt?

Met andere woorden: kan in de gegeven situatie het algemeen kiesrecht alleen door deze intrede in een burgerlijk ministerie verkregen worden, en anderzijds: hebben wij ook het uitzicht, het kiesrecht door een dergelijke intrede te verkrijgen?

Er zijn Hollandsche socialisten, die dit bestrijden. Eenerzijds beweren zij, in mededeelingen aan mij, dat ook de klerikalen bereid zouden zijn, het kiesrecht uit te breiden; anderzijds, dat voor het algemeen kiesrecht bij grondwetsherziening een meerderheid van tweederde in beide Kamers noodig is, zoodat dus alleen een zoodanig kiesrecht mogelijk is, waartoe ook de klerikalen hunne toestemming geven.

Het is verdacht, dat de Hollandsche liberalen, in tegenstelling tot de Deensche radicalen, voor de doorvoering der kiesrechtshervorming meer eischen dan de toezegging van socialistischen steun in de Kamer. Zij willen, dat de sociaal-demokraten de verantwoordelijkheid met hen deelen. Maar de verantwoordelijkheid waarvoor? Voor het slagen der kiesrechtshervorming? Voor iets, wat slaagt, behoeft niemand de uitsluitende verantwoordelijkheid te vreezen. Gelooven de liberalen aan het slagen der kiesrechtshervorming onder hunne leiding, dan hebben zij de deelneming der socialisten aan hunne verantwoordelijkheid niet noodig.

Anders staat het, indien zij verwachten dat de kiesrechtshervorming mislukt. Dan hebben zij zeer zeker de deelneming der socialisten aan hunne verantwoordelijkheid noodig, opdat dezen hen tegen de woede des volks zullen beschermen.

De eisch der liberalen schijnt mij dus sluw verzonnen te zijn, indien het hun met de kiesrechtshervorming geen ernst is. Of de sociaaldemokraten in het ministerie intreden of niet, in elk geval laden de liberalen op hen de verantwoordelijkheid voor het mislukken der kiesrechtshervorming.

Natuurlijk kan ik als van verre staande slechts een niet maatgevende meening uitspreken.

De situatie, waarin zich de Hollandsche partij bevindt, is de moeilijkste, waarin sedert langen tijd eene der partijen van de Internationale zich heeft bevonden. Het is onmogelijk, van uit het buitenland eene oplossing aan de hand te doen.

Hoe echter ook de Hollandsche partij moge beslissen, ééne zaak staat vast: door uwen hardnekkigen tegenstand tot heden tegen het ministerialisme hebt gij volkomen gehandeld in den geest der Internationale resolutie en uw aanzien in de Internationale kan daardoor slechts hebben gewonnen.

Indien de liberalen voor een eventueel uitsstel der kiesrechtshervorming, de schuld moch-

ten geven aan dien tegenstand, zoo zouden zij daarmee slechts bewijzen, dat het hun met die hervorming geen ernst was.

Ik hoop, dat de Hollandsche partij uw houding tot heden in de vraag van het ministerialisme volkomen begrijpt en billijkt.

De intrede van een socialist in een burgerlijk ministerie is met zoovele gevaren en nadeelen verbonden, dat de Internationale haar steeds met vrees ziet komen en zich daarmee hoogstens dan kan verzoenen, als haar in een bepaald geval op de meest dringende wijze wordt aangehouden, dat het niet anders gaat.

Ik weet niet, of deze vluchtige woorden dat zijn, wat gij verwacht. Tot een dieper gaande motiveering ontbreekt mij thans helaas de tijd.

Met de beste groeten en wenschen voor een goeden afloop der oogenblikkelijke situatie, ben ik

Uw

KARL KAUTSKY.

Tot zoover Kautsky's brief.

Waar hij terecht geen oordeel uitspreekt over de beteekenis der situatie ten onzent — een oordeel, dat hem ook niet was gevraagd — daar blijkt uit zijne gansche redeneering, dat zijn antwoord op de door ons gestelde vraag: of dringende noodzakelijkheid ter verovering van het algemeen kiesrecht een dwangtoestand schept, die onze deelneming aan de regeering toelaat, niet twijfelachtig is.

Dat antwoord luidt bevestigend.

Of — en in hoever — ten onzent op dit oogenblik die dringende noodzakelijkheid bestaat — dat is een vraag, die straks door ons buitengewoon kongres zal moeten worden beantwoord.”

„Het Volk”, 5 Aug.

Huysmans over de crisis.

De Brusselsche korrespondent van het „Persbureau Vaz Dias” heeft onzen partijgenoot Camille Huysmans geïnterviewd omtrent zijn opvatting van de huidige positie der socialisten in ons land en hun al of niet deelname aan een ministerie. Hij schrijft daarover:

Op mijn vraag of hij het zitting nemen van eenige leden der socialistische partij in een Linksch Kabinet gewenscht achtte, antwoordde de heer Camille Huysmans: „Het past mij eigenlijk niet een oordeel daarover uit te spreken. Want, behalve volksvertegenwoordiger, ben ik ook sekretaris van de „Internationale” en als zoodanig ook ambtenaar van de Nederlandsche socialistische partij; buitendien is het zeer moeilijk voor ons die toch niet de gebeurtenissen van nabij kunnen volgen, een zuiver oordeel te vellen. Doch volgens mij is het belangrijkste punt, waarmee in deze rekening dient te worden gehouden: Wat zal de positie blijken van de Eerste Kamer? Door de weigering der concentratie een linksch kabinet te vormen zonder dat de socialisten daarin ook zitting nemen, doet zich thans het bijzonder geval voor dat van hun daadwerkelijke deelname aan de regeering afhankelijk wordt gesteld de invoering van zulke belangrijke sociale maatregelen als Algemeen Kiesrecht en Staatspensioenregering. Daardoor is een buitengewonen toestand geschapen die bui-

VOOR HET CONGRES.

De nieuwe toestand.

tengewone maatregelen wettigt. Meenen dus de kameraden in Holland dat de Eerste Kamer niet in staat zal zijn de invoering van deze hervormingen op den duur te beletten, dan dunkt mij het aannemen van een portefeuille in een kabinet van alle linksche partijen door eenige leden der S. D. A. P. een goede oplossing.

Ben ik persoonlijk sterk tegen deelname van socialisten in een ministerie, dan kan ik mij toch voorstellen, dat er oogenblikken kunnen zijn waarop het beter is dit standpunt te laten varen voor een meer opportunistisch. „Principien-reiterei” is hier geheel verkeerd. Marx zelf was ook opportunist in dien zin, dat hij zijn konklusies uit de omstandigheden trok en niet de omstandigheden wilde zetten naar eenmaal vastgestelde formules. Heeft hij niet samenwerking voorgestaan met de Engelsche vakbonden, waarvan vele zuiver liberaal waren en zeide hij niet, dat dit de beste manier was ze in aanraking te brengen met de socialistische theorieën en ze er van te doordrenken? Dit was ook opportunistisch. Aldus breed opgevat kan dit onze principes niet schaden.

Een mogelijkheid doet zich echter hierbij voor. Het kan n.l. gewenscht schijnen met het oog op den dag van morgen een opportunistische politiek te volgen, terwijl het beter zou zijn met het oog op overmorgen een zuiver principieel standpunt te handhaven. Ik kan nu niet beoordeelen of het voor de verre toekomst voor de Nederlandsche sociaaldemokraten beter zou zijn thans al of niet aan de regeering deel te nemen. Daarvoor zou ik den toestand grondig moeten kennen.

Daarom ben ik er van overtuigd dat het besluit in deze door het a. s. kongres te nemen, ook het beste zal blijken. Er zal natuurlijk veel gepraat worden. Gij Hollanders houdt van zwaar-wichtige betoogen en het uitpluizen van teksten; men zal dus een rijpelijk overwogen besluit nemen. Wordt nu besloten alsnog een aanbieding van ministerzetels te aanvaarden of besluit men het tegendeel, in beide gevallen was dit ook de ware te volgen weg en hebben de Hollandsche kameraden, na den toestand bestudeerd te hebben, gehandeld zooals gegeven de omstandigheden, gehandeld moest worden.

Toch is er m. i. nog een gevaar waarop gewezen dient te worden; dat is n.l. het erg conservatieve karakter van uwe liberale partij. Uw liberalen verkondigen werkelijk denkbeelden, die hier in België in de meest ouderwetsche liberale kringen geen ingang meer zouden kunnen vinden. En bij u bestaat wel degelijk de kans dat de bourgeoisie ziende de vooruitstrevende richting waarin zich de wetgeving zal gaan bewegen, heil gaat zoeken in de Eerste Kamer om die als rem daartegen te gebruiken. In dit geval kan de Eerste Kamer een machtig wapen in de hand der conservatieve burgerij worden. ¹⁾ En dan zie ik op het oogenblik niet goed hoe men daartegen zal willen optreden. Doch dat bewijst u al weer hoe moeilijk het is voor een buitenstaander om den toestand duidelijk te overzien.

¹⁾ En een machtig bolwerk, waarachter zij zich zoo lang mogelijk zal trachten te verschansen.

„De weigering van de vrijzinnige concentratie om een kabinet te vormen dat het program, vervat in onze herstemmingseischen, zou uitvoeren, en daartoe kon steunen op de socialistische Kamerfractie, heeft geleid tot een opdracht van de koningin aan den Staatsraad Cort v. d. Linden, om een extra-parlementair kabinet te vormen.

Dat moet dus het reeds vóór zijn geboorte veelbesproken zaken-kabinet worden.

De heer Cort v. d. Linden heeft de opdracht nog in beraad gehouden, wil dus blijkbaar deze en gene nog polsen over de kansen die hij heeft.

Een eigenaardigheid van een formateur van een zakenkabinet is, dat hij gewoonlijk slechts vraagt: kom ik er? En zich niet erg druk maakt over de vraag: hoe kom ik er? Hij zoekt steun waar hij hem te vinden denkt en over de vraag wát zijn kabinet eventueel doen kan, gaat hij niet in de eerste plaats af op de partijverhoudingen in de Kamer, zooals die uit de verkiezingen zijn voortgekomen. De taak van zijn ministerie is eigenlijk te zorgen dat de beschikbare nationale tijd niet ongebruikt voorbijgaat.

Intusschen kan een extra-parlementair kabinet ook iets anders beteekenen. Het zou ook kunnen zijn een ministerie ad hoc, een ministerie voor een bepaalde zaak. Bijvoorbeeld een grondwetsministerie. Het is echter niet aan te nemen dat dit de bedoeling is. Vermoedelijk krijgt de heer Cort van der Linden wel de vrijheid het er van te maken, maar of hij het doen zal, zal wel afhangen van de vraag welke ministerieele combinatie hij bij elkaar krijgt.

Hij zal vóór alles willen een ministerie dat onafhankelijk staat van de socialisten, en dat kan alleen als hij steun vindt ter rechterzijde. Wordt die steun afgewezen, wat niet waarschijnlijk is, dan zou de kabinetsformateur moeten besluiten of steun te zoeken bij de socialisten, of zijn opdracht onuitvoerbaar te verklaren.

Het spreekt van zelf dat de taak van onze partij in deze is en blijft: het mogelijke te doen om het concentratie-program, zooals dat is toegelicht door de aanvaarde herstemmingseischen en door het program-Bos. Algemeen Kiesrecht en Staatspensioen te verwezenlijken, moet het doel blijven. Daartoe moet al onze invloed en macht worden aangewend. Daarvoor dient alles te gebeuren wat noodzakelijk is.

En volgens de slotzin van het communiqué van de concentratie-vergadering, leven in de concentratie algemeen dezelfde gevoelens.

Als dat zoo is, en daarvan moet uitgegaan worden, dan kan de heer Cort van der Linden alleen dan slagen een ministerie te vormen dat een meerderheid in de Tweede Kamer vindt, indien hij het program-Bos overneemt. Dan zou zijn kabinet in wezen hetzelfde zijn als een concentratie-kabinet zou zijn geweest, indien dat gevormd was, en staat de S. D. A. P. tegenover zijn ministerie precies gelijk als ze gestaan zou hebben tegenover een ministerie van de concentratie. Ze zal het steunen, waar dat voor de totstandkoming van het pro-

gram noodig is, en het verleenen van dien steun door de houding van het ministerie niet onmogelijk wordt gemaakt.

Het spreekt echter van zelf dat zulk een ministerie niet zal kunnen steunen op de rechterzijde. Die steun toch zal niet verleend worden zonder dat er concessies gedaan worden en elke concessie zal aan het program dat aanvaard moet worden, tekort doen. Die concessies zullen vast en zeker vooral tekort doen aan het Staatspensioen en aan dat punt kan noch mag niet alleen de S. D. A. P. maar ook de concentratie laten tornen. Wat ook bij een ministerie dat op de rechterzijde of een deel ervan, moet steunen, vast en zeker in het gedrang komt, is het vrouwenkiesrecht, waartoe de grondwetsherziening den weg moet openen.

De totstandkoming van een dergelijk ministerie zou dus het program voor een groot deel onder de tafel doen vallen.

Het is de taak onzer partij om dat te verhinderen, zoo noodig door deelname in een vrijzinnig-socialistisch ministerie. Dan toch is de toestand ingetreden waarop Troelstra doelde in zijn eerste schrijven aan dr. Bos, waarin hij zeide dat in geval het optreden van socialistische ministers conditio sine qua non, onvermijdelijke noodzakelijkheid, was voor de verwezenlijking van het program-Bos, dat optreden in ernstige overweging zou worden genomen.

De S. D. A. P. wil de belofde, de door hare jarenlange propaganda voor verwezenlijking rijp gemaakte hervormingen in elk geval tot stand brengen.

De meerderheid heeft gemeend, dat het betere middel daartoe was: het optreden van een vrijzinnig ministerie, dat door de socialistten zou worden gesteund. Die meerderheid heeft een weg aangewezen. Die weg is door de weigering der concentratie afgesloten. De concentratie heeft echter in het communiqué van haar vergadering gezegd eenstemmig te betreuren, dat de S. D. A. P. door hare weigering om ministers te stellen, den éénigen weg om de verwezenlijking van het program in zekerheid te brengen, heeft afgesloten. Zij van haar kant kon den anderen weg niet op.

De verkiezingen hebben echter op beide partijen, op de concentratie en op de S. D. A. P., den plicht gelegd het program te verwezenlijken. Zij mogen geen ministerie dulden dat die verwezenlijking niet brengt.

Of dit besef in voldoende mate aanwezig is bij de concentratie, kunnen wij niet beoordeelen. Volgens het communiqué is dat het geval wel.

Bij de S. D. A. P. is dat zeker het geval. En het Partijbestuur heeft thans de maatregelen getroffen om dat metterdaad te toonen. In zijn gister gehouden vergadering heeft het besloten tot het houden van een buitengewoon kongres, teneinde te besluiten tot aanvaarding van ministers-zetels, indien de zaak zóó staat dat zonder die daad, het bekende program onder de tafel valt. De S. D. A. P. heeft van de minister-zetels trachten af te komen, de meerderheid die daartoe besloot, meende dat een andere, betere weg om het program te verwezenlijken, open stond. Nu die weg niet open is, moet op dat besluit worden teruggekomen, indien tenminste geen derde te vinden is. Dat derde zou kunnen zijn een ministerie-Cort v. d.

Linden met algemeen kiesrecht en staatspensioen op zijn program. Blijkt dat derde niet aanwezig, dan is het aan de S. D. A. P. om tot de aanvaarding van minister-portefeuilles te besluiten, wijd die aanvaarding dan is geworden de onmisbare voorwaarde voor de verwezenlijking van het herstemmingsprogram.

Deze uitspraak zal door het P. B. van het buitengewoon kongres, dat op Zaterdagavond en Zondag a.s. te Zwolle zal worden gehouden, worden gevraagd.

De plicht van de concentratie is, te zorgen dat gedurende de weinige dagen die ons van de uitspraak van het kongres scheiden, de zaken niet gebracht worden in een staat van gewijsde. Dat is haar plicht, dat ligt ook in haar macht. En zij kan, evenmin als de S. D. A. P., eenige verplichting hebben tegenover een kabinet dat niet op den grondslag van het program-Bos staat. Dat program is haar program, zij heeft het nog eens eenstemmig bekrachtigd in haar vergadering van 30 Aug.; de weg om het uit te voeren moet worden opengehouden.

En de S. D. A. P. zal zeker alsnog toonen de volle verantwoordelijkheid, aan haar positie eigen, te willen aanvaarden."

„Het Volk", 4 Aug.

De derde Partijconferentie

werd 5 Augustus gehouden. Een resumé van het gesprokene is niet gegeven en kan ook hier achterwege blijven.

De konklusies, waartoe meerderheid en minderheid kwamen, vindt men in onderstaande moties:

Meerderheidsmotie.

Het Kongres;

overwegende dat de partij zoowel om haar soc-dem. karakter als ter wille van het Algemeen Kiesrecht en het Staatspensioen bij de onderhandelingen inzake de oplossing van de parlementaire crisis van meet af het standpunt heeft ingenomen, dat zij slechts in het geval van onvermijdelijke noodzakelijkheid eene uitnoodiging tot deelneming aan de regeering kon aanvaarden;

overwegende dat het aanbod van Dr. Bos nog de mogelijkheid openliet van het optreden van een vrijzinnig ministerie tot uitvoering van het concentratie-program met steun der soc.-dem. fractie, een steun, die onzerzijds in een concreet voorstel lyaal is aangeboden;

overwegende, dat een extra-parlementair kabinet, mits de uitspraak der stembus inzake Algemeen Kiesrecht en Staatspensioen eerbiedigende, als het program tot hetwelk 55 van de 100 leden der Kamer zich hebben verbonden en dat zij zonder woordbreuk niet onuitgevoerd kunnen laten, de partij voorkomt als de beste oplossing der crisis in de gegeven omstandigheden;

verklaart dat indien het onmogelijk mocht blijken op deze wijze een regeering te verkrijgen, die zich de uitvoering van bovenbedoeld program ten doel stelt, dit door de partij zal worden beschouwd als het geval van onvermijdelijke noodzakelijkheid, waar zij, met inachtneming der resolutie van het Internationaal Socialistisch Kongres te Parijs, over hare bezwaren tegen deelneming aan een gemengd vrijzinnig-soc.-dem. ministerie zou moeten heen stappen ter wille van de verantwoordelijkheid die

de partij door haren strijd voor Algemeen Kiesrecht en staatspensioen op zich heeft genomen;

het kongres verklaart verder elke regeering, die zich de uitvoering van bovenbedoeld program ten doel stelt met behoud van het standpunt der Partij te zullen steunen en elke regeering die het verwerpt of verwaarloost ten sterkste te zullen bestrijden.

ANKERSMIT	J. TER LAAN
DUIJS	K. TER LAAN
HELSDINGEN	ED. POLAK
HERMANS	SCHAPER
HUGENHOLTZ	TROELSTRA
VAN KOL	VLEIEN.

* * *

Minderheidsmotie.

Het Kongres:

overwegende dat de positie onzer partij buiten en in het parlement niet sterk genoeg is om deelneming aan een regeering mogelijk te maken, zonder het burgerlijk karakter dier regeering te aanvaarden en belast te worden met de mede-verantwoordelijkheid voor alle daden van dit bewind,

overwegende, dat onder die omstandigheden deelneming aan de regeering noodzakelijk zou moeten leiden tot schorsing voor verscheidene jaren van onzen strijd, niet slechts in het Parlement, maar ook daarbuiten,

overwegende, dat als gevolg daarvan onze partij van karakter zou veranderen, op den duur ook haar werfkracht zou verliezen en zou ingaan tegen het doel en het wezen van den strijd voor het Socialisme,

overwegende bovendien, dat in de huidige politieke verhoudingen een vrijzinnig-socialistische ministerie in zichzelf verdeeld moet geraken, ook al zou het uitgaan van een schijnbaar eenheidsprogram, in overeenstemming met de herstemmingseischen van onze partij,

dat daarentegen door steun onzerzijds van eene of andere burgerlijke regeering die deze herstemmingseischen in haar program heeft overgenomen, zooals die is omschreven in het verslag van de partijkonferentie van 19 Juli, de totstandkoming dezer hervormingen waarschijnlijk wordt gemaakt,

dat bij optreden van een burgerlijk kabinet hetwelk deze herstemmingseischen niet als program had aanvaard, een voorstel der soc-dem. Kamerfractie, om het pensioen van art. 369 der wet Talma uit te breiden in den geest van het amendement-Borgesius, evenals een voorstel tot grondwetsherziening op den voet der herstemmingseischen, in elk geval in de Tweede Kamer eene meerderheid zou moeten vinden,

vaststellende dat de toezeggingen onzerzijds aan een concentratiekabinet gedaan, elken waarborg voor de verwezenlijking van zijn regeeringsprogram boden, zoodat het nietvormen van een zoodanig kabinet niet anders kan worden beschouwd dan als een daad van onwil om het eigen program uit te voeren,

erkennende de verantwoordelijkheid die de partij door haren strijd voor algemeen kiesrecht en staatspensioen heeft op zich genomen,

verklaart:

dat uit deze verantwoordelijkheid in geen opzicht voortspruit het deelnemen onder de machtsverhoudingen van thans aan eene burgerlijke regeering,

bevestigt, dat de partij en de Kamerfractie, met behoud van eigen standpunt, elke regeering die zich de uitvoering van onze herstemmingseischen ten doel stelt, zullen steunen en spreekt uit,

dat in de machtsverhoudingen en in de politieke situatie van thans, het toetreden van sociaaldemokraten tot een burgerlijke regeering in strijd zou zijn met het belang van het proletariaat.

ALBARDA.	VAN KUIJKHOF.
GERHARD.	MENDELS.
v. d. GOES.	HENRI POLAK.
KLEEREKOPER.	WIBAUT.

* * *

De motie **Amsterdam III**, die op het kongres aangenomen is, is in het kongresverslag afgedrukt.

Onze gedragslijn.

(*) Grondslag voor een beslissing, als onze Partij thans in zake intrede in een burgerlijk ministerie heeft te nemen, is de Parijsche resolutie.

Deze resolutie laat die intrede slechts toe bij wijze van abnormaliteit, wanneer de Partij verkeert in een dwangtoestand.

Die dwangtoestand kan o. a. hierin bestaan, dat zij zonder die intrede het algemeen kiesrecht, door een gemengd socialistisch-burgerlijk kabinet te verkrijgen, zou zien verloren gaan.

Bij het vaststellen van onze gedragslijn in de parlementaire crisis, door onze stembus-overwinning geschapen, moest aanstonds rekening worden gehouden met de mogelijkheid, dat deze dwangtoestand thans zou intreden.

Daardoor was het onmogelijk, reeds bij voorbaat het standpunt in te nemen, dat in geen geval ministerportefeuilles zouden worden aanvaard.

Alleen eischte de Parijsche resolutie, dat slechts in het geval van uiterste noodzakelijkheid een aanbod van soc.-dem. portefeuilles zou worden aangenomen.

Zoolang een andere uitweg open bleef om het algemeen kiesrecht te verkrijgen, bestond die uiterste noodzakelijkheid niet.

Daarom werd het aanbod van dr. Bos terecht geweigerd, nadat op Troelstra's vraag, of het zeker was, dat de vrijzinnige concentratie niet alléén wilde regeeren, met den door ons aangeboden steun, een ontkennend antwoord was verkregen.

Daarom wordt, nu de vrijzinnige concentratie definitief heeft besloten, geen kabinet te vormen, de vraag der portefeuilles wederom door de Partij overwogen.

Daarom ook dient zij zich niet te kanten tegen een kabinet-Cort van der Linden, tenzij dit alleen mogelijk mocht blijken, door het algemeen kiesrecht (zooals dit voor mannen en vrouwen in het program-Bos is opgenomen) geheel of gedeeltelijk te laten vallen of door uitstel van behandeling in gevaar te brengen.

Het ligt dus geheel in de gedragslijn, ons door de Parijsche resolutie voorgeschreven, dat de Partij zich in de nieuwe situatie wederom uitspreekt. Ware de vraag louter een beginselvraag, dan moest die tweede uitspraak dezelfde zijn als de eerste. Nu het een feitelijke vraag is, n.l. omtrent het al of niet bestaan

van den dwangtoestand, kan de wijziging in den toestand wijziging van beslissing teweegbrengen.

Dat Cort van der Linden een ministerie wil vormen, zonder genoodzaakt te zijn om te steunen op de socialisten, maar zooals het „Handelsblad” zegt, op de „gematigde elementen”, doet de vrees ontstaan, dat niet slechts het staatspensioen, maar ook het kiesrecht, van de baan zullen gaan.

Tegenover een dergelijke regeering zou onze Kamerfractie zoo scherp mogelijk moeten staan. En zij zou de 38 vrijzinnigen, die zich tot het program-Bos hebben verbonden, moeten bekampen als woordbrekers en trouweloozen, indien zij Cort van der Linden daarin steunden, hetzij door hem bij de vorming van zulk een „woordbreukministerie”, als het „Handelsblad” mogelijk acht, te helpen, hetzij door zich in de Kamer erbij neer te leggen.

Om dat echter te kunnen doen, moet onze Partij op het oogenblik, dat deze kabinetsformatie haar beslag nog niet heeft gekregen, alsnog verklaren, dat de dwangtoestand aanwezig is, die haar dwingt, tot intrede in een kiesrechtministerie bereid te zijn.

Alleen daardoor toont zij de vrijzinnige concentratie, dat er nog een ministerie is te vormen, hetwelk het program-Bos uitvoert. En zij schept daardoor voor de concentratie de verplichting, alleen dan Cort's poging te steunen, als daarbij het program blijft gehandhaafd.

Alleen zóó dwingt zij de concentratie, nu eens door de daad te doen zien, of haar eerste aanbod, gedaan op een oogenblik toen de „onvermijdelijke noodzakelijkheid” nog niet bestond, ernst is geweest, dan wel een politieke manoeuvre, tegen onze Partij.

Alleen zóó behoudt de Partij, indien ondanks alles het kiesrecht mocht verloren gaan, het recht, daarvoor in en buiten de Kamer opnieuw te strijden tegen allen, die het hebben verraden.

Alleen zóó kan zij, mislukt de zaak in de Kamer, voortgaan met een steeds feller wordenden strijd daarbuiten.

Alleen zóó kan de Partij toonen, zich de ontzettende verantwoordelijkheid bewust te zijn, die in dit uiterste geval, nu het resultaat van een strijd van zestien jaren op het spel staat, op haar rust.”

„Het Volk”, 7 Aug.

Cort en de concentratie.

(*) Mr. Cort van der Linden heeft met zes leden der concentratie gekonfereerd, met twee uit elke partij.

Dit beteekent, dat de concentratie, als zoodanig, is geraadpleegd door den kabinetsformateur en dus de gelegenheid heeft gehad zijn program en zijne bedoelingen te leeren kennen.

Indien het program-Bos door het verder werken van den heer Cort gevaar loopt — indien deze afbreuk doet, hetzij aan algemeen kiesrecht, mogelijkheid van vrouwenkiesrecht, mits niet beperkt, direkt of indirekt, naar eischen van maatschappelijken welstand, en aan staatspensioen volgens het amendement-Borgesius c.s., hetzij aan de urgentie daarvan — dan weet de concentratie dit en kan zij hare maatregelen nemen.

De vrucht der verkiezingen kan door een kabinet-Cort van der Linden worden binnen-gehaald.

Tweeërlei wachters zijn er nu voor het program-Bos, die, als beiden hun plicht doen, kunnen voorkomen, dat het door een dergelijk kabinet wordt verzwakt, verwaarloosd of zelfs verworpen.

De eene wachter is de concentratie, die nu in de keuken is geweest, het potje te vuur heeft zien staan en dus weet, wat er op tafel zal of kan komen. Haar taak is het, of door eigen medewerking dat kabinet op het program-Bos te verplichten, of door weigering van medewerking, zoowel bij de formatie als daarna de vorming van een „woordbreuk-kabinet” te voorkomen.

De tweede is de S. D. A. P., die het hare heeft te doen, om den uitweg open te houden van een socialistisch-vrijzinnig kabinet, opdat niemand zich kunne verschuilen achter het ontbreken van dien uitweg, om eigen verraad aan de zaak van het kiesrecht en staatspensioen te bemantelen.

De bladen melden, dat Cort geen zaken-kabinet wil, maar wel degelijk groote hervormingen wensch tot stand te brengen.

Dit kan beteekenen, dat er toch nog een ministerie van vrijzinnigen tot stand komt, zooals wij dit in ons artikel „Het program blijft” mogelijk achtten, ter uitvoering der wezenlijke punten van het program-Bos, zonder daarom een zuiver concentratie-ministerie te zijn. Maar het is een te vage mededeeling om hieromtrent het noodige licht te geven.

Laten dus in elk geval de beide wachters voor dat program zich hunne verantwoordelijkheid bewust zijn.

Als ons buitengewoon kongres de meerderheidsresolutie aanneemt, is de verantwoordelijkheid der S. D. A. P. gedekt.

De concentratie ziet dan den door haar zelf gewezen weg open, om voor hare leden zelfs elken schijn van noodzakelijkheid om nu of later, zij het ook een tittel of jota van haar program te laten vallen, bij voorbaat buiten te sluiten.”

„Het Volk”, 7 Aug. 1913.

Koershouden.

„Indien slechts enkele weken geleden iemand in onze partij met eenige plechtigheid was komen verzekeren: nu, na deze schitterende verkiezingen, is het eerstnoodige voor de partij om koers te houden, wat zouden wij hem hebben gezegd?

Wij zouden hem hebben gevraagd: waarde partijgenoot, komt gij wellicht uit de maan gevallen, dat gij eene zoo volstrekt overtollige raadgeving, nu juist naar aanleiding dezer verkiezingen zoo dringend noodzakelijk acht? Koershouden, zouden wij dezen vreemdeling in het partijleven hebben gezegd, is voor eene partij die enkel door vasthoudende volharding in den klassenstrijd het proletariaat tot de macht kan brengen, waarmede het moet overwinnen, ten allen tijde het eerst noodige. Maar vriend, dat is een gemeenplaats. Er is in onze partij omtrent den koers, waarin moet worden gestuurd, geen ernstig verschil. Integendeel, die partij stevent met volle zeilen in den goeden koers: den koers van de machtsvorming van

het proletariaat. Lees eens wat Wibaut schreef, naar aanleiding der verkiezingen, in de „Neue Zeit” van 11 Juli. Hij is, zooals ge u nog herinnert van voor uwe reis naar de maan, redacteur van „Het Weekblad”, het orgaan dat in 1909, den tijd toen verschil van inzicht, ook omtrent den koers waarin de partij moest worden gestuurd, zeer groot was, aan de minderheid is gegeven om zelfstandig hare inzichten tot uiting te doen komen.

Sprekende over de bij deze verkiezingen zoo verblijdend en zoo treffend gebleken machteloosheid van de S. D. P., schreef hij:

„De Marxisten, die in de partij zijn gebleven, hebben er zeker geen spijt van. Zij verheugen zich niet enkel over den schitterenden uitslag der verkiezingen. Zij verheugen zich in het bijzonder hierover, dat de verschilpunten tusschen de beide richtingen in de partij hoe langer hoe meer op den achtergrond konden blijven, en dat voor werkelijken strijd in de laatste paar jaar geen aanleiding is geweest.”

En verder:

„In den strijd voor het kiesrecht van de laatste jaren en in den thans gevoerden verkiezingsstrijd, traden de verschillen van inzicht tusschen de beide richtingen niet aan den dag.”

Daaruit blijkt wel in elk geval, dat over den „koers”, waarin moet worden gestuurd, over de richting waarin zich de partij moet ontwikkelen, juist thans geen ernstig verschil van meening bestaat. Uw raadgeving van „koershouden”, mist dus alle actualiteit. Besteedt gij uw wijsheid maar beter.

* * *

Het is precies vier weken geleden, dat op den raad „koershouden” nog aldus had kunnen worden geantwoord.

En thans is: „Koershouden” hetgeen onze uit den verkiezingsstrijd als overwinnaar getreden partij, het meest noodig heeft. Thans is „koershouden” hetgeen haar als het eerst noodige en het meest noodige, met den sterkten nadruk moet worden gezegd.

Want sedert een paar weken blijkt „koershouden” hetgeen onze in den laatsten tijd zoo koersvaste partij het moeilijkste valt.

Wat is er dan toch gebeurd, dat de partij zoo van streek heeft gebracht?

Er is het volgende gebeurd.

De partij had door haar prachtige kiesrechtstrijd der laatste jaren, door haar aldus zeer versterkte macht zooals die bij de verkiezingen bleek, de vrijzinnigen van diverse schakeering gedwongen om gezamenlijk op te treden als voorstanders van algemeen mannenkiesrecht bij de grondwetsherziening, als voorstanders bovendien van het mogelijk maken in de grondwet van algemeen vrouwenkiesrecht. Als voorstanders verder, en niet te vergeten, van een dringende noodige en vurig begeerde rechtstreekse hervorming: het maken van een bescheiden maar toch stellig begin met staatspensioen. De partij had deze vrijzinnigen, die aldus als regeringspartij voor het proletariaat verkieselijk waren geworden, tot regeringspartij helpen maken. Zij had het behoedzaam gedaan. Zij meende haar Pappenheimers te kennen. Zij waagde zich niet met hen over het één-nachts-

ijs van hunne verkiezingsbeloften en hunne concentratiebrieven. Zij verlangde van deze vrijzinnigen, stuk voor stuk, van elk die in herstemming kwam, de schriftelijke uitdrukkelijke verklaring, dat hij, eenmaal gekozen, zich verbond de bovengezede eischen van kiesrecht en pensioen te helpen verwezenlijken. Toen de partij al deze ondubbelzinnige schriftelijke verklaringen had, meende zij deze regeringsbeluste vrijzinnigen te kunnen vertrouwen. Zij hielp hen regeringspartij te worden.

En toen dit haar gelukt was, was zij verheugd. 37 vrijzinnigen waren er die zich verplicht hadden op kiesrecht en pensioen. 18 sociaal-democraten waren er die voor deze hervormingen de 37 tot een meerderheid van 55 zouden maken, hen aldus in staat zouden stellen te regeeren.

In staat stellen te regeeren: dat beteekende aan deze vrijzinnigen een regeringsmeerderheid in het parlement te verschaffen. Het beteekende niet weinig. Het wilde zeggen: hun ministerie te beschermen tegen terstond voorziene listige aanvallen der verslagen rechtsche regeringspartij. De konsekwenties konden allerernstigst en alleronaangenaamst zijn. Men zou allicht deze regeering een paar jaar lang door haar oorlogsbegrotingen heen moeten helpen, zelfs indien deze even onduidelbaar hoog bleven als ze in de laatste jaren waren geworden. Dit offer is voor de sociaal-democraten niet gering. Maar de vervulling door deze vrijzinnige regeering van hare kiesrecht- en pensioenbeloften, was dit offer waard. Niet als gekken, maar als wijze en verstandige mannen, zouden onze Kamerleden, zoo noodig, voor zulke begrotingen stemmen. De verbintenis daartoe, werd ter constitutioneel aangewezenen plaatse, bij de koningin, door de partij bij monde van haren eersten parlementairen leider in stelligen vorm aangegaan.

Dus konden de immers regeringsbeluste vrijzinnigen regeeren. Zij konden geen regeeringtje gaan spelen. Zij hadden te denken aan de urgentie. Maar zij konden regeeren ter verwezenlijking van hunne verbintenis, ten opzichte van kiesrecht en pensioen.

Wat deden toen de vrijzinnigen? Hun constitutioneel tot regeeren aangewezen mannen, zeiden: Wij regeeren niet zonder de sociaal-democraten. Zij wisten dat in de verkiezingen de S. D. A. P. steeds ten stelligste ontkend had, in afzienbaren tijd, regeringspartij of mede-regeerende partij te kunnen zijn. Zij wisten ook, van alle vereischte steun om zelve regeringspartij te zijn, van den kant der sociaal-democraten verzekerd te wezen. Toch zeiden zij: wij regeeren niet, indien de sociaal-democraten niet de verantwoordelijkheid voor ons regeeren willen aanvaarden.

De partij die bij de herstemmingseischen meende voldoende voorzichtig en omzichtig te zijn geweest, kwam nu tot de ervaring dat deze vrijzinnige Pappenheimers niet op het eerste gezicht worden gekend.

De situatie werd door den onwil der vrijzinnige concentratie zeer ernstig. Want wat als een zekerheid had geleken, een regeering die onze herstemmingseischen tot haar program zou nemen, komt in gevaar.

Wat doet nu onze partij?

Zegt zij als één man: de eisch van de vrijzinnige concentratie, dat wij sociaaldemocraten van koers zullen veranderen, moet in elk geval

worden afgewezen. De eisch der vrijzinnigen dat onze mannen als minderheid in hun ministerie de volle verantwoordelijkheid van hun noodzakelijk kapitalistisch bewind zullen dragen, daardoor aan onze partij voor eenige jaren haar strijddoel zullen doen verliezen of in elk geval zeer ernstig zullen verzwakken, moet worden afgewezen. De eisch is onredelijk, immers voor het optreden der vrijzinnigen als regeering onnoodig. Erger dan onredelijk, wijl het optreden van sociaal-democraten in een vrijzinnig ministerie de levenskansen dezer regeering verzwakt.

Zoo sprak wel aanvankelijk, zij het met eenige voorzichtige voorwaardelijkheid van herziening dezer meening, eene meerderheid in de partijleiding, in het onvolkomen orgaan der partijconferentie, dat in moeilijke dagen aan het partijbestuur uitbreiding geeft. Doch er bleek al terstond in die partijleiding een minderheid. Deze minderheid zeide: wij moeten wel doen wat de vrijzinnigen ons gelasten. Anders komt het kiesrecht en het pensioen er niet. Deze minderheid nam klaarblijkelijk aan, dat het de liefde voor kiesrecht en pensioen was, die de vrijzinnige concentratie er toe dreef, onzen steun aan hare regeering te weigeren, die immers voor hare regeering zelf het meest doeltreffende middel zou zijn, om, zoo zij het wilde, de herstemmingseischen te verwezenlijken.

Het was met deze minderheid reeds erg genoeg. Maar het werd veel erger, toen zij de macht bleek te hebben zichzelf tot meerderheid in de partijleiding te maken. Want nu zeide de meerderheid ook: nu de vrijzinnigen zeggen, wij willen niet, nu moeten de sociaal-democraten hen wel gehoorzamen. Nu kan het niet anders. Want anders komt het kiesrecht en het pensioen in gevaar. En toen bedacht ook deze meerderheid niet wat door Kautsky in zijn brief aan Troelstra wordt geschreven:

„Het is verdacht, dat de Hollandsche liberalen, in tegenstelling tot de Deensche radicalen, voor de doorvoering der kiesrecht hervorming meer eischen dan de toezegging van socialistischen steun in de Kamer. Zij willen, dat de sociaal-democraten de verantwoordelijkheid met hen deelen. Maar de verantwoordelijkheid waarvoor? Voor het slagen der kiesrecht hervorming? Voor iets, wat slaagt, behoeft niemand de uitsluitende verantwoordelijkheid te vreezen. Gelooven de liberalen aan het slagen der kiesrecht hervorming onder hunne leiding, dan hebben zij de deelneming der socialistischen aan hunne verantwoordelijkheid niet noodig.

Anders staat het, indien zij verwachten dat de kiesrecht hervorming mislukt. Dan hebben zij zeer zeker de deelneming der socialistischen aan hunne verantwoordelijkheid noodig, opdat dezen hen tegen de woede des volks zullen beschermen.

De eisch der liberalen schijnt mij dus sluw verzonnen te zijn, indien het hun met de kiesrecht hervorming geen ernst is. Of de sociaal-democraten in het ministerie intreden of niet, in elk geval laden de liberalen op hen de verantwoordelijkheid voor het mislukken der kiesrecht hervorming.”

De scherpzinnige en bedachtzame Kautsky ziet hier in de uit een standpunt van goede trouw onverklaarbare weigering der vrijzinnige concentratie, om met onzen afdoenden steun te regeeren, alle reden om te vreezen dat het dezen vrijzinnigen geen ernst is met het kiesrecht en het staatspensioen. De meerderheid onzer partijleiding echter ziet in deze houding geen gevaar. Zij blijft deze vrijzinnigen in die mate vertrouwen, dat zij aan hunne regeering wil overlaten te bepalen welke regeeringsdaden, tijdens het kiesrechtministerie, voor onze verantwoordelijkheid zullen komen.

Aldus zegt de meerderheid onzer partijleiding tot de partij: verander van koers, schort voor eenige jaren op uwen strijd. Vergeet wat we u hebben geleerd, dat uw zelfstandige en onafgebroken strijd het eenig doeltreffend middel is om hervormingen te verkrijgen. Deze vrijzinnigen zullen u deze hervormingen brengen, ten spijt van tijdelijke verzwakking van uw strijd.

* * *

Het uitzonderingsgeval volgens de Parijsche resolutie, zegt thans de meerderheid onzer partijleiding, is aanwezig. Wij zien de gevaren wél van het regeeren met liberalen. Doch wij moeten die gevaren trotseeren. Het meerdere moet voor het mindere wijken. Het meerdere is het kiesrecht en het pensioen. Het is de politieke situatie die ons tot het mederegeeren dwingt.

Ons antwoord is: gij zegt de gevaren te zien, doch gij ziet ze te klein.

Ons antwoord is verder: tegenover uwe geringschatting der gevaren staat uwe sterke overschatting van de voordeelen. Want voordeelen die hoogst twijfelachtig zijn, waaromtrent niet sociaal-democratische ministers, doch burgerlijke ministers het in hun hand hebben te beslissen. Voordeelen in het beste geval, die wankel zijn als het parlementaire leven van het zwakst denkbare kabinet, ziet gij als zekerheid.

Het zou, wilde over toepasselijkheid van de Parijsche resolutie mogen worden gesproken, minstens andersom moeten staan.

Dan zou op zijn allerminst kiesrecht en staatspensioen in dit parlement niet het ranke sloopje moeten zijn op onberekenbare golven. Want ook na 25 Juni staat de zaak in het parlement zoo: een zesde deel van de leden wil kiesrecht en staatspensioen ter versterking der klasse die het dient, ruim twee zesde deel van de leden is tegen haar kapitalistisch klassebelang in gedwongen deze eischen der arbeidersklasse te aanvaarden, de andere kleine helft verzet zich krachtens hetzelfde kapitalistisch klassebelang tegen de doorvoering der eischen. Het is, als alles goed loopt, mogelijk dat zulk een parlement toch de doorvoering der eischen tot stand brengt. Doch het is even mogelijk van niet. Het is even mogelijk dat het ministerie, met de socialistischen er in, komt te sneven eer het tot de doorvoering der eischen is kunnen geraken.

Er is, zeggen we, met socialistische ministers een parlementaire kans op de hervormingen. Niet meer dan een wankel kans.

Indien de gevaren voor het socialisme van socialistische ministers niet zoo groot waren, dan was het aanvaarden dezer portefeuilles in deze parlementaire verhoudingen een goede

zet in het parlementaire schaakspel. Een zet waarmee kans was te winnen.

Doch voor gevallen waarbij eenerzijds voor het proletariaat groote zekerheid bestaat belangrijke verliezen te lijden, anderzijds slechts de kans om voordeelen te behalen, is de Parijsche resolutie niet gemaakt en niet toepasselijk. Deze heeft het oog op gevallen waarin niet de gevaren voor het proletariaat door het aanvaarden der regeering worden geschapen, doch worden afgewend. Deze heeft het oog op gevallen waarin de aanvaarding niet een vraag is van kansrekening, maar als noodlottigheid wordt opgedwongen.

Er kan, wij erkennen het, een noodzakelijkheid zijn die dwingt de gevaren van met een burgerlijk kabinet regeeren, voor de sociaaldemocratische partij te trotseeren. Wij stellen dat de zekerheid het kiesrecht te veroveren zulk een dwingende noodzakelijkheid zou kunnen zijn. Doch dan moet minstens die zekerheid — zekerheid zijn. In de gegeven politieke situatie met slechts 17 sociaaldemocraten in een Kamer van 100, met slechts 18 procent van de kiezers achter de eischen der arbeidersklasse — is die zekerheid er niet, is er niet meer dan een wankele parlementaire kans.

Om wankele parlementaire kansen echter trotseert de sociaaldemocratie de groote gevaren niet, den strijd van het proletariaat voor geruimen tijd te verzwakken.

Zoolang wij niet veel sterker zijn in het parlement en daarbuiten, zijn de gevaren te groot en de kansen te klein.

Zoo is ons besluit: het uitzonderingsgeval is er niet.

De wankele mogelijkheid van slagen van een burgerlijk kiesrechtministerie met socialistisch ministers er in, mag de partij niet verlokken van koers te veranderen."

F. M. W.

„Weekblad”, 7 Aug.

Herneemt uw bezinning!

„In het communiqué over de jongste partijkonferentie wordt medegedeeld, dat ik mij niet kon vereenigen met een der beide voorgestelde resoluties. Als penvoerder van de — bezweken — meerderheid der redactie, als verdediger van de weigering der portefeuilles, stel ik er prijs op, rekenschap te geven van deze houding; ik hoop, dat zeer vele partijgenooten in dat betoog tevens zullen vinden een ruggesteun bij hun afwijzing van de resolutie der meerderheid.

Want boven alles staat dit voor mij vast: de weg, thans door de meerderheid der partijleiding ingeslagen, brengt ons van kwaad tot erger. Zij vereenigt twee groepen in de partij: de groep, die van den aanvang af deelneming van onze partij in een regeering der linkerzijde het meest logische, het meest begeerlijke heeft geacht in de huidige omstandigheden, en de groep, die deze oplossing niet heeft gewild, die nóg hoopt dat deze drinkbeker ons zal voorbij gaan, maar die het Algemeen Kiesrecht en het Staatspensioen, in Juni zoo nabij, ziet teruglijden in den nevel der onzekerheid.

Het is verklaarbaar, dat dit teruggaan in den mist van de door de heele arbeidersklasse zoo vurig begeerde hervormingen vele partijgenooten, en breede kringen van kiezers en geest-

verwanten buiten onze partij, diep heeft ontroerd, en het is ook verklaarbaar, dat op dit oogenblik, nu de weigering der portefeuilles van onzentwege door het vrijzinnig journalistenkorps wordt voorgesteld als de oorzaak van dit verschijnsel, terwijl wij zelf nog niet in de gelegenheid zijn geweest, het land in te gaan en de arbeidersklasse beter in te lichten, — het is verklaarbaar, dat menigeen onzer onder den indruk van deze valsche beschuldiging zegt: laat ons dan in godsnaam de gevaarlijke proefneming maar wagen. Maar moge het verklaarbaar zijn, het is een fout, het is de ergste fout waaraan wij ons kunnen schuldigen maken.

Want dat teruglijden van de hervormingen, waarvoor de partij heeft gestreden vanaf haar ontstaan, is niet te wijten aan ons, het is eenig en alleen te wijten aan de vrijzinnigen, die nog altijd, ja, zich voor het herstemmingsprogram verklaren, maar die aan hun bereidwilligheid om het uit te voeren als onafwijsbare voorwaarde hebben verbonden de knechting der sociaaldemokratie. Het klasse-karakter onzer partij is de prijs, waarmee wij het algemeen kiesrecht en het staatspensioen zouden moeten betalen, en hoe begrijpelijk het is, dat kiezers, die voor de eerste maal in Juni rood stemden, dien prijs goedkoop achten, de partij zou zich niet meer socialistisch mogen noemen, als zij niet beseftte dat deze koop ons zou komen te staan op rug-gemergstering, op de ontbinding onzer macht, en dus ook op onze hervormende kracht.

Het eerste wat de partij op dit oogenblik behoort uit te spreken is m. i. dit: dat het aanbod der portefeuilles door de concentratie, gevolgd door haar weigering om een kabinet te vormen zonder socialisten, maar dat verzekerd zou zijn van den steun onzer Kamerfractie, niet is een ernstige poging tot uitvoering van het herstemmingsprogram, maar een teeken van haar onwil om dit program uit te voeren, nu de S. D. A. P. haar karakter als partij van den klassenstrijd weigert prijs te geven.

Deze omstandigheid kan nooit het uitzonderingsgeval beteekenen, bedoeld in de resolutie van Parijs. Want in dit geval zijn de hervormingen, door ons bij de stembus ter overwinning gebracht, niet meer te redden door een bekeering onzerzijds, — niet wij moeten onze houding wijzigen, het is aan de vrijzinnigen om dat te doen. Aan hen, aan hen alleen. En als die bekeering nog is te bewerken, dan kan dat alleen geschieden, als wij vast en hard den weg blijven volgen, volgehouden nog tot in de voorlaatste partijkonferentie toe.

Onze gedragslijn op dit oogenblik, en de gedragslijn der vrijzinnigen op dit oogenblik, beslist niet over een oogenblik, maar heeft betekenis voor een verre toekomst. Wij zijn het, die onze herstemmingseischen hebben gemaakt tot een politieke noodzakelijkheid. Wij hebben thans, met vaste hand, te bepalen, op welke wijze voortaan de wettelijke doorvoering van hervormingen, door ons aan de burgerlijke partijen opgedrongen, moet plaats hebben. Zoolang de burgerlijke partijen hun antithese-strijd blijven voeren, zal het telkenmale voorkomen, dat er in het Parlement is een vrijzinnig-socialistische meerderheid voor eischen van ons

program. Een principieele, geen oogenblikke beslissing, wordt dus thans van ons gevraagd.

Zoo is het ook met de vrijzinnigen. Het onderscheid tusschen hen en ons is, dat zij, althans hun pers, daarvan scherper is doordrongen, dan diegenen onzer partijgenooten, die in arren moede thans overhellen tot het toegeven aan een eisch, dien zij in hun hart voor de machtspositie der arbeidersklasse verderfelijk achtten. Van de vrijzinnigen is het natuurlijk, dat zij, aan den aanvang van een nieuw tijdperk, waarin hun de taak te beurt valt van de wettelijke invoering der hervormingen, door de arbeidersklasse geëischt, met hun handen en voeten tegelijk er voor vechten, om den gehaten kampioen van die klasse thans te maken tot een liberale arbeiderspartij. Maar als het blijkt dat dit niet kan, en wij behooren hen op de duidelijkste en stelligste manier aan het verstand te brengen dat het niet kan; en de groote massa der arbeiders zal het met ons eens zijn, zal het meer en meer met ons eens worden, dat het niet kan; en als de vrijzinnigen dan blijven weigeren hun woord van de herstemmingsdagen gestand te doen, dan blijkt niet onze onwil of onze onmacht om te hervormen, dan blijkt alleen, dat de democratie die in de concentratie aanwezig is, door haar klassekarakter, door het kapitalistisch element in haar midden wordt overheerscht en verlamd, dat zij de kracht mist voor de aanvaarding van de historische taak, waarvoor zij werd gesteld: te zijn een hervormingspartij.

Dit is het, wat het kongres heeft uit te spreken. En nu zegge men niet, dat het voor dit alles te laat is. Laat men de zaken toch wat rustig bekijken. De meerderheid in de Kamer voor het algemeen kiesrecht en het staatspensioen is immers nog niet weg. Men krijgt soms den indruk, alsof die meerderheid al een langdurig verleden achter rug heeft. De 55 hebben elkaars neuzen nog niet eens gezien. Welke ministerie er nu ook komt, en met welk program ook, die 55 vinden elkaar in het najaar in de Kamer. Bij het begrootingsdebat voor het eerst, misschien voor ditmaal bij het antwoord op de troonrede, zullen zij zich uitspreken. Hun houding rechtvaardigen voor het land. Blijkt er dan bekeering noodig, voor wie ook, dan is dat het oogenblik. Maar het doelmatigste middel, om in de gegeven omstandigheden te redden wat er te redden valt, om bekeeringen onnoodig te maken, is, dat onze partij, zoo gesloten en zoo vast als nog mogelijk is, uitspreekt: de eisch aan de sociaaldemocratie gesteld, om haar socialisme te verloochenen, om zich neer te leggen bij een getemperd kapitalistisch regiem, de antithese te aanvaarden als de scheidingslijn tusschen de partijgroepen in Nederland, en den strijd tusschen Kapitaal en Arbeid te verloochenen zoo vaak de antithese dat wenschelijk maakt, is een eisch, tegen haar wezen zelf gericht, een eisch ook tegen haar hervormingskracht, en is dus niet het middel tot doorvoering, maar een aanslag tegen, een verraad aan ons program van de verkiezingen.

Uit het bovenstaande is wel gebleken, waarom ik mij met de minderheids-motie niet kon vereenigen. Aan die motie ontbreekt ten eerste de omschrijving der beteekenis van het historische moment dat wij beleven, een afbakening van de taak, in het tijdperk dat is aangebroken, weggelegd enerzijds voor de sociaaldemocratie,

anderzijds voor de vrijzinnigen. Verder kon ik die motie niet aanvaarden omdat zij is, om een oud-romeinsch beeld te gebruiken, een man met een toga, niet een man met een zwaard. Zij kijkt naar binnen terwijl zij moeten slaan naar buiten. Een motie, die een nieuwe periode van strijd, die voor ons aanbreekt, opent met een beroep op onze zwakheid, en dat terwijl wij onze 144.375 stemmen in den rug hebben, is voor mij onaannemelijk. Laat ons op het kongres pogen, een beknopte formulering te vinden van bovenstaand betoog, laat de partij haar vastheid hernemen, haar bezinning terugvinden, dan heeft zij daarmede ook haar strijdkracht en haar geestdrift herwonnen. Dan heeft zij gedaan wat zij kon voor het socialisme, voor het Algemeen Kiesrecht, voor het staatspensioen!"

J. J. DE ROODE.

„Het Volk”, 7 Aug.

De gevechtspositie der Partij.

„Voor een opkomende, nieuwe klasse, en voor de partij die haar vertegenwoordigt, is het moeilijkste van alles haar positie steeds zoo te houden dat zij vechten kan. Een eerste eisch dáártoe is dat zij blijft in de offensieve, dat zij blijft aanvalster, die zich niet laat dringen in de positie van den verdediger.

Wat zal de positie van de S. D. A. P. zijn als, door haar weigering, een regeering optreedt die vrijstaat van de twee groote politieke eischen waarom het gaat?

Zij moet van de regeering vervulling van die zaken eischen. Het ministerie kan kalm zeggen: mijne heeren, ziehier wat wij doen zullen, staat daar 't geen gij wilt niet bij, 't spijt ons, maar wij zitten hier niet om te doen wat gij wilt, maar om te doen wat wij zelf willen.

Dan zal de taak der fractie zijn in de Kamer hulp te vinden tegen die regeering. Men zal ons toevoegen: maar heeren, wat beklagt gij u? Hadt zelf daar gaan zitten. De vrijzinnigen zullen zeggen: wij, vrijzinnigen, zijn bereid geweest met u samen een kabinet te vormen, sinds wanneer heeft degeen die weigert, het recht iets te verwijten aan dengeen die wil?

In de Kamer geen steun vindend zal de partij zich buiten de Kamer wenden tot de arbeiders, hen oproepend tot demonstraties, tot strijd. De getrouwen, de georganiseerden, zij die reeds deelnemen aan den strijd, zij zullen komen. Maar de massa? Men trekt niet met wapperende banieren en slaande trom op om zaken te veroveren, die men kort te voren voor het grijpen had. Om strijd te voeren is tegenstand noodig. Tegen wie zult gij uw pijlen richten? De demonstraties, de meetings, wat zullen ze anders kunnen worden dan een armzalig gezeur over de vraag wie de schuld heeft?

De vrijzinnigen, zegt De Roode, zij hebben de schuld, zij eischen van de sociaaldemocraten afstand doen van het klasse-karakter van onze partij. Neen, de vrijzinnigen eischen niets. Ze boden wat aan. Ze boden ons aan de gelegenheid om de hervormingen te verwezenlijken waarvoor wij jaren en jaren hebben gestreden. Ze boden ons aan de grootst mogelijke zekerheid dat die hervormingen zouden worden verwezenlijkt. Dat aanbod is niet aanvaard.

Daarna hebben de vrijzinnigen geweigerd zelf

een ministerie te vormen. Dat kunnen wij hun kwalijk nemen. Als zij vurig verlangden naar de verwezenlijking van het algemeen kiesrecht en het staatspensioen, hadden zij het moeten doen. Zoo kan tot hen gesproken worden door vrijzinnige kiezers die deze zaken wel vurig begeerden. Maar ook door ons? Die hun in weigerachtigheid zijn voorgegaan?

Maar aangenomen, zij krijgen de schuld. Onze pers, onze sprekers, onze huisbezoekers slagen erin velen te overtuigen dat de vrijzinnigen de schuldigen zijn. Het wordt een felle strijd van ons tegen hen en van hen tegen ons. Wij zullen elkaar links laten liggen bij de herstemmingen. De cijfers van 60—40, van 1909, zullen 65—35, misschien wel 70—30 worden in 1915 of 1916. Want het zal een klein kunstje zijn voor de koalitie een combinatie te vinden om een ministerie te doen vallen dat onzen steun niet heeft, en een ministerie dat die beide groote programapunten niet overneemt, kan dien steun niet hebben. En de rechterzijde is gerechtigd tot zulk een combinatie, als iedereen toe moet geven dat niet de regeering en niet de linkerzijde, maar zij de meerderheid heeft in het land.

Wat een positie!

Wat een troest zal het dan voor ons wezen als de voorstanders van de weigerings-resolutie ons belezan over het gelukkige feit dat wij het klasse-karakter der partij zoo zuiver hebben bewaard! Misschien voegen zij er dan niet meer bij dat wij de machtsvorming der arbeidersklasse zoo goed hebben gediend. Dat zou allicht wat ridikuul klinken op een oogenblik dat onze macht wie weet waar te zoeken is, op een oogenblik dat de macht die wij hadden, jammerlijk uit elkaar is geslagen, dank aan het feit dat wij den moed en het beleid hebben gemist om ze te gebruiken toen ze er was.

„Wij hebben te bepalen op welke wijze de wettelijke doorvoering van de hervormingen door ons aan de burgerlijke partijen opgedrongen, moet plaats hebben.”

Aldus De Roode.

Dat nu is onzinnige zelf-overschatting. Het is het noodlot van degenen die de konsekwentie van onze overwinningen niet aandurven, dat zij van de meest dwaze onderschatting overslaan in de dolste overschatting.

Het plaatsen van een paar sociaaldemokraten in een ministerie — daar kunnen we niet tegen. Dan gaan wij ten gronde. Dan verliezen wij alles wat wij verkregen hebben en geworden zijn. Dan zullen wij de vrijzinnigen tot niets, de vrijzinnigen ons tot alles kunnen dwingen.

Maar als minderheid van 17 in de Kamer, met een regeering buiten onzen invloed tot stand gekomen, zullen wij den weg kunnen voorschrijven langs welken hetgeen wij willen tot stand zal moeten komen.

In het ministerie getreden — dan zijn de vrijzinnigen ten opzichte van het program onbetrouwbaar. Er zal niets van komen. Buiten het ministerie gebleven heet het: de meerderheid van 55 is nog niet weg. Laat men de zaken toch rustig bekijken. Wij vinden elkaar.

Ontegengesteld is de stroom reeds in sommige groote afdelingen gebleken te zijn tegen de aanvaarding. De partij isforsch in die richting gestuwd. De weigeraars hebben weken lang den steun gehad van wie het thans niet meer zijn. Amsterdam III gaf zelfs tegen het

verzoek van het P.-B. in bindend mandaat, wat een weigering tot overleg en overweging van argumenten beteekent.

Wij weten niet of die groote meerderheden zich wel hebben ingedacht in de geweldige verantwoordelijkheid die zij willen laden op de partij. Maar wij wenschen te blijven waar-schuwen tot het uiterste en meenden daarom nog eens deze gevolgen voor de gevechtspositie der partij, aan een weigering onherroepelijk verbonden, onder het oog van allen te moeten brengen.

De diverse tegenstanders, heusch, ze zullen ons niet sparen. De vrijzinnigen zullen ons grimmig betaald zetten wat wij hun bij het stellen van onze herstemmingseischen hebben aangedaan. De kerkelijken zullen met zalig welgevallen de lamgeslagen sociaaldemokratie roskammen en weldra weer van voren af aan beginnen met hun politiek van volksverleugening en volksuitbuiting.

En wij kunnen weer van voren af aan beginnen op te bouwen wat wij nu afbraken, om later, als onze machtspositie, na jaren, hersteld is — weer in dezelfde positie te komen als thans.

Middelertijd hebben de rechtelozen het kiesrecht gemist, hebben de ouden van dagen hun jammerlijk bestaan voortgesleept, maar wij hebben... het klassekarakter van de partij gehandhaafd!

Het klassekarakter van de partij zit in haar strijd, haar strijd hangt af van haar strijdpositie. Voor het klassekarakter is niets zoo verzwakkend als die strijdpositie te bederven. En daaraan zijn wij bezig.”

„Het Volk”, 8 Aug.

Vooruit of terug.

„De groote stap voorwaarts die de sociaaldemokratie beteekent tegenover de vroegere utopisch-socialistische beweging van Fourier of Saint-Simon en de in wezen burgerlijk-revolutionaire van Blanqui, ligt hierin dat de sociaaldemokratie is geworden de organisatrice van de onderliggende, in het kapitalisme steeds uitgebuite arbeidersklasse. Dat zij den klassenstrijd heeft erkend en begrepen en de arbeiders in dien klassenstrijd heeft weten te organiseren.

Strijden voor lotsverbetering zou de arbeidersklasse ook zonder sociaaldemokratie gedaan hebben. De Engelsche arbeiders zijn zonder sociaaldemokratie de eersten geweest die op het gebied der arbeidsvoorwaarden belangrijke resultaten hebben weten te bereiken.

De sociaaldemokratie wil dat ook, doet dat ook, maar wil meer. Zij ook organiseert de arbeiders in vakverenigingen, doet op allerlei ander gebied het mogelijke om de stoffelijke en intellectuele positie der arbeidersklasse te verbeteren, maar zij gaat verder. Haar doel is de arbeiders klaar te maken voor de verovering van de staatsmacht. De arbeidersklasse lijdt onder vele en velerlei misstanden die door de gemeenschap als zoodanig bestreden moeten worden. De maatregelen die daartoe aangewend moeten worden heeten sociale hervormingen.

De sociaaldemokratie jaagt die hervormingen na, doch doet dat zóó, dat in den strijd daarvoor, zich de politieke macht vormt waar-

mee de arbeidersklasse eenmaal de staatsmacht aan de bourgeoisie moet ontrukken.

De taak der sociaaldemokratie is dus een tweeledige die zij tot ééne aktie moet verenigen. Zij moet hervormingen nastreven en zij moet macht vormen. Men kan het ook omkeeren: zij moet macht vormen en hervormingen veroveren. Zij moet hervormingen nastreven om macht te vormen en zij moet macht vormen om hervormingen na te streven.

De eenig praktische socialistische aktie is het proletariaat te verheffen, intellektueel, stoffelijk, zedelijk sterker te maken.

De strijd tegen het kapitalisme bestaat hierin, dat de misstanden, gevolgen van het kapitalisme, gesignaleerd en bestreden worden. Dat geschiedt, dat kan alleen geschieden door bij de aanwijzing van den misstand, te wijzen op het middel tot genezing of althans tot leniging. De aktie tegen slechte, demoraliseerende woningtoestanden is alleen vruchtbaar als men staat en gemeente op doet treden tot verbetering van die toestanden. De aktie tegen het onverzorgd zijn van oude proletariërs leidde tot den eisch van staatspensioen. De aktie voor korter werktijd tot den eisch van den wettelijk geregelden arbeidsdag. De aktie tot intellektuele verheffing, uit zich in den strijd voor beter onderwijs.

De politieke aktie van de sociaaldemokratie bestaat in den strijd voor een samenstel van maatregelen die alle bedoelen de verheffing van het proletariaat.

In den strijd voor die maatregelen vormt zich de politieke macht van het proletariaat. De zucht om van zijn menschonwaardig, in ontbering en verdrukking geleefd bestaan, bevrijd te worden en hoogerop te komen, de in het menschelek hart nooit geheel verstikte hoop op beter, brengt den proletariër in onze rijen.

Om tegen misstanden en dus voor maatregelen ter verbetering te strijden, moet eenig uitzicht bestaan dat er iets van komt. Strijd voor onmogelijkheden ligt niet in den aard van de massa, is krachtsverspilling en leidt tot teleurstelling.

Een zwakke macht kon slechts zwakke eischen doorzetten, de eischen van het proletariaat kunnen stijgen naarmate zijn macht groter wordt. Het doorzetten van telkens verder strekkende hervormingen leidt tot den toestand, dat de kapitalistische produktiewijs zich niet meer verdraagt met de macht van het proletariaat. Dat een van beide wijken moet. Dan komt het beslissende uur, de eindstrijd tusschen kapitalisme en socialisme.

De politieke macht van het proletariaat is afhankelijk van de mate van zijn politieke rechten en van het vermogen om die rechten aan te wenden. Van die politieke rechten is in den modernen staat, het kiesrecht het voornaamste, het fundamentele. Zonder kiesrecht kan het proletariaat zijn macht niet vormen, kan het slechts indirekt eenigen invloed uitoefenen. Daarom is het algemeen kiesrecht de voornaamste politieke eisch van de sociaaldemokratie. De aanwending van het kiesrecht leert het proletariaat in zijn strijd voor hervormingen.

Het algemeen kiesrecht zal altijd van de burgerlijke partijen moeten komen. Door pressie of overtuiging moet een meerderheid bijeen gehaald worden. De strijd vanwege het prole-

tariaat voor het algemeen kiesrecht aangebonden, is feller, heviger, onweerstaanbaarder, naarmate de behoefte eraan meer en dieper gevoeld wordt, en naarmate de tegenstand feller, de onwil om het te geven, grooter is.

De sociaaldemokratie in ons land heeft met het beperkte kiesrecht resultaten bereikt beter dan in vele andere landen met algemeen kiesrecht behaald werden. Dat doet de behoefte aan het algemeen kiesrecht niet te niet, maar maakt den strijd over die politieke hervorming minder fel dan elders. Een groot deel der Nederlandsche burgerlijke partijen verzet zich tegen het algemeen kiesrecht niet meer, integendeel, schreef het in zijn program. Daardoor is tusschen de eischen van die burgerlijke partijen en de onze een overeenstemming gekomen die gemaakt heeft dat wij elkaar bij de herstemmingen tegenover de tegenstanders, die wel niet alleen door het algemeen kiesrecht, maar toch ook dáárdoor in deze bepaalde situatie, onze gemeenschappelijke tegenstanders waren, en zijn, hebben gesteund.

Samen hebben wij de meerderheid boven die tegenstanders, doch alleen samen. Onze burgerlijke medestanders inzake kiesrecht voelen zich alleen niet sterk genoeg om te regeeren, willen het althans niet alleen doen, willen het echter wél samen doen. Zij voelen het verschil tusschen zichzelf en ons te groot om zeker te zijn van onzen steun. Zij willen van dien steun zekerheid hebben door ons een deel van de direkte regeeringsverantwoordelijkheid te doen dragen.

Aanvaarden wij die, dan komt het algemeen kiesrecht. Aanvaarden wij ze niet, dan blijft het algemeen kiesrecht uit.

Het toeval der politieke situatie wil, dat naast het algemeen kiesrecht nog een andere hervorming in gelijke positie staat, het staatspensioen.

Aanvaarden wij het deel in de regeeringsverantwoordelijkheid, dan komt het staatspensioen, aanvaarden wij ze niet, dan blijft het uit.

Aanvaarden beteekent een tijdelijk verbond met burgerlijke partijen, die het in deze beide zaken met ons eens zijn. Niet aanvaarden beteekent het in den steek laten van die beide zaken.

Wat zullen de gevolgen van dit laatste zijn voor de aktie van het proletariaat, dus voor het socialisme? Van de gevolgen van het eerste weten wij alleen dat ze ons algemeen kiesrecht en staatspensioen brengen kan. Verder misschien ook niet. Overigens zal die vrijzinnig-socialistische regeering in alle opzichten volksgezinder zijn dan die welke komt, als zij er niet komt. Dus in dat opzicht wél te winnen, niet te verliezen.

Maar wat zullen de gevolgen van het laatste zijn? De proletarische aktie heeft deze hervormingen doen rijpen, ze kunnen geplukt worden. Dat gebeurt niet. Waarom niet? Wijl de eenige manier waarop ze geplukt kunnen worden, ons niet bevalt.

Hebben dáárvóór duizenden en duizenden gewerkt en gestreden? Was het algemeen kiesrecht de offers waard die in een jaren langen strijd er voor zijn geëischt, en is het niet waard dat wij een schijn, zeg een gevaar, er voor trotseeren?

Hebben wij zestien jaren lang gewerkt, ge-

propageerd, gestreden voor staatspensioen, om het op het beslissende oogenblik in den steek te laten?

Men vreest verwarring. Doch hoe zal de massa zulk een houding begrijpen?

Partijbelang? Kan het in ons partijbelang zijn, arbeidersbelangen in den steek te laten? Kan een toestand normaal zijn waarin tegenstelling van belangen bestaat tusschen de arbeidersklasse en onze partij?

Maar het ergste nog van alles is dit: de niet benutte gelegenheid om deze hervormingen te krijgen, zal ons een terugslag geven. De pas verslagen reaktie steekt het hoofd weer op. Op één veelbeteekenende overwinning, op ons behaald, kan ze reeds bogen.

Geen nood, wij herstellen de schade wel. Zeker, en dan? Dan komen wij weer voor precies hetzelfde feit te staan. Weer zullen groote proletarische belangen op het spel staan, grooter naarmate de reaktie feller is geweest en langer heeft kunnen duren. Weer zullen we terugdeinzen. Weer terugslag krijgen. Weer opnieuw beginnen?

Het is een levenswet voor een opstuwende, nieuwe klasse, dat ze de macht die ze krijgen kan, aangrijpt, dat ze datgene wat door die macht binnen haar bereik komt, en op de wijze als het binnen haar bereik komt, binnen haalt.

Brengt haar groeiende macht haar in 't doorongestruik van moeilijke omstandigheden, dan ligt de uitweg voorwaarts en niet achterwaarts.

Afwijzen van de verantwoordelijkheid is, terugschrikken, is afdeinzen, voor de gevolgen van eigen levenskracht, is wantrouwen in, ja wanhopen aan de waarheid en de onoverwinnelijkheid van 't eigen standpunt, maar vooral, in schending van eigen roeping en eigen taak: elken maatregel wet te doen worden, die de macht van het proletariaat vergroot en het lijden vermindert.

En daarom zij het parool voor het buitengewoon kongres: vooruit, en niet terug!"

„Het Volk", 9 Aug. 1913.

Onze gevechtspositie.

„Vliegen verwijt aan de partijgenooten die het aanvaardden der ministerportefeuilles op dit oogenblik een gevaar achten voor heel onzen strijd, dus ook voor het Algemeen Kiesrecht en het staatspensioen, dat zij de konsekwentie van onze overwinningen niet aandurven. Dit is een methode van debatteeren, die ik hoop dat geen navolging vindt. Als wij eens op dezelfde manier wilden antwoorden, denkt men niet dat wij dan stof te over zouden hebben? Er is tusschen ons niet een verschil in moed, maar een verschil in inzicht. Dat verschil is dit: de heele partij ongeveer is het er over eens, dat wij eerlang de regeeringsverantwoordelijkheid zullen moeten aanvaarden, ook als wij nog niet beschikken over de volstreckte meerderheid in het Parlement. Maar Vliegen zegt: zoo gauw mogelijk, ik zeg: zoo laat mogelijk. Niet, zoo-

lang in het kabinet zelf de klassenstrijd zou zijn georganiseerd. Geen kabinet Troelstra-Tydeman, dat alleen interessant zou zijn voor drama- of komedie-schrijvers, maar als regeering een paskwil. En zeker geen kabinet Troelstra-Tydeman, waarin van te voren Troelstra voor Tydeman de wapens had gestrekt.

Wat alle waarde aan Vliegen's betoog ontleent, is de gulheid waarmee hij verzekert: als wij maar treden in het ministerie, komt alles terecht. Dan is straks het staatspensioen een feit, in enkele jaren heeft de Nederlandsche arbeider het Algemeen Kiesrecht, en ook de arbeidersvrouw, — maar wil de partij dien weg niet op, dan is dat alles verloren, en dan is het verlies daarvan haar schuld.

Met een prachtige gulheid wordt dat beweerd, maar tot nog toe bleef een ernstige poging om het aannemelijk te maken, achterwege.

Daartegenover dient eindelijk eens te worden gekonstateerd: het aanbod op zichzelf van ministerportefeuilles aan de S. D. A. P. bedierf de overwinning, bij de herstemmingen op de rechterzijde behaald. Onze partij is sterk genoeg, om door dat aanbod alleen zich niet te laten slaan uit haar gevechtspositie, maar dat er onder onze kiezers menigeen is, die daarna niet zooveel haast meer zou maken om naar de stembus te komen dan daarvóór, is buiten kijf. Dat is echter niet het voornaamste. Het aanbod heeft een blauwe schrik gebracht op het gezicht van de wit-gedaste konservatieven, die uit vrees voor Kuyper, en vooral uit vrees voor Rome, zijn overgelopen naar de liberalen, gelokt door de plechtige verklaring van deze heeren, dat zij van de socialistischen niets wilden weten. Indien den dag na dat aanbod de verkiezingen hadden moeten plaats hebben, had de kleurlooze middenstof rechts gestemd!

Het aanbod van ministerportefeuilles aan de socialistischen heeft de positie van links van 25 Juni in het land onherroepelijk bedorven. Thans blijft nog over de positie van links in het Parlement. Het ligt mede in de hand van de klerikale meerderheid der Eerste Kamer, om aan die positie een einde te maken, en thans heeft onze partij het onbetwistbare recht, voor zichzelf uit te maken, welke gedragslijn de doelmatigste is, om het arbeidersleger voor het kiesrecht in het land zoodanig te versterken, dat, wat door de vrijzinnigen is bedorven, door ons weer zooveel mogelijk wordt goed gemaakt. En dan staat vóór, dat, wat wij tot nog toe hebben bereikt, de vrucht is van onzen zelfstandigen strijd tegen alle burgerlijke partijen. Niet het schorsen van dien strijd voor een reeks van jaren, maar het dóórvechten, met al den gloed van ons socialisme, dat alleen is de weg voor de verovering van de hervormingen, die nog altijd op de ministerstafel liggen, en waarvoor niet alleen de 16 socialistischen, maar ook de 38 vrijzinnigen nog altijd met hun eerewoord aansprakelijk zijn!"

J. J. DE ROODE.
(„Het Volk", 9 Aug.)

